

Sociálně psychologické a právní aspekty domácího násilí

Bc. Věra Volková

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Věra VOLKOVÁ**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **SOCIÁLNĚ PSYCHOLOGICKÉ A PRÁVNÍ ASPEKTY
DOMÁČÍHO NÁSILÍ**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretických východisek z oblasti sociálně psychologických a právních aspektů domácího násilí.
Příprava metodiky výzkumné části.
Zjišťování účinnosti právních institutů a možnosti při eliminaci projevů domácího násilí.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1.ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí, Kriminalistika, 2006, č.3.

2.DUFKOVÁ, I. Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. ISBN 80-239-5686-8.

3.Kol. Domácí násilí -- násilí na mužích a seniorech, Praha: Triton, 2006, ISBN 80-7254-914-6.

4.VOŇKOVÁ, J. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2004, ISBN 80-239-2106-1.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Karla Hrbáčková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **17. února 2009**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. května 2009**

Ve Zlíně dne 17. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

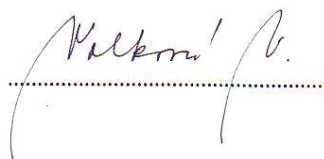
Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 5. 5. 2009

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učí-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Opírá-li autor takového díla užití svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce na téma „Sociálně psychologické a právní aspekty domácího násilí“ se zabývá jedním z problémů, o kterých se více začalo hovořit až v posledních letech, přestože se tento problém vyskytoval hojně již v minulosti, a to problémem domácího násilí. Práce má část teoretickou a praktickou. V části teoretické je v první kapitole vymezen samotný pojem „domácí násilí“, uvedeny jeho znaky, příčiny, formy a psychologické a sociální důsledky tohoto jevu. Druhá kapitola je zaměřena na možnosti prevence domácího násilí. Tyto možnosti jsou rozčleněny do oblastí právní, pedagogického působení a činnosti nestátních neziskových organizací. V části praktické jsou shrnuty výsledky výzkumu, který byl k problematice domácího násilí proveden zejména s důrazem na opatření, která jsou realizována k prevenci tohoto negativního jevu. Současně jsou zde uvedeny tři kazuistiky, kde jsou podrobněji popsány tři případy domácího násilí, k nimž u nás v minulosti došlo.

Klíčová slova:

Agrese, domácí násilí, násilí na dětech, násilí na seniorech, Syndrom týraného dítěte, prevence domácího násilí.

ABSTRACT

The thesis with the topic „Social, Psychological and Legal Aspects of Domestic Violence“ deals with one of the problems talked about widely in recent years only although this problem occurred frequently in the past, too. It is the problem of domestic violence. The work is divided into a theoretical and practical part. In the theoretical part, chapter one, you will find a definition of the term „domestic violence“, describing its signs, causes, forms and psychological and social consequences of the phenomenon. The second chapter is focussed on the prevention of domestic violence. The possibilities thereof are divided into activities in the area of law and education and those pursued by non-governmental non-profit organisations. In the practical part you will find a summary of a research dedicated to domestic violence, with a special focus on the measures taken to prevent this negative phenomenon. Furthermore, there are three case reports giving a detailed description of three cases of domestic violence which occurred in the country in the past.

Key words:

Aggression, domestic violence, violence against children, violence against seniors, battered child syndrome, domestic violence prevention

Poděkování

Děkuji Mgr. Karle Hrbáčkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Věra Volková

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOMÁCÍ NÁSILÍ, JEHO PŘÍČINY, FORMY, PSYCHICKÉ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY	13
1.1 POJEM „DOMÁCÍ NÁSILÍ“, JEHO ZNAKY	13
1.1.1 Vymezení pojmu „domácí násilí“	13
1.1.2 Dynamika domácího násilí.....	17
1.1.3 Znaký domácího násilí	18
1.2 DOMÁCÍ NÁSILÍ U NÁS V MINULOSTI	19
1.3 PŘÍČINY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	22
1.3.1 Teorie snažící se vysvětlit příčiny domácího násilí.....	22
1.3.1.1 Teorie cyklického násilí.....	23
1.3.1.2 Sociologické teorie.....	23
1.3.1.3 Feministické teorie.....	23
1.3.2 Rizikové faktory negativně působící na možnost vzniku domácího násilí	25
1.4 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	25
1.4.1 Formy domácího násilí na ženách.....	26
1.4.2 Formy domácího násilí páchaného na seniorech a na dětech.....	30
1.5 PSYCHOLOGICKÉ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	32
1.5.1 Několik případů domácího násilí z médií	32
1.5.2 Psychologické důsledky domácího násilí.....	34
1.5.3 Sociální důsledky domácího násilí	37
2 MOŽNOSTI PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	39
2.1 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ V PRÁVNÍ OBLASTI	39
2.1.1 Role trestního práva v působení proti domácímu násilí.....	40
2.1.2 Institut vykázání	45
2.1.3 Předběžné opatření dle § 76b občanského soudního řádu.....	46
2.1.4 Intervenční centra	47
2.2 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ V OBLASTI PEDAGOGICKÉHO PŮSOBENÍ.....	48
2.2.1 Formování žádoucích vzorců chování při zvládnání emocí.....	48
2.2.2 Osvěta a rodinná výchova	49
2.3 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ ZE STRANY NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
3 DOMÁCÍ NÁSILÍ VE SVĚTLE EMPIRICKÝCH ÚDAJŮ	54
3.1 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH DISKUSE.....	54
3.1.1 Charakteristika výběrového souboru.....	54
3.1.2 Dílčí cíl výzkumu	57
3.1.3 Výsledky výzkumu	57

3.2	NĚKOLIK PŘÍPADOVÝCH STUDÍ	75
3.2.1	Jana.....	75
3.2.2	Dáša.....	77
3.2.3	Radka.....	78
3.3	STATISTIKY VYKÁZÁNÍ ZA ROK 2007 A 2008.....	80
	ZÁVĚR	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	85
	SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

V posledních několika letech se můžeme poměrně často setkat s pojmem „domácí násilí“. Domácí násilí lze označit za jeden ze závažných sociálně-patologických jevů, který každoročně vede ke škodám na majetku, zdraví a v krajních případech bohužel i na životech. Domácí násilí je jevem složitě vnitřně strukturovaným, který je charakteristický poměrně širokou paletou příčin a projevů. Jedná se o jev o to závažnější, poněvadž jedním z hlavních rysů domácího násilí je jeho latence, která znemožňuje účinnější odhalování a trestání závažnějších případů domácího násilí. Tato skutečnost je dána především tím, že oběti mají z agresora strach, popřípadě jsou na něm nějakým způsobem závislé. To osobám, které se dopouštějí domácího násilí, v řadě případů umožňuje vyhnout se případné trestní či jiné odpovědnosti.

Ačkoliv se u nás začalo ve větší míře o domácím násilí psát a diskutovat poměrně relativně nedávno, nejedná se o jev nový. Vyskytoval se bezpochyby i dříve, jen nebyl veřejnosti tolik na očích. Taktéž ještě donedávna neexistovaly u méně závažných projevů domácího násilí účinné právní nástroje postihu agresorů, respektive nástroje ochrany obětí před agresory. V podmínkách České republiky je fenomén domácího násilí vnímán jako relativně rozšířený jev. K tomuto mínění veřejnosti přispívají zejména mediálně rozebírané kauzy domácího násilí. Příslušné statistiky orgánů činných v trestním řízení, které se podílejí na odhalování, vyšetřování a souzení pachatelů domácího násilí však tento názor veřejnosti podporovaný mediálně vytvářeným obrazem až tak jednoznačně nepotvrzují, což však neznamená, že by bylo možné tento problém bagatelizovat. Je totiž nutné si uvědomit, že statistické údaje státních orgánů k domácímu násilí se týkají pouze vyhledaných a objasněných případů domácího násilí, z čehož plyne, že výskyt tohoto jevu je ve skutečnosti o něco vyšší.

Cílem diplomové práce je na základě studia poměrně velkého množství dostupných zdrojů objasnit samotný pojem „domácí násilí“. Dalším cílem je identifikovat jeho příčiny, rozebrat jeho základní formy i projevy a objasnit psychologické a sociální důsledky domácího násilí. Kromě již uvedeného je dalším cílem práce hledat možnosti prevence tohoto negativního jevu, čímž by byl naplněn i praktický dosah práce. V empirické části práce je cílem zjistit, nakolik účinné jsou právní instituty, jejichž cílem je eliminovat projevy domácího násilí, i odhalit využitelné rezervy v jejich využívání. Tento cíl jsem si

vytkla s ohledem na předpoklad, že v rámci prevence domácího násilí existují určité rezervy, jejichž využitím by bylo možné ještě více eliminovat tento negativní jev.

V souladu se stanoveným cílem je práce rozdělena do tří kapitol. První se zabývá vymezením pojmu „domácí násilí“, rozbořem příčin, typických projevů a sociálních a psychologických důsledků domácího násilí. Následující kapitola práce je zaměřena na prevenci tohoto jevu i na možnosti působení proti němu, přičemž v centru pozornosti stojí prevence domácího násilí v právní oblasti, v oblasti výchovného působení a prevence domácího násilí ze strany nestátních neziskových organizací. Třetí kapitola zahrnuje výsledky výzkumu a jejich diskusi, dále několik případových studií a statistiky vykazání za rok 2007 a 2008.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOMÁCÍ NÁSILÍ, JEHO PŘÍČINY, FORMY, PSYCHICKÉ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY

Jak vyplývá z následujícího výkladu, domácí násilí je poměrně složitým jevem s různými projevy. Proto je poměrně nesnadné jej vymezit, protože příliš podrobná definice může zahrnovat projevy, které se sice mohou vyskytovat i v rámci domácího násilí, avšak svým charakterem domácím násilím nejsou, poněvadž se jedná pouze o víceméně náhodné konflikty v rodině, jimž se nevyhne žádný vztah. Čím se však navenek podobné projevy odlišují, jsou jejich psychické a sociální důsledky. V případě domácího násilí jde rovněž tak o jev, který má různorodé příčiny a formy, přičemž mezi těmito kategoriemi nemusí být žádný vztah. Stejně formy domácího násilí mohou mít různorodé příčiny a stejná příčina může vést k různým formám domácího násilí.

1.1 Pojem „domácí násilí“, jeho znaky

1.1.1 Vymezení pojmu „domácí násilí“

Domácí násilí je jedním z typických druhů násilí (agrese). Proto je možné při vymezení tohoto pojmu vyjít nejprve z obecné definice násilí. V odborné literatuře je možné se setkat s celou řadou definic pojmu „násilí“. Není cílem zde uvádět všechny z definic, nýbrž pouze demonstrativní výčet některých z nich, na které budou navazovat definice pojmu „domácí násilí.“

Například náš psycholog Joža Spurný (1996, s. 17) pod pojmem agrese rozumí „... destruktivní chování, směřující k fyzickému (brachiálnímu), slovnímu (urážka, pomluva) nebo symbolickému (pomocí gest) útoku vůči jinému jedinci (předmětu).“ Na Wikipedii je pojem agrese vymezen následovně: „**Agrese** je v psychologicko-sociologickém pojetí chování, které vědomě a se záměrem ubližuje, násilně omezuje svobodu a poškozují jiné osoby nebo věci. Agrese, ať již fyzická či verbální, může vzniknout v afektu nebo se může jednat o agresi instrumentální (úmyslný faul při sportu). Sklon k útočnému jednání, které se transformuje do různých podob, se nazývá **agresivita**“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Agrese>). Jak upozorňuje L. Čírtková (2006, s. 168): „agrese označuje vlastní pozorovatelné chování, agresivitou se rozumí určitá vnitřní pohotovost k agresivnímu jednání. Pojem agresivita vyjadřuje tedy vnitřní dispozici nebo osobnostní

vlastnost. Zpravidla je chápána jako relativně trvalá a hůře měnitelná charakteristika osobnosti.“

Za zdařilou je možno považovat definici pojmu „agrese“ podanou D. Houbovou a kolektivem (2002, s. 107), kteří ji vymezili jako „... každé záměrné či afektivní jednání, jehož motivem je otevřenou nebo symbolickou formou způsobit někomu nebo něčemu škodu, křivdu nebo bolest (druh obrany útokem). Varianty agresivního chování: nadávání, vyhrožování, sarkasmus, výsměch, vtipkování na účet druhého, vandalismus, násilí, terorismus. Mezi agresivní mechanismy patří i hostilita – nevraživost, projevující se nerudným nakvašeným chováním vyhledáváním potyček a sporů, rozezleností či otráveností obrácenou buď k vnějšímu světu nebo i k sobě samotnému.“

K pojmu „agrese“ se váže i pojem „agresivní chování“. Naše přední psycholožka M. Vágnerová (1999, s. 266) definuje agresivní chování jako „... porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí i neživých objektů. Jde o symbolické nebo reálné omezování, poškozování a ničení. ... Agresivní chování je obvykle prostředkem, jak dosáhnout uspokojení, kterému stojí v cestě překážky. Je jedním z obranných mechanismů, který řeší problém útokem na překážku, resp. na zdroj ohrožení (případně na takový cíl, který se tak jeví). Agresivní jednání bývá stimulováno prožitkem hněvu, vzteku, který je spojen s uvědoměním zátěže. ... Agresivní jednání může být prostředkem k uspokojování osobně významných potřeb, ale stejně dobře se může sama stát cílem. Stává se zdrojem jistoty vlastních kompetencí, které lze kdykoliv použít. Může být uspokojující i proto, že potvrzuje vlastní moc.“

Agrese je uplatňována s cílem zastrašení jiné osoby, zmocnění se objektu či naopak jeho odstranění nebo zmaření jinému a zajištění sobě společenské výhody. K cílevědomému prosazování dochází v rámci prostředí psychosociálních vztahů, jež ovlivňují volbu nástrojů agrese. V takovém případě agrese může být kultivovaná a sofistkována.

Pokud se týká definic pojmu „domácí násilí“, je možné se setkat rovněž s celou řadou definic, a to jak v odborné literatuře, tak i v podání různých institucí a organizací, zabývajících se problematikou domácího násilí, kde tato definice současně vymezuje i jejich (v některých případech) dílčí předmět a objekt jejich zájmu.

Z definic obsažených v odborné literatuře je možné citovat definici autorek B. Marvánové-Vargové, D. Pokorné a M. Toufarové (2008, s. 9), které ve své práci Partnerské násilí uvádí, že: „Domácí násilí obecně zahrnuje:

- Všechny druhy fyzického, sexuálního, psychického a ekonomického násilí
- Charakteristické je opakování, dlouhodobost a zvyšování intenzity násilí
- Obětí i pachatelem se může stát kterýkoli člen rodiny.“

Obecně lze domácí násilí rozlišit na partnerské a mezigenerační. Za mezigenerační považujeme násilí, směřující od rodičů k dětem a naopak. Partnerským násilím se rozumí násilné chování v intimních vztazích.

Poměrně široce pojatou definici uvádí R. Macháčková, (2001, s. 121), která domácí násilí definuje jako „... jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad osobou, ve vztahu k níž pachatel může nebo někdy v minulosti mohl být považován za osobu blízkou. Konkrétně se může jednat o fyzické útoky, které mohou mít formu fyzického a sexuálního násilí jako strkání, škracení, plivání, kopání, bití a údery pěstí či holí, dušení, pálení ohněm, bodání nebo polévání vroucí vodou nebo kyselinou. Výsledky takového fyzického násilí mohou mít různé podoby: od modřin až po smrt napadeného. Někdy je do pojmu domácího násilí zahrnováno také psychické násilí, které se může objevovat v podobě opakovaného verbálního týrání, omezování až zbavení finančních zdrojů, či izolace od ostatních osob. Častá jsou také omezení či kontroly kontaktů se členy rodiny a s přáteli.“

Z pozic policejní psychologie bývá rodinné nebo domácí násilí pojímáno coby vyhrocení situací, vzniklých v důsledku rodinných rozepří a konfliktů, při nichž přichází ke slovu násilí (agrese). Toto násilí zaměřené proti blízké osobě mívá rozmanité podoby, které zahrnují jak samotné fyzické napadení, tak i tzv. skrytou agresi (např. zesměšňování, ponižování partnera před osobami, na nichž mu záleží, ostentativní ignorování nebo naopak důsledné a pedantické kontrolování.

Tabulka 1: Specifické projevy oběti a pachatele násilí během cyklu násilí (Walker, 1979; uvedeno podle Marvánová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 38).

FÁZE NARŮSTÁNÍ TENZE	
OBĚŤ	PACHATEL
Pečující, ochotná, souhlasící Dělá cokoli pro to, aby „udržela klid“ Potlačuje hněv Omlouvá chování partnera Za násilí viní vnější okolnosti Přičítá si odpovědnost za partnerovo chování, které dokonce kryje Odcizení se od okolí, stažení se do sebe Nárůst stresu, úzkosti a strachu	Nízká míra hněvu Verbální agrese, pokořování Lehčí fyzické násilí a ponižování, které se stává frekventovanějším Vrstá potřeba kontroly a žárlivost Odlišné chování doma a na veřejnosti Narůstající obava z odchodu oběti Zvyšování agresivity a frustrace
FÁZE NÁSILNÉHO AKTU	
OBĚŤ	PACHATEL
Pasivní přijímání Naučená bezmocnost: pocit, že nemá smysl pokoušet se uniknout nebo se bránit Emoční zhroucení (o 24 až 48 hodin později) Disociace, neochota uvěřit násilné události, rezervovanost Deprese, apatie Minimalizace zranění Izolace, odkládání vyhledání pomoci Snížení sebeúcty	Nedostatek kontroly, nepředvídatelnost Násilné projevy tenze, záchvaty zuřivosti Touha „dát oběti lekci“ Omlouvání vlastního chování, obviňování oběti Kontrola nad ukončením této fáze Emocionální vyčerpání Snížení sebeúcty
FÁZE OBDOBÍ KLIDU	
OBĚŤ	PACHATEL
Ztotožnění se s rolí oběti, viktimizace Pocit viny při představě odchodu partnera Přebírání odpovědnosti za násilí, víra ve změnu partnera Ambivalentní vztah k sobě sama Cítí se být potřebná, hodnotná	Milující, vlídný, kající se Prosí o dopuštění Slibuje, že se „to“ už nikdy nebude opakovat Závislost na opětovném přijetí a odpuštění Ambivalentní vztah k sobě samému

Policie České republiky vymezuje pro účely své činnosti v interním aktu řízení¹ pojem „domácí násilí“ jako „opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých – obětí mohou být manžel/manželka, druh/družka, rozvedený manžel/manželka, dítě, rodič, prarodič. Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, sociálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace. Domácí násilí je vědomá činnost. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu může dospět až v útoky proti lidskému životu. Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je změřeno na získání moci pachatele nad obětí. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí jejich běžného života. V České republice je domácí násilí nejčastěji kombinací fyzického násilí doprovázeného násilím psychickým.“

1.1.2 Dynamika domácího násilí

Z dosud uvedených definic pojmu „domácí násilí“ vyplývá, že se jedná o dynamicky se měnící jev. Jako takový jev má domácí násilí svůj určitý průběh a své fáze. Pro domácí násilí je přitom příznačné, že začíná zpravidla násilím verbálním, které posléze přerůstá v agresi fyzickou. Mezi jednotlivými akty násilí existují obvykle určité přetržky a mezi agresorem a jeho obětí dokonce vzniká specifické citové pouto vzájemné závislosti, kvůli němuž není schopna ani jedna strana tento vztah opustit.

Teorii dynamiky partnerského násilí v určitém cyklu vyslovila jako první na základě vlastních výzkumů týraných žen Walkerová (1979), podle níž **cyklus domácího násilí** zahrnuje tři relativně samostatné a svým charakterem odlišné fáze, které se postupně cyklicky v určitých intervalech opakují (Marvánová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 37):

1. *Fáze narůstání tenze* – v jejím průběhu dochází mezi partnery k mírným

¹ Metodický pokyn ředitele úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia Policie ČR č. 2/2004

incidentům, k nimž patří hlavně projevy verbální agrese (nadávky, kritizování), ale i facky apod., přičemž se u oběti zvyšuje tenze a strach z dalšího potenciálního násilí, kdy se oběť zároveň snaží zamezit budoucí eskalaci agrese.

2. *Fáze násilí* – pokud se týká její délky trvání, jde o poměrně krátkou fázi, která může trvat několik minut či hodin, kdy dojde k eskalaci napětí do otevřené agrese, což může mít za následek zranění, v krajních případech i smrt.
3. *Fáze „líbánek“, klidu* – po eskalaci násilí dochází k uklidnění situace. Agresor se za své chování v předchozí fázi omlouvá, projevuje lítost nad svým jednáním a slibuje, že se již taková situace nebude opakovat. Lze se však setkat i s agresory, kteří si pochybení nepřipouštějí, tím méně je možné od nich očekávat omluvu, a to z toho důvodu, že vinu na svém vlastním násilném chování přepisuje oběti. Jestliže však oběť změní své chování podle jeho požadavků, agresor přislíbí, že násilné chování se již nebude opakovat. Většinou bývá tato fáze na počátku vztahu velmi dlouhá, avšak posléze se podstatně zkracuje a v konečném stadiu takřka vymizí s tím, že akceleruje do fáze narůstání tenze.

Každá uvedená fáze se vyznačuje jak z pohledu agresora, tak i z pohledu jeho oběti určitým specifickým chováním a subjektivním prožíváním. Charakteristika specifických projevů v těchto fázích z pozice pachatele i agresora je uvedena v tabulce 1.

1.1.3 Znaky domácího násilí

Jak bylo již dříve uvedeno, domácí násilí zahrnuje některé projevy, které v určitém kontextu jsou součástí domácího násilí, avšak velmi často se o projev domácího násilí jednat nemusí. Při určení skutečnosti, zda se v případě konfliktů v domácnosti jedná o domácí násilí či nikoliv, je nutno vyjít ze znaků domácího násilí, které jsou celkem čtyři a musí být naplněny všechny současně, aby se jednalo o domácí násilí (v opačném případě tedy o domácí násilí nejde). Těmito klíčovými znaky podle Expertní skupiny Aliance proti domácímu násilí jsou (<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>):

- *Opakování a dlouhodobost* – u jednotlivých útoků jakéhokoliv charakteru lze jen obtížně určit, zda se jedná o domácí násilí nebo ne. Nelze ovšem vyloučit, že takovýto útok může být počátkem agresivního jednání, které po určité době vyústí v rozvinuté domácí násilí.
- *Eskalace (nárůst)* – postupem času zpravidla narůstá jeho intenzita i

frekventovanost. Od nejméně závažných projevů agrese (např. urážek) agresor postupem času přistupuje k psychickému snižování lidské důstojnosti (vydírání), později k fyzickým útokům (strkání) a v konečné fázi se dopouští závažných trestných činů ohrožujících zdraví či dokonce život objektu agrese.

- *Zřetelná a nezpochybnitelná dělba rolí osoby ohrožené a osoby násilné* – za domácí násilí není možné považovat vzájemná napadání, hádky, rvačky či spory, při nichž se role osoby násilné a osoby ohrožené průběžně dynamicky střídají.
- *Neveřejnost* – k domácímu násilí dochází mimo účinnou společenskou kontrolu, obvykle za zavřenými dveřmi bytu či domu, popřípadě na jiném místě, kde jsou vyloučeni svědci. Tím je ztížena možnost odhalení domácího násilí, což u agresora vyvolává dojem beztrestnosti za jím uskutečňované agresivní jednání. V důsledku neveřejnosti domácího násilí je současně ztížena i pomoc jeho oběti.

1.2 Domácí násilí u nás v minulosti

Na problém domácího násilí bývá nahlíženo především ze současné perspektivy, aniž by byla v řadě případů zohledněna skutečnost, že tento problém má i své historické souvislosti. Domácí násilí totiž představuje problém, jenž je zakořeněný nikoliv jen sociálně, nýbrž i historicky. Nezačalo se objevovat až tehdy, kdy se u nás o něm začalo poněkud více hovořit, což bylo v devadesátých letech minulého století. Fenomén domácího násilí začal být empiricky (výzkumy) zkoumán až poměrně nedávno, nelze proto uvádět statistické údaje o jeho výskytu v minulosti u nás. Z vyprávění rodičů nebo prarodičů nebo z některých závažných případů domácího násilí je možné učinit závěr, že domácí násilí u nás existovalo i v minulosti a že jeho zvýšená existence dnes je dána mimo jiné i jeho častým předáváním z generace na generaci.

Podíváme-li se do historie, zjistíme, že dlouhou dobu převládala koncepce patriarchální² společnosti, v níž bylo vnímáno jako norma údajně přirozené nadřazené postavení muže, které se projevovalo jak v rodině, tak i při správě věcí veřejných. Muž tak měl větší volnost a svobodu, k čemuž hojně využíval svoji sílu jako základního prostředku k dosahování

² Slovo „patriarchát“ etymologicky pochází buď z řečtiny (*πατήρ*) nebo z latiny (*pater*), přičemž v obou jazycích se těmito pojmy označuje otec a řeckého slova *archein*, tj. vládnout. Doslovně by se tak dal pojem patriarchát vymezit jako „vláda otce“.

cílů. Sílu muž používal k získávání obživy pro pospolitost, které byl příslušníkem, za využití síly a zbraní nabýval nadvlády nad jinými tlupami i nad příslušníky pospolitosti vlastní. Síla byla nezřídka i prostředkem k podmanění si ženy. Žena byla v důsledku reprodukční funkce, plnění mateřských povinností i péče o domácnost ve větší míře připoutána k obydlí a určitému místu. Kvůli dělbě práce v rodině byla žena v minulosti již od počátku věků na muži závislá. Ze zmíněné závislosti pramenil i velmi benevolentní náhled na fyzické trestání „neposlušných“ žen, které bylo tolerováno a stavěno na roveň tělesných trestů u neposlušných dětí v rámci jejich výchovy.

Ani ve středověku se v našich podmínkách postavení ženy příliš nezměnilo. Role v naší středověké společnosti byly vymezeny církevním a občanským právem. V souladu s ním přebíral manžel po svatbě ženu z poručnictví otce, a to i s právem působit na její výchovu, které zahrnovalo též oprávnění využívat při její výchově tělesné tresty. Na vztah mužů k ženám měla u nás ve středověku vliv i vlastnická majetková práva, podle nichž byl vlastníkem majetku muž. To mu přinášelo úctu ostatních a z vlastnictví majetku mu vyplývala i příslušející práva.

V novověku se postavení ženy ve společnosti do určité míry měnilo. Tyto změny byly determinovány především společenským zřízením, pozicí tradiční rodiny, ale i dalšími okolnostmi. Přesto se však bylo možné setkat s přísně vymezenými rolemi v rodině, které byly založeny na nadřazeném postavení muže, např. v dobách národního obrození. Stačí si připomenout model rodiny se silným postavením otce v románu Aloise Jiráska, F. L. Věk. Ostatně úprava vztahů mezi manželi a mezi rodiči a jejich potomky založená na principu hegemonního postavení muže (tzv. moc otcovská) byla patrná i v řadě filmů z období tzv. první republiky a z období těsně po 2. světové válce (např. Rodinné trampoty oficiála Tříšky, ale i řada dalších). Je nasnadě, že takové společenské poměry byly živnou půdou pro různé projevy domácího násilí.

Popsaný stav u nás existoval v podstatě až do sklonku 40. let minulého století. Tehdy bylo Ústavním zákonem č. 150/1948 Sb., Ústavou Československé republiky, která vstoupila v účinnost dne 9. června 1948, zakotveno rovné postavení obou pohlaví. Konkrétně byla tato otázka upravena v ustanovení § 1 odst. 2 této ústavy, kde bylo uvedeno, že „muži a ženy mají stejné postavení v rodině i ve společnosti a stejný přístup ke vzdělání i ke všem povoláním, úřadům a hodnostem.“ V podobném duchu se nesou i obdobná ustanovení v následujících ústavách (ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé

socialistické republiky a ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky) i v Listině základních práv a svobod (Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky).

O něco později – dne 1. ledna 1950 – nabyl účinnosti zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.³ Zmíněný zákon kromě jiného uzákonil rovnoprávné postavení mužů a žen v rodině a manželství. Ustanovení § 15 tohoto zákona zakotvovalo, že v manželství mají muž i žena stejná práva a stejné povinnosti, jakož i to, že manželé jsou povinni žít spolu, být si věrni a vzájemně si pomáhat. Rovnoprávné postavení muže a ženy v manželství vyplývalo i z ustanovení § 16 odst. 1, podle něhož měli rozhodovat manželé o podstatných věcech rodiny založené jejich manželstvím vzájemnou dohodou. Nepodařilo-li se dohody dosáhnout, spor měl rozhodnout soud. Ustanovení § 16 odst. 2 zákona o právu rodinném kromě toho stanovil, že k výkonu povolání a ke změně místa zaměstnání nepotřebuje žádný z manželů souhlasu druhého manžela.

Ačkoliv po legislativní stránce byly vytvořeny podmínky ke skutečně rovnoprávnému postavení muže a ženy ve společnosti, v každodenním životě tohoto postavení nebylo de facto dosaženo doposud. Setrvačnost v myšlení lidí způsobuje, že v naší kultuře je doposud respektováno nepsané právo manžela a otce řídit život ostatních příslušníků rodiny či domácnosti. I v dnešní době u nás převládá model rodiny, kde muž je živitelem rodiny a žena pečovatelkou o domácnost a vychovatelkou dětí. Podřízená role ženy v tomto modelu rodiny ženě velí podřizovat se manželovým rozhodnutím a snášet manželovo chování. Nic na tomto tradičním pojetí rodiny výrazněji nemění ani stále sílící emancipační snahy, jež souvisejí zejména s působením tzv. třetí vlny feminismu v našem prostředí. Shora uvedené tradiční rozdělení sociálních rolí muže a ženy v rodině do značné míry určitý druh násilí vůči ženě ze strany muže ospravedlňuje a považuje jej za přijatelné. Pseudoochrana soukromí měla vedle toho za následek, že domácí násilí bylo, až na případy s extrémními

³ V preambuli zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném bylo uvedeno, že cílem jeho ustanovení je, „aby byly dány předpoklady pro vytvoření manželství jako dobrovolného a trvalého životního společenství muže a ženy, založeného zákonným způsobem, které jako základ rodiny bude sloužit zájmům všech jejích členů i prospěchu společnosti v souladu s jejím pokrokovým vývojem, aby byly uvedeny v život zásady ústavy o stejném postavení mužů i žen a o právech dětí bez rozdílu původu a aby byla zajištěna ochrana manželství a rodiny tak, aby rodina byla zdravou základnou vývoje národa...“.

následky, považováno za privátní záležitost, kterou je nutné vyřešit v rámci rodiny. Domácí násilí tak bylo z pohledu společnosti považováno za okrajový problém.

V odborných i laických kruzích je tak zvýšená pozornost domácímu násilí věnována v posledních zhruba dvaceti letech, kdy vznikají různá formální i neformální sdružení, zabývající se problematikou domácího násilí. Jsou vydávány různé publikace, pojednávající o této problematice a v neposlední řadě byla přijata řada opatření legislativního charakteru, která umožňují poměrně účinně s fenoménem domácího násilí bojovat. Z uvedeného by se mohlo na první pohled zdát, že se naše společnost začala vypořádávat s domácím násilím poměrně pozdě, avšak není tomu tak, poněvadž obdobné tendence se ve vyspělých zemích Evropy i světa, kde se domácí násilí rovněž vyskytuje, projevují teprve zhruba třicet, v některých státech (např. v USA) maximálně čtyřicet let.

1.3 Příčiny domácího násilí

1.3.1 Teorie snažící se vysvětlit příčiny domácího násilí

Již od počátku zkoumání fenoménu domácího násilí se badatelé snaží zjistit, co je příčinou, případně příčinami tohoto negativního sociálního jevu. Tento přístup má svoji logiku, poněvadž působením na potenciální příčiny domácího násilí by bylo možné výskyt tohoto jevu významně snížit. V souvislosti s hledáním příčin domácího násilí bylo vysloveno poměrně velké množství teorií, které se snaží najít základní důvody toho, proč k domácímu násilí dochází.

V odborné literatuře je tak možné se setkat s psychiatrickými a psychologickými výklady domácího násilí (Huňková, Voňková, 2004, s. 49 a násl.), které se snaží tento jev vysvětlit skrze nazírání na násilníka nebo jeho oběť coby patologické osobnosti. Podle těchto teorií je domácí násilí výsledkem vzájemné interakce sadistického násilníka a masochistické oběti, ve které podle části teorií hrají velkou roli buď provokace ze strany oběti, nebo to, že si údajně násilí proti sobě za své násilí dokonce zaslouží. Lze se dokonce setkat s názory, podle nichž ženy mají z násilí, které je na nich páchano, požitek. Veškeré tyto názory jsou fakticky apologetikou násilníků, poněvadž svalují vinu za jejich počínání paradoxně na jejich oběti. Vina obětí násilí spočívá např. ve špatné volbě partnera, selhání ve vztahu, neschopnosti oběti mít funkční manželství, neschopnost oběti ukončit násilný vztah či z něj odejít, požitek oběti z násilí na ní páchaném apod.

1.3.1.1 Teorie cyklického násilí

Teorie cyklického násilí předpokládá, že násilí je naučeným chováním, předávaným z generace na generaci. Mechanismus reprodukce násilí spočívá v tom, že jedinec, který byl sám v dětství svědkem násilného chování v rodině, tomuto se naučí a v tomto pokračuje, když jej uplatňuje vůči svým partnerům, dětem někdy i rodičům. K této teorii je však nutno dodat, že neplatí bezvýjimečně, neboť existuje řada jedinců, kteří bývali v dětském věku svědky domácího násilí, avšak sami se násilníky nikdy nestali. Naproti tomu existují zase osoby, které v dětství s domácím násilím nepřišly, do styku a přesto se jej samy dopouštějí. Tuto skutečnost je možné vysvětlit tak, že u pachatelů – násilníků, kteří v dětství prožívali domácí násilí na vlastní kůži, měl vliv rodiny v procesu socializace dominantní postavení.

1.3.1.2 Sociologické teorie

Z hlediska sociologické teorie je sociologický výklad příčin domácího násilí postaven na tzv. sociálním stresu. Ke společným faktorům, které mají vliv na domácí násilí, podle těchto teorií náleží nezaměstnanost, nízký příjem, nízká kvalita bydlení apod. Není pochyb, že tyto faktory mají skutečně v řadě případů vliv na to, že se v prostředí neustálého napětí (někdy hraničícího až s existenčními problémy) toto napětí eskaluje a vyústí až v domácí násilí, avšak tento jev se vyskytuje i v rodinách dobře situovaných. Určité nebezpečí těchto teorií spočívá v tom, že do jisté míry omlouvají agresivní chování násilníka extrémním sociálním tlakem.

1.3.1.3 Feministické teorie

Na základě feministické teorie jsou příčiny vzniku domácího násilí vysvětlovány různými způsoby, avšak jejich jednotícím prvkem je to, že domácí násilí pokládají za důsledek boje o moc. V tomto ohledu je domácí násilí reflexí nerovnováhy ve vztahu, v němž existuje výrazná převaha jednoho partnera nad druhým. Tato výrazná převaha je dána historickým vývojem, v němž prolíná mužská dominance na straně jedné a podřízené postavení žen v rodinách na straně druhé. Ve feministických teoriích jsou za domácí násilí považovány formy fyzické i psychické, čímž vyjadřují zároveň svůj nesouhlas s redukováním pojmu domácí násilí toliko na akty fyzického násilí. Feministické teorie dále nesouhlasně polemizují s názory, podle nichž je domácí násilí soukromou záležitostí. Upozorňují také na to, že instituce na ochranu žen před domácím násilím selhávají. Neschopnost postihnout

pachatele domácího násilí přitom označují za společností tolerovaný přístup k ovládnutí žen.

Odpověď na otázku, z jakého důvodu se pachatelé domácího násilí rekrutují především z řad mužů, vychází ve feministických teoriích z konstrukce heterosexuality ve společnosti. Instituce „heterosexismu“ dle těchto názorů přináší výhodu těm, kdo disponují mocí a k jejímu udržení neustále lpí na stávajících genderových rolích a ponechání žen v podřízené roli. Násilí je ve světle těchto teorií prostředkem posílení kontroly nad ženami, který jim neustále připomíná, že jsou v podřízeném postavení. Násilí je feministkami vnímáno i jako trest, kterého muži používají za situace, kdy žena neplní své povinnosti, vzpírá se jeho požadavkům či se snaží o emancipaci.

Genderovému přístupu ke studiu příčin domácího násilí je možné vytknout to, že nezohledňují řadu důležitých aspektů problému domácího násilí (např. opomíjí násilí vůči dětem a seniorům, násilí v homosexuálních párech apod.). Dalším nedostatkem těchto teorií je to, že se orientují pouze na vsazení jevu domácího násilí do sociálního prostředí (instituce „heterosexismu“, které má samozřejmě na vznik a průběh domácího násilí svůj vliv, avšak pozapomínají na to, že vliv sociálního prostředí na násilného jedince může být v řadě případů modifikován různými individuálními faktory (charakter, temperament, hodnotový systém jedince aj.).

Nesporným přínosem genderových teorií je to, že problém domácího násilí (jakkoliv byl redukován v podstatě jen na partnerské násilí) podstatně zviditelnily, čímž došlo k jeho vynesení ze soukromí domovů na veřejnost a k jeho následnému diskutování. Především díky těmto diskusím byla kritizována nedostatečná ochrana obětí domácího násilí, mezery v příslušné legislativě i odhaleny chyby a nedostatky v aplikační praxi. Tak byl učiněn první krok k přijetí odpovídajících a skutečně účinných legislativních opatření v působení proti domácímu násilí.

Závěrem k uvedeným teoriím je možné podotknout, že každá z nich upozorňuje na určitou skupinu příčin domácího násilí, které je možno rozdělit na psychické charakteristiky agresora i jeho oběti, historický kontext tohoto sociálně patologického jevu, a konečně i jeho společenský kontext. Dle mého názoru v daném konkrétním případě může některá z těchto skupin příčin převládnout, nelze je však dle mého mínění vnímat izolovaně, poněvadž domácí násilí je produktem působení většiny, pokud ne všech současně. Z toho je

zřejmé, že působení proti domácímu násilí musí vycházet z celého spektra jeho příčin, musí být tedy komplexní a nemělo by se zaměřovat jednostranně pouze na některou z nich.

1.3.2 Rizikové faktory negativně působící na možnost vzniku domácího násilí

Kromě samotných příčin domácího násilí bývají velmi často diskutovány rovněž rizikové faktory, které mají z pohledu vzniku a průběhu domácího násilí také velký význam. Například expertní tým z organizace Bílý kruh bezpečí mezi takové rizikové faktory, které provázejí vznik domácího násilí mezi blízkými osobami, řadí zejména níže uvedené okolnosti (<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>):

- vynucená sociální izolace;
- ekonomická závislost na partnerovi;
- péče o děti v průběhu mateřské a rodičovské dovolené;
- zdravotní postižení a omezení;
- vyšší věk a bezmocnost seniorů;
- přechod z období, kdy je jedinec ekonomicky aktivní, do starobního či jiného důchodu;
- nezvládnuté rodičovství a výchova dětí;
- závislosti násilné osoby.

Zmíněné rizikové faktory je možno doplnit ještě o ztrátu zaměstnání, dysfunkční rodinu a závislost na omamných a psychotropních látkách (včetně alkoholu).

1.4 Formy domácího násilí

Z definic pojmu „domácího násilí“ uvedených v části 1.1 této práce bylo možné si učinit představu o tom, jak širokou paletu projevů může tento jev mít. Mnohem plastičtější představu o tom, jaké jsou konkrétní projevy (formy) domácího násilí, však poskytne následující výklad.

1.4.1 Formy domácího násilí na ženách

M. Huňková a J. Voňková ve své práci *Domácí násilí z pohledu práva* (2004, s. 58 až 60) uvádí tyto formy domácího násilí:⁴

- *Fyzické* – může se projevat v různých formách, kterými mohou být strkání, fackování, bití pěstmi, kopání, tahání za vlasy, tlučení hlavou oběti o nějaký předmět, ohrožování různými zbraněmi, házení předměty, demolice majetku apod. Jakýmsi náhradním objektem agrese odlišným od oběti může být i cokoliv jiného, přičemž újma způsobená tomuto náhradnímu objektu je ze strany oběti pocíťována jako újma vlastní (např. násilí na dětech, na oblíbeném zvířeti⁵, oblíbeném předmětu...).
- *Sexuální* – lze pod něj podřadit veškeré sexuální činy, jež jsou na oběti tohoto násilí jakýmkoliv způsobem vynucovány a které tak oběť podstupuje proti své vůli nebo s nechutí (typicky se může jednat o znásilnění, vkládání různých předmětů do pochvy, nucení k sexuálním praktikám, které jsou oběti nepříjemné ba odporné apod.).
- *Psychické* – obnáší především citové a slovní týrání, zesměšňování na veřejnosti, shazování oběti s cílem srážet její sebevědomí a sebeceňení a jiné podobné formy jednání. Touto formou domácího násilí agresor soustavně vyvolává u své oběti strach, pronásleduje ji, kontroluje... K těmto prostředkům nátlaku může patřit i záměrné časté buzení oběti v noci, odpírání spánku, odpírání jídla, nikdy nekončící výslechy nebo vzbuzování obav enormně rychlou jízdou při řízení motorového vozidla. K poměrně častým projevům psychického násilí náleží vydírání sebevraždou, kterou údajně agresor hodlá spáchat z důvodu, který spočívá v osobě oběti či v jejím jednání. Takto si násilník vynucuje, aby oběť určitým způsobem jednala či byla „poslušná“. Zařadit do této formy násilí je možné i různé výhrůžky (kupříkladu že partnerku zabije, najme si na ni vraha, zabije děti, kdekoliv a kdykoliv si ji najde, zničí ji v zaměstnání, zničí její rodinu, nechá ji umístit

⁴ Podobně dělí formy domácího násilí i některé nestátní organizace zabývající se problematikou domácího násilí. Viz např. <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69> a jinde.

⁵ Takto například 4. srpna 2008 muž v Praze shodil z nuselského mostu dvě fenky francouzského buldočka. Podle jedné z verzí se muž pohádal s přítelkyní a její psy zlikvidoval z pomsty. (<http://zpravy.idnes.cz/muz->

v psychiatrické léčebně, zabrání jí ve styku s dětmi, ublíží nějak dětem aj.), vyhrožování zveřejněním určitých nepříjemných faktů a informací (intimních fotografií, jiných faktů, které jsou schopny poškodit pověst potenciální oběti...), rozkazování, co oběť musí konat či naopak co nesmí činit, zastrašování zbraní nebo ovlivňování dětí.

- *Sociální* – tyto formy sledují hlavní cíl, jímž je sociální izolace oběti. Toho je docilováno zákazy styku s rodinou, příbuznými, přáteli, kamarády či jinými lidmi, zablokováním telefonu, zamezením přístupu k Internetu, kontrolou obsahu příchozích i odchozích SMS zpráv či jiné korespondence, zamykání, zákaz chodit do zaměstnání, přesné vymezení tolerované doby návratu domů, kdy při jejím překročení následuje trest apod. K sociálním formám domácího násilí patří i izolace oběti, přičemž tímto pojmem je možné označit veškeré aktivity agresora, jejichž cílem je zabránit oběti v kontaktu s jejím sociálním okolím. K takovým aktivitám je možné zařadit i kontrolu vhodnosti jednání oběti (např. kontrola jednání oběti na veřejnosti, kontrola oblékání, líčení a image oběti vůbec, příkazy směřující k dosud uvedenému kontrolování jednání oběti...). Izolace je kromě její podstaty nebezpečná též tím, že zásadním způsobem posiluje závislost oběti na agresorovi.
- *Ekonomické* – její podstatou je snaha o zbavení oběti možnosti disponovat finančními prostředky. Tato snaha je nejčastěji realizována prostřednictvím zabavení celé či podstatné části výplaty oběti, stanovováním přísně vyměřených částek, které může oběť využít toliko k účelu, který byl určen násilníkem, kontrolou snahy oběti nabytí legálně finanční prostředky aj.

Pro zajímavost je možné uvést formy domácího násilí a jejich konkrétní projevy, které jsou typické v USA a které uvádí Helen L. Conwayová⁶ ve své práci s názvem *Domácí násilí* (2007, s. 14 a násl.) tyto formy domácího násilí:

- Fyzická jednání považovaná za obecně násilná – jedná se o fackování, rány pěstí, bití, pálení, kousání, pokusy o škrcení, třesení nebo zmítání, strkání ze schodů či

hodil-z-nuselskeho-mostu-dva-psy-dvh-/krimi.asp?c=A080804_112114_krimi_cen).

⁶ Helen L. Conwayová pracuje jako advokátka, která se specializuje na záležitosti rodiny a na práci s oběťmi domácího násilí. Současně je členkou Fóra pro otázky domácího násilí v Liverpoolu a Knowsley. Dříve po nějakou dobu pracovala jako dobrovolnice v St. Helens Womens's Aid.

bodání.

- Méně obvyklé fyzické akty – žena je nucena být ve studené lázni a agresor jí drhne kůži až do krve, svázání, spoutání, nasazení roubíku, přehození pytle přes hlavu, míření zbraní, žena musí sedět bez hnutí a agresor na ni plive, přinucení k požití drog, zamačkávání cigaret na kůži oběti.
- Násilí sexuálního charakteru – může jít o přinucení k pohlavnímu styku proti vůli oběti, přinucení k použití pomůcek při pohlavním styku, donucení k análnímu styku proti vůli oběti, donucení k oblékání se nebo k činnostem, jež jsou považovány za ponižující, přinucení k pohlavnímu styku za přítomnosti jiných lidí či přinucení k používání nebo sledování pornografie.
- Ekonomické týrání – hovoříme o něm, pokud jsou partnerce upírány finanční prostředky, jestliže agresor nedovolí své oběti si je získat prací, bere jí příspěvky na dítě apod., kdy sám naopak peníze utrácí za nepotřebné věci či je prohraje. Finanční tíseň ženu oslabuje, oběť tím ztrácí možnost dělat věci sama, bez vědomí agresora. Kvůli tomu nemůže opustit agresora a najít pomoc. Nemá-li oběť peníze na různé společenské činnosti, dostává se často do izolace, která je další formou domácího násilí.
- Izolace – zahrnuje celou řadu taktik, kterými se pachatel snaží izolovat oběť od přátel, rodiny či jiných zdrojů pomoci. Tyto taktiky mohou spočívat v odposlouchávání telefonních hovorů oběti, monitorování její pošty, vynucování doprovodu na rodinnou návštěvu nebo při kontaktech s přáteli, v natolik nevhodném chování agresora při návštěvě rodiny či přátel oběti, že ji přestanou doma navštěvovat nebo v častém stěhování, v jehož důsledku zamezuje kontaktu se svojí rodinou i vybudování přátelství v místě bydliště. Izolace může vznikat i v důsledku tzv. stalkingu⁷.
- Zastrasování – může mít podobu různých gest, které umožňují agresorovi svoji oběť ovládat i na veřejnosti. Může se jednat i o nejrůznější nátlak a výhrůžky, ať již o vyhrožování fyzickým násilím („Opustíš-li mne, najdu si tě a zabiju.“, „Pokud se

⁷ Pojem „stalking“ je možné vymezit jako „...zlovolné a úmyslné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které pak u oběti snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost.“ (<http://www.trosky.cz/stalking/stalking.htm>).

ještě jednou budeš bavit s tím člověkem, zlámu ti nohy.“, Nepůjdeš-li se mnou do postele, jednoduše tě k tomu přinutím.“ apod.) nebo vyhrožováním způsobením jiné újmy („Pokud se se mnou rozvedeš, zabiju se.“, Budeš-li zase své matce vyprávět o našich soukromých záležitostech, zařídím, aby se měla proč trápit.“, „Jestli zavoláš policii, řeknu jim, že jsi děti uhodila ty.“).

- Citové týrání – může mít podobu nadávek (řada z nich mívá sexuální povahu; viz výrazy „děvka“, „coura“, „kurva“ a mnohé další), neustálého kritizování (kritika může být určena nikoliv jen pro oběť, nýbrž i pro její okolí, aby podpořila věrohodnost agresora a vzbudila sympatie k němu) a zpochybňování duševního zdraví oběti.
- Využívání dětí – tato taktika citového týrání může spočívat v tom, že agresor se snaží zabránit oběti v tom, aby jej opustila, tím, že děti budou údajně velmi trpět, dále v tvrzení agresora, že oběť je špatná matka, když rozvrací rodinu, ve vyhrožování, že ublíží dětem apod.
- Uplatňování mužských privilegií – v mnoha násilných vztazích má moc v rodině absolutní moc a kromě násilného chování používá i další způsoby, jimiž prosazuje svoji autoritu založenou na genderově podmíněných stereotypech. Taková mužská privilegia je možné vyjádřit v následujících tezích:
 - Muž je živitelem rodiny. Z toho důvodu nemá nikterak pomáhat s domácností nebo s péčí o děti, poněvadž toto jsou vyloženě „ženské práce“.
 - Muž přijímá veškerá rozhodnutí v oblasti financí, přičemž ženě je dán k dispozici pouze malý příspěvek na domácnost, který musí vyúčtovat. Veškeré finanční prostředky rodiny jsou vedeny na jeho jméno a manželka tak nemá ani kreditní kartu, ani přístupová práva k účtu.
 - Muž rozhoduje o zásadních věcech chodu domácnosti – např. kam budou děti chodit do školy, kam pojedou na prázdniny, zda a kam se přestěhují apod.
 - Muž trvá na tom, že jedině on bude řídit rodinný automobil.
- Zlehčování, popírání a obviňování – taktika bagatelizování, popírání a obviňování je základem agresivního chování, které dále podporuje. Je reflexí agresorovy neschopnosti či odmítání připustit si povahu a důsledky svého jednání.

Bagatelizování může probíhat ve vztahu k oběti („Ale prosím tě, proč brečíš, když to bylo jen poplácání z lásky.“, „Každému se občas stane, že se přestane ovládat. To je toho. Nikdo jiný by kvůli tomu tolik nenadělal.“) či ve vztahu k třetí straně („Ona přehání. Sice jsem do ní strčila, avšak nikdy jsem ji neuhodil.“, „Ta modřina vypadá hůř, než jaká ve skutečnosti je. Modřiny se jí tvoří velmi snadno.“). Agresor se může pokoušet své jednání zcela popřít („Lže, protože se mě chce zbavit a dostat mě z domu.“, „Vůbec to nebylo úmyslné – zakopla a spadla ze schodů. Sama to moc dobře ví.“). Nezřídká se násilník snaží přehrát odpovědnost za své násilné jednání na něco či na někoho jiného, často i na oběť samu („Provokovala mě.“, „Byl jsem opilý, takže to vlastně nebyla moje chyba“, „Ostatní také bijí své ženy, tak nechci vypadat jako měkkota. Všichni viděli, jak se na toho barmana usmívala a jak s ním koketovala.“).

Srovnáme-li formy domácího násilí uváděné Helen L. Conwayovou a našimi autorkami, musíme nutně dospět k názoru, že formy domácího násilí jsou do určité míry ovlivněny kulturními a jinými podmínkami daného teritoria, ale v globále se jedná o projevy dosti podobné. Dále je možné ke shora uvedeným formám domácího násilí uvést, že se jen výjimečně vyskytují izolovaně projevy jedné skupiny. Spíše je pravidlem, že se tyto projevy vyskytují v různé kombinaci (např. sexuální násilí s izolací oběti apod.). V rámci objektivnosti je nutné podotknout, že ačkoliv v popisu jednotlivých forem domácího násilí vystupují muži v roli agresora a ženy v roli oběti, existuje určité procento případů domácího násilí, kde jsou role přesně opačné.

1.4.2 Formy domácího násilí páchaného na seniorech a na dětech

Doposud byla věnována pozornost pouze domácímu násilí ve vztahu žena – muž (které je možno přesněji označit jako partnerské násilí), ale z definice domácího násilí vyplývá, že se může jednat i o násilí páchané na seniorech či o násilí páchané na dětech.⁸ Nelze opomenout ani případy domácího násilí ve vztazích homosexuálních a lesbických, u nichž

⁸ O rozšířenosti týrání dětí v našich podmínkách vypovídají mimo jiné odhady odborníků, podle nichž je u nás týráno až 40 tisíc dětí. Srovnej na webových stránkách Fondu ohrožených dětí: <http://www.fod.cz/tyrani.htm>.

jsou výzkumy teprve v počátcích a jejichž počet u nás v posledních letech s ohledem na liberalizaci poměrů ve společnosti významně vzrostl.

Pokud se týká forem domácího násilí páchaného na seniorech, pak můžeme ve shodě s typologií vytvořenou v 80. letech 20. století (Wolf, Pillemer 1989) uvést následující (Habart, 2006, s. 352, 353):

- fyzické týrání – zahrnuje způsobování fyzické bolesti anebo zranění, fyzický nátlak, trestání, chemický nátlak;
- psychické týrání – jeho podstatou je vyvolávání duševní úzkosti;
- hmotné zneužívání – tuto formu domácího násilí je možné charakterizovat jako nezákonné či nečestné zneužívání nebo používání prostředků a zdrojů seniora;
- sexuální zneužívání;
- aktivní zanedbávání – označujeme jím odmítnutí či selhání v ošetrovatelských povinnostech, a to včetně vědomé a úmyslné snahy vyvolat fyzické a emoční utrpení staré osoby;
- pasivní zanedbávání – jde o něj tehdy, pokud dochází k odmítnutí nebo selhání v plnění poskytování péče, pakliže se nejedná o vědomé a záměrné snahy vyvolat psychické anebo emoční utrpení starého člověka (viz předchozí bod).

Pro uvedení forem domácího násilí páchaného na dětech je možné z velké části využít formy týrání dětí, uvedených na webových stránkách Fondu ohrožených dětí. Zde je možné se setkat s následujícími formami (<http://www.fod.cz/tyrani.htm>):

- fyzické násilí – obvykle se jedná o surové bití rukama (včetně pěstí), bití různými předměty (opaskem, prutem, gumovou hadicí ale i jinými předměty), kopání, mlácení hlavou o zeď či jiný předmět, trhání vlasů, pálení cigaretou, popálení o rozpálená kamna nebo jiný spotřebič, opaření, svazování, topení, dušení, prudké třesení s malým dítětem, jeho házení do postýlky či po místnosti, odpírání stravy apod.;
- opomenutí osobní péče o dítě – o týrání dítěte se jedná tehdy, pokud byl k osobní péči pachatel povinen, nebyla-li svěřená osoba vzhledem ke svému věku schopna se o sebe postarat sama (v praxi se může jednat např. o zanedbání hygieny dítěte, které má za následek těžké opruzeniny, neposkytování dostatečného množství přiměřené stravy apod.);

- pohlavní zneužívání – v širším slova smyslu jde o zneužívání osob mladších patnácti let k sexuálním aktivitám; v případě domácího násilí vůči dětem není věk až tak podstatný, poněvadž se jedná o aktivity mezi příbuznými;
- psychická traumata – cílem různých aktivit je způsobit dítěti psychickou újmu, což se může dít různými zákazy, příkazy, zesměšňováním apod.; zvláštním případem psychických traumat jsou i tzv. rozvodová traumata;
- tzv. systémové týrání – jedná se o týrání systémem, který je vytvořen na ochranu dětí, a to prostřednictvím nevhodných přístupů a špatného rozhodování; i když se jedná o špatnou práci institucí, může se na něm rodič cílevědomě podílet.

1.5 Psychologické a sociální důsledky domácího násilí

Hovoříme-li o psychologických a sociálních důsledcích domácího násilí, pak je v první řadě nutné si uvědomit, jaká je frekventovanost jeho výskytu. Podle německého kriminologa, H. J. Schneidera, je domácí násilí nejrozšířenější formou násilí vůbec, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou. Při rozboru důsledků domácího násilí je nutno předeslat, že tento sociálně patologický jev postihuje veškeré zainteresované osoby. Velmi často je negativní působení domácího násilí zmiňováno pouze v souvislosti s jeho obětí, aniž by bylo zohledněno, že působí nepříznivě i na další zúčastněné blízké osoby (zvláště tehdy, jsou-li přímými svědky násilného jednání) a dokonce i na samotného agresora.

1.5.1 Několik případů domácího násilí z médií

Nyní bych uvedla několik závažných případů, které byly medializovány v poslední době, které mohou mnoho napovědět o některých důsledcích domácího násilí:

- Na počátku prosince loňského roku vystřelil v Olomouci plastovým nábojem po hádce na manželku její manžel (73 let) z legálně drženého revolveru. Žena skončila se vstřelem v rameni v nemocnici.⁹
- Na počátku prosince loňského roku se provalil případ mimořádně nelidského

zacházení s jednadvacetiletou ženou z Českých Budějovic, kterou týral její o dvacet let starší přítel. Kromě toho, že muž několik měsíců ženu týral tím, že ji ohrožoval nožem (jednou v noci ji dokonce probudil tak, že měl nůž přiložen na její hrudi v místě srdce, kdy jí vyhrožoval likvidací), otloukal jí hlavu o zeď a vyhrožoval jí, že ji i dítě zabije, ji opakovaně znásilnil, a to i v pokročilém stupni těhotenství. Do jeho repertoáru patřily i nadávky určené ženě, zákazy návštěv příbuzných a známých, kontrola telefonátů anebo určování přesných příchoďů a odchodů z domu. Přítrž řádění násilníka učinila samotná žena, které se podařilo utéct z domu a zkontaktovat pomoc. Násilník skončil ve vazbě. Velkým dílem se na tomto případu domácího násilí podílel alkohol, pod jehož vlivem většinou pachatel byl.¹⁰

- Jiří C. z okresu Frýdek-Místek v březnu roku 2008 po předchozím déletrvajícím týrání přestříhl brzdové hadičky na automobilu manželky. Ačkoliv posléze s autem manželka i s dospělou dcerou odjela, nikomu se nic nestalo, neboť ženy závadu během jízdy odhalily. Pachateli při ukládání trestu přitížilo, že automobil poškodil v době, kdy byl soudem vykázán ze společné domácnosti právě kvůli konfliktům s manželkou.¹¹
- Dne 17. ledna letošního roku zavraždil třiatřicetiletý muž v Jaroměři-Josefově (okr. Hradec Králové) svoji jednadvacetiletou družku. Vražda se odehrála tak, že muž po předchozí slovní rozepři ženu napadl nožem a ta jeho útok nepřežila.¹²
- Od prosince 2006 různými způsoby týrala v Brně společně s dalšími osobami čtyřicetiletá milenka Ivana K. svého milence Šimona R (30 let). Nejprve mu vzala proti jeho vůli za použití násilí mobilní telefon. O nějakou dobu později zatáhla pachatelka oběť se svými kumpány do kotelny ubytovny, kde ji svlékli, přivázali

⁹ Důchodce se hádal s manželkou, pak vytáhl zbraň a zmáčkl spoušť. 1. prosince 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/155598-duchodce-se-hadal-s-manzelkou-pak-vytahl-zbran-a-zmackl-spoust.html>

¹⁰ KRIMI: Muž týral a znásilňoval těhotnou přítelkyni. 8. prosince 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://azpravy.atlas.cz/domov/krimi/174291-krimi-muz-tyral-a-znasilnoval-tehotnou-pritelkyni.aspx>

¹¹ Manželce poškodil brzdy u auta, dostal tři roky vězení. 25. září 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/150462-manzelce-poskodil-brzdy-u-auta-dostal-tri-roky-vezeni.html>

¹² Muž v Jaroměři zavraždil svou družku, policisté ho zadrželi. 17. ledna 2009. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/158969-muz-v-jaromeri-zavrazdil-svou-druzku-policiste-ho-zadrzeli.html>

lepící páskou k židli a pohružkami násilí (kdy muži zároveň nožem uřezali vlasy) přinutili jej k vydání výplaty a podepsání směnky znějící na částku 150.000,- Kč. Po nějaké době byl muž převezen ze sklepa ubytovny do bytu jedné ze spolupachatelek, kde byl mučen tím, že zde byl bit páskem, holí a železnou tyčí. Muž byl taktéž potupen tím, že byl hlavní pachatelkou svlečen, načež si tato navlekla gumovou rukavici a dráždila mu pohlavní úd až k vyvrcholení. Poté sperma utřela dámskými kalhotkami a rozetřela jej oběti na různých místech těla se slovy: „Jsi úchylák a zvrhlík“. Po čtyřech měsících byla oběť převezena na chatu do Jeseníků, kde zrušila úrazovou pojistku a vyplatila se z dalšího bití za částku 31.000,- Kč.¹³

Výčet podobných událostí by mohl pokračovat, avšak není to cílem. Účelem vybraných případů domácího násilí bylo názorně předvést některé závažné důsledky domácího násilí. Jak vyplývá z názvu kapitoly, tyto důsledky jsou zejména psychologické a sociální, mohou však být i zdravotní (otřes mozku, pohmožděninny hlavy a těla, prasklý ušní bubínek, úrazy páteře, řezné rány, zlomeniny, popáleniny apod.).

1.5.2 Psychologické důsledky domácího násilí

Domácí násilí má vždy, ať již v menší či větší míře, vliv na psychiku osoby, která je obětí domácího násilí. Tento vliv se projevuje zejména celou řadou emočních poruch a poruch chování, z nichž je možno uvést hlavně úzkostnost, deprese, posttraumatickou stresovou poruchu, alkoholismus či zneužívání jiných omamných a psychotropních látek, sebevražedné myšlenky apod. Je-li týranou osobou žena, mohou tyto psychické důsledky nabýt podoby syndromu týrané ženy, v případě dítěte pak podoby syndromu týraného dítěte. V dalším výkladu se budu blíže věnovat posttraumatické stresové poruše, syndromu týrané ženy a syndromu týraného dítěte, a to z toho důvodu, neboť se jedná o typické důsledky domácího násilí. Tyto důsledky mohou být překážkou dalšího vztahu u osoby, která byla vystavena domácímu násilí.

¹³ Žena v Brně měsíce věznila a mučila milence kvůli penězům. 19. listopadu 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/154731-zena-v-brne-mesice-veznila-a-mucila-milence-kvuli-penezum.html>

Posttraumatická stresová porucha (PTSP; angl. zkratka PTSD ze slov *Posttraumatic Stress Disorder*) je reakcí na traumatickou událost. Jedná se tedy o úzkostnou poruchu, která „... se typicky rozvíjí po emočně těžké, stresující události, jež svou závažností přesahuje obvyklou lidskou zkušenost a bývá traumatickou pro většinu lidí.“ (Praško, 2002, s. 503). Vyznačuje se celou řadou různorodých symptomů, k jejichž rozvoji dochází během šesti měsíců od prožití stresující události, a které jsou níže uvedeny podle Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize (MKN-10);

(https://www.zdravcentra.cz/cps/rde/xchg/zc/xsl/3141_7081.html):

- osoba musí být vystavena stresující události (v daném případě události související s domácím násilím) či situaci, ať již krátkodobé či déletrvající, ve výjimečných případech situaci nebezpečného anebo katastrofického rázu, jež by s největší pravděpodobností zapříčinila hluboké rozrušení u jakékoliv osoby;
- u takové osoby existuje nutkavé znovuprožívání prožití stresové události, a to ve formě vzpomínek, myšlenek, představ a snů, kdy je zároveň přítomno subjektivní prožívání úzkosti za okolností, které nápadně připomínají prožitou stresovou událost;
- osoba má tendenci vyhýbat se okolnostem, situacím a místům, jež by připomínaly prožití stresové události;
- u osoby dojde k naplnění některých z následujících kritérií (musí být splněno první uvedené a současně alespoň další dvě):
 - neschopnost vybavit si zcela či zčásti některé vzpomínky z daného období;
 - obtíže při usínání nebo během spánku;
 - podrážděnost, návaly hněvu;
 - potíže při koncentraci;
 - hypervigilita (přehnaná bdělost);
 - nadměrná úleková aktivita.

Syndrom týrané ženy (v angl. jazyce *Battered Woman Syndrom*, odtud zkratka BWS), který je závažným důsledkem domácího násilí, je možno vymezit jako „... soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí. Syndrom týrané ženy se skládá z poměrně bohaté mozaiky různých projevů, v konkrétním případě mohou být některé symptomy zvýrazněny, jiné naopak ustupují do pozadí. Podle M. A. Douglasové lze veškeré symptomy u týraných

žen rozčlenit do tří kategorií: příznaky spadající pod posttraumatickou stresovou poruchu (PTSP); naučená bezmocnost; sebezničující reakce.“

(http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasili).

Oběť domácího násilí není ve vztahu s násilníkem pouze pasivním objektem, poněvadž její vnímání takového vztahu prochází určitým vývojem, který sestává ze čtyř fází, kterými jsou popření, vina, získání náhledu a odpovědnost. Charakteristika jednotlivých těchto fází je uvedena v následující tabulce 2.

Tabulka 2: Stadia rozvoje syndromu týrané ženy (Marvánová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 41)

Stadium	Jeho charakteristika
POPŘENÍ	Oběť odmítá sobě i svému okolí přiznat, že ve vztahu existuje násilí. Může pojmenovávat jednotlivé násilné incidenty jako náhody. Omlouvá násilné chování partnera, přičemž věří, že se nebude opakovat.
VINA	Oběť už dochází, že ve vztahu existuje určitý problém, avšak odpovědnost za něj připisuje sama sobě. Domnívá se, že si násilní zasloužila, neboť nedokáže splnit očekávání partnera.
ZÍSKÁNÍ NÁHLEDU	Oběť již nepřebírá odpovědnost za násilí, k němuž v partnerském vztahu dochází a současně si začíná uvědomovat, že takové zacházení si nikdo „nezaslouží“. Pořád ovšem chce manželství (či jiný obdobný vztah) udržet a má za to, že společně s násilníkem jsou schopni situaci vyřešit.
ODPOVĚDNOST	Není-li partner ochoten či schopen násilí zastavit, jeho oběť se rozhoduje, že násilný vztah ukončí a začne nový život bez násilí.

U týrané osoby se mohou vyskytovat různé symptomy syndromu týrané ženy. Přes veškeré odlišnosti, které u jednotlivých obětí domácího násilí existují, je možné u syndromu týrané ženy najít některé základní oblasti psychiky, v nichž se změny v důsledku traumatizace způsobené domácím násilím projevují (Čírtková, 2008, s. 28 a násl.):

- změny v emocionálních reakcích – může se jednat o pocity studu, viny, strachu, smutku, zablokování vlastních záporných emocí, přehnaná laskavost aj.;

- změny v nazírání (postojích a hodnoceních) na vlastní osobu, ostatní lidi a svět – obvykle se projevují sebeobviňováním, nedůvěrou v možnost řešení situace, generalizovaným přesvědčením, že svět je nebezpečným místem, naučenou bezmocí apod.;
- symptomy distresu a dysfunkcí psychických procesů – z těch nejčastěji se projevujících je možné uvést deprese, úzkostnost, intruze, konstrikce¹⁴, poruchy spánku, pokles imunity či kognitivní distorzi¹⁵.

Syndrom týraného dítěte (taktéž Syndrom CAN; CAN je zkratkou z anglických slov *Child Abuse and Neglect*) je možno vymezit jako „...soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte.“ (Biskup, 2001, s. 2). Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte je možno považovat každé preventabilní, vědomé (v některých případech rovněž nevědomé) jednání rodiče, vychovatele či jiné osoby vůči dítěti, které není náhodné, a které je v dané společnosti považováno za nepřijatelné a tím i odmítáno a které poškozují tělesný, duševní a společenský stav a vývoj dítěte, eventuálně způsobuje jeho smrt.

1.5.3 Sociální důsledky domácího násilí

Domácí násilí nemá důsledky pouze pro samotné oběti, případně pro agresora, nýbrž i pro celou společnost. Domácí násilí je problémem z pohledu vztahů mezi příslušníky společnosti. Představuje také zdravotní problém i problém při výchově dětí a mládeže, na kterou přítomnost v domácnosti s násilníkem má jednoznačně negativní vliv na jednání v dalším životě. Bylo také prokázáno, že oběti domácího násilí jsou signifikantně častěji oběťmi sebevražd. Domácí násilí se negativně promítá i do rizika onemocnění AIDS, stejně jako do patologického sexuálního jednání .

¹⁴ Psychickou konstrikci je možno vymezit jako široké spektrum příznaků jednání osoby, která se vyhýbá určitým situacím a podnětům, jež jsou s nimi spjaté.

¹⁵ Při kognitivní distorzi dochází k narušení kognitivních procesů, v důsledku čehož oběť není např. schopna reálně vyhodnotit nebezpečí.

Jak ukazují poslední zveřejněné údaje, má domácí násilí pro společnost i výrazně negativní ekonomické dopady. Tyto jsou dány náklady vynaloženými na léčení zranění obětí domácího násilí (včetně léků a dalšího zdravotnického materiálu), dále náklady na práci lékařů a na vyplácení nemocenské. Kvůli tomu, že oběti v době léčení následků domácího násilí nemohou pracovat, dochází i ke ztrátám na hrubém domácím produktu. Podle odhadu expertů, je možné ekonomické dopady domácího násilí vyčíslit částkou cca 200 milionů € ročně (přibližně 5 mld. Kč)(<http://www.novinky.cz/clanek/146199-nasili-v-rodinach-stoji-ceskou-ekonomiku-miliardy.html>). Zanedbatelné nejsou ani náklady na pomoc obětem domácího násilí.

2 MOŽNOSTI PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Stejně jako v případě jiných sociálně patologických jevů i v případě domácího násilí platí, že nejspolehlivější a nejlevnější cestou, jak se vyhnout důsledkům domácího násilí, je jeho prevence. V rámci primární prevence domácího násilí je nutné zvýšit informovanost veřejnosti o problematice domácího násilí, což by vedlo i k větší všímavosti okolí oběti, která je velmi důležitá. Vyšší informovanost o podstatě a příznacích domácího násilí by nepochybně vedla i k lepšímu výběru vhodného partnera. Z pohledu zamezení následků domácího násilí je významná též včasná identifikace a objektivní posouzení situace rodiny, v níž dochází k domácímu násilí. To přispívá k dalšímu prvku prevence, jímž je ochrana oběti (obětí) domácího násilí. Konečně posledním důležitým prvkem prevence domácího násilí je represe vůči pachatelům domácího násilí vyvozovaná za jejich skutky, s níž je spojena i jejich odpovědnost. Další výklad je zaměřen na prevenci domácího násilí v oblasti právní, v oblasti pedagogického působení a na prevenci domácího násilí ze strany nestátních neziskových organizací.

2.1 Prevence domácího násilí v právní oblasti

Základní rámec prevence domácího násilí v právní oblasti vychází ze základních právních norem naší země – z Ústavy České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) a z Listiny základních práv a svobod (Usnesení ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku ČR č. 2/1993 Sb.). Na tyto právní normy pak navazuje řada dalších. Z těch nejvýznamnějších je možné uvést trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.), zákon ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky nebo zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.

V čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR je zakotveno, že „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“ Dalším důležitým ustanovením Ústavy ČR je čl. 4, podle něhož jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci. Státu tak vyplývá povinnost ochrany základních práv a svobod. Poněvadž při domácím násilí dochází k jejich porušování, je tak povinností státu proti takovému porušování zasáhnout. Skutečnost, že se tak děje v rodinném kruhu, není v tomto případě směrodatná.

V čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) je deklarováno, že „Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“ Základní práva a svobody jsou zaručena všem lidem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 3 odst. 1 LZPS). Podle čl. 5 LZPS je každý způsobilý mít práva. Ustanovení čl. 6 odst. 1 věta první LZPS zaručuje všem právo na život. LZPS chrání rovněž nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (čl. 7 odst. 1 věta první) a dále zaručuje osobní svobodu (čl. 8 odst. 1). V čl. 10 odst. 1 LZPS je uvedeno právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jména kohokoliv.

2.1.1 Role trestního práva v působení proti domácímu násilí

Normy spadající do oblasti trestního práva jsou povětšinou vnímány jako represivní, avšak i ony mají preventivní účinek. Tento je realizován prostřednictvím odstrašením potenciálního pachatele hrozící sankcí. Trestní právo, stejně jako žádné jiné odvětví práva u nás, nezná pojem „domácí násilí“. Jeho projevy však bylo možné ještě donedávna podřadit pod různá jednání, která byla směřována proti majetku, zdraví či život osob, případně omezujících osobní svobodu. Až do 1. června 2004, kdy vstoupila v účinnost novela trestního zákona provedená zákonem č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, nebylo u skutkových podstat, jimiž bylo možné závažné projevy domácího násilí postihovat, nijak rozlišováno, zda se jedná o útok na osobu cizí či zda se v případě objektu útoku jedná o osobu, k níž pachatele váží bližší vztahy. Do 31. května 2004 bylo tedy možné závažné projevy domácího násilí kvalifikovat jako trestné činy:

- násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle ustanovení § 196 trestního zákona;
- tzv. nebezpečné vyhrožování podle ustanovení § 197a trestního zákona;
- výtržnictví podle ustanovení § 202 trestního zákona;
- zanedbání povinné výživy podle ustanovení § 213 trestního zákona;
- týrání svěřené osoby podle ustanovení § 215 trestního zákona;
- únos dle ustanovení § 216 trestního zákona;

- ohrožování výchovy mládeže dle ustanovení § 217 trestního zákona;
- vražda podle ustanovení § 219 trestního zákona;
- ublížení na zdraví dle ustanovení § 221, § 222 a § 224 trestního zákona;
- účast na sebevraždě dle ustanovení § 230 trestního zákona;
- omezování osobní svobody dle ustanovení § 231 trestního zákona;
- vydírání dle ustanovení § 235 trestního zákona;
- útisk dle ustanovení § 237 trestního zákona;
- znásilnění dle ustanovení § 241 trestního zákona;
- pohlavní zneužívání dle ustanovení § 242 a § 243 trestního zákona;
- krádež dle ustanovení § 247 trestního zákona;
- neoprávněné užívání cizí věci dle ustanovení § 249 trestního zákona;
- neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a trestního zákona;
- poškozování cizí věci dle ustanovení § 257 trestního zákona.

K účinnému trestněprávnímu postihu všech projevů domácího násilí však nebyla z několika důvodů taková právní úprava postačující. K postihu pachatele domácího násilí totiž mohlo dojít až tehdy, kdy byla oběti způsobena újma v takovém rozsahu, jenž umožňoval využít příslušné trestněprávní ustanovení. Nedostatkem bylo rovněž to, že ve znacích skutkových podstat shora uvedených trestných činů nebyly nikterak zohledněny již zmíněné zvláštnosti, jimiž se jednání spojená s domácím násilím vyznačují (opakované útoky na oběť, k nimž dochází dlouhodobě, místo, kde je takový trestný či spáchán, vzájemná blízkost a závislost pachatele a jeho oběti, narůstající intenzita útoků apod.).

Proto zákonodárce do trestního zákona inkorporoval nový trestný čin, a to trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle ustanovení § 215a trestního zákona. V obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 91/2004 Sb. byla potřeba přijetí této novely odůvodněna následovně: „Cílem návrhu je přispět k řešení problému tzv. domácího násilí. Domácí násilí jako společensky nežádoucí jednání není dosud specificky řešeno, a to ani trestně právně. Naopak ve společnosti převládá názor, že domácí násilí je problémem soukromým. Současná právní úprava tomuto lhostejnému přístupu k obětem domácího násilí svým způsobem přisvědčuje. Jednání zahrnované do termínu domácí násilí vychází ve většině případů najevo až v krajních případech, tj. ve stavu, kdy oběť nese jasné známky ublížení na zdraví, ale i tehdy bývá konfrontována s požadavkem trestnosti útoku,

totiž, že pracovní neschopnost oběti, jako následku tohoto trestného činu, musí trvat nejméně sedm dnů. Teprve v takovém případě se jedná o trestný čin ublížení na zdraví. Ne vždy je však následkem domácího násilí sedmidenní pracovní neschopnost. Většinou se jedná o dlouhodobý, systematický, fyzický, psychická či ekonomický nátlak, jehož intenzita v konkrétním okamžiku není vždy tak vysoká, aby odůvodňovala zahájení trestního stíhání pro trestný čin ublížení na zdraví. Domácí násilí se děje z jiných důvodů a za jiným účelem než násilí na cizích lidech. Na rozdíl od násilí na cizích lidech nebývá jednorázové. Oběť domácího násilí má na pachatele, který je jejím manželem, druhem apod., hlubokou psychickou vazbu, a proto v některých případech domácí násilí z různých důvodů snáší.¹⁶

Trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle ustanovení § 215a trestního zákona se dopouští ten, kdo týrá osobu blízkou či jinou osobu, která s ním žije ve společně obývaném bytě nebo domě. Pachatel tohoto trestného činu může být potrestán odnětím svobody až na tři léta. Přísněji, odnětím svobody na dvě léta až osm let, může být pachatel potrestán v těchto případech:

- jestliže tento čin spáchá zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách nebo
- pokud v páčání takového činu pokračuje po delší dobu.

Jak je možné dovodit z judikatury, která je dosud k tomuto trestnému činu k dispozici, pojem „týrání“ osob uvedených v ustanovení § 215a odst. 1 trestního zákona je zapotřebí chápat jako „...jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou (§ 89 odst. 8 tr. zák.), nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném bytě či domě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. ... Zákon přitom nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby. Použití fyzického násilí může mít v takovém případě vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.), popřípadě (dojde-li k zákonem předpokládanému následku

¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2004 Sb., Obecná část.

/účinku/) i na právní závěr o souběhu trestného činu podle § 215a tr. zák. s některým dalším trestným činem.“^{17,18}

Judikatura dále k tomuto trestnému činu uvádí, že „Za týrání ve smyslu § 215a trestního zákona je třeba za splnění ostatních podmínek požadovaných zákonem považovat i jednání spočívající v tom, že pachatel brání poškozené ve svobodném pohybu po bytě, při svých nočních návratech ji opakovaně budí tím, že s ní třese, rozsvěcuje, stahuje z ní příkrývku, apod.“¹⁹

Jak vyplývá z citované judikatury, „... trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající. Může jít o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i o zlé nakládání v oblasti psychické. Jako příklady týrání lze uvést bití otevřenou rukou i pěstí nebo za pomoci různých předmětů (např. gumové hadice, dutek, řemene, dřevěné tyče apod.), kopání, pálení cigaretou, doutníkem nebo jinými žhavými předměty, působení elektrickým proudem, bolestivého tahání za vlasy, po dlouhou dobu trvajícího přivazování k radiátorům ústředního topení nebo jiným pevným předmětům, ponechávání týrané osoby v chladném prostředí bez nutného oblečení, nucení k provádění těžkých prací nepřiměřených věku a tělesné konstituci týrané osoby, déletrvající odpírání dostatečné potravy, časté buzení týrané osoby v noci apod. Nevyžaduje se, aby u týrané osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost považuje jako těžké příkoří. Vzhledem k tomu, že již vlastní týrání je zlé nakládání, které se vyznačuje určitým trváním, musí se při pokračování v páčání takového činu po delší dobu ve smyslu ustanovení § 215a odst. 2 písm. b) trestního zákona jednat o dobu trvání řádově v měsících. V souvislosti s tím je třeba zdůraznit, že čím méně

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005.

¹⁸ Osobou blízkou se ve smyslu ustanovení § 89 odst. 8 trestního zákona rozumí „... příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pocítovala jako újmu vlastní.“ Za jinou osobu je považována jakákoliv jiná osoba, než osoba blízká, jež s pachatelem žije ve společně obývaném bytě nebo domě. Nesmí se ovšem jednat o týrání osoby, která byla pachateli svěřena (pachatel ji má ve své péči nebo výchově).

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2008, sp. zn. 6 Tdo 548/2008.

intenzivní bude týrání, tím delší dobu bude muset takové zlé nakládání trvat, aby se mohlo jednat o naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.²⁰

Zavedení trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě do našeho právního řádu bylo přínosem hned několika důvodů:

- již není nutné, aby následkem týrání byla újma na zdraví, neboť postačuje, když týraná osoba pociťuje jednání pachatele jako těžké příkoří;
- zákon přesně vymezuje podstatný znak domácího násilí – pokračování jednání pachatele po delší dobu;
- trestní stíhání pachatele je nyní možné i bez vyžádání souhlasu poškozeného, čímž je předem odbourána bariéra, jež spočívala v odepření souhlasu poškozeného, a která před zavedením trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě v řadě případů znemožňovala postih pachatele; oběti domácího násilí totiž nezdědka souhlas se stíháním pachatele nedávaly buď pod tlakem okolí či dokonce samotného pachatele, s nímž i nadále obývaly stejný dům či byt, a vychovávaly děti.

Méně závažné případy domácího násilí je možno postihovat podle zákona o přestupcích. Tento zákon neobsahuje žádné speciální ustanovení o domácím násilí. Použitelná je z tohoto pohledu zřejmě jen skutková podstata přestupku proti občanskému soužití uvedená v ustanovení § 49 přestupkového zákona. Dle zmíněného ustanovení se přestupku proti občanskému soužití dopustí ten, kdo:

- jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch;
- jinému z nedbalosti ublíží na zdraví;
- úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním;
- působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2008, sp. zn. 6 Tdo 548/2008.

politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.

U prvních tří uvedených jednání se však v souladu s ustanovením § 68 odst. 1 zákona o přestupcích jedná o tzv. návrhové přestupky, což znamená, že pokud jsou spáchány mezi blízkými osobami, lze je projednat pouze na návrh postižené osoby, jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka (tj. navrhovatele), přičemž tento návrh je nutné ze strany navrhovatele podat nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy se navrhovatel dozvěděl o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení.

2.1.2 Institut vykázání

Významným prostředkem ochrany potenciálních obětí před domácím násilím je institut vykázání vymezený v ustanoveních § 44 až § 47 zákona o Policii České republiky.²¹ Podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona o Policii ČR je policista oprávněn vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), i z bezprostředního okolí společného obydlí, takovou osobu, pokud lze důvodně předpokládat (na základě zjištěných skutečností, hlavně pak se zřetelem k předchozím útokům), že se tato dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. K vykázání této osoby může policista přistoupit i tehdy, pokud není přítomna. V souladu s ustanovením § 44 odst. 2 zákona o Policii ČR je délka trvání vykázání deset dnů od jeho provedení, přičemž zákonem stanovenou délku není možné zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Doba vykázání se prodlužuje v případě podání návrhu na vydání předběžného opatření dle ustanovení § 76b občanského soudního řádu během vykázání až do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

V ustanovení § 45 odst. 1 zákona o Policii ČR jsou uvedeny i povinnosti vykázané osoby. Dle zmíněného ustanovení je vykázaná osoba povinna:

²¹ Do 31. prosince 2008 bylo vykázání upraveno v ustanoveních § 21a a 21b zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

- neprodleně opustit prostor, který byl vymezen policistou v potvrzení o vykázání²²;
- zdržet se vstupu do prostoru vymezeného policistou v potvrzení o vykázání;
- zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou;
- vydat policistovi na jeho výzvu veškeré klíče od společného obydlí, které jsou v jejím držení.

Z ustanovení § 47 odst. 4 zákona o Policii ČR vyplývá policii povinnost ve lhůtě tří dnů od vykázání provést kontrolu, jsou-li vykázanou osobou dodržovány povinnosti vyplývající z vykázání. V souvislosti s vykázáním je dále povinností policisty poučit ohroženou osobu možnostech podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu a využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí, stejně jako o následcích, které by jí vyplývaly z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.

2.1.3 Předběžné opatření dle § 76b občanského soudního řádu

Výše byla zmíněna možnost využití ustanovení § 76b občanského soudního řádu ze strany oběti. Toto ustanovení zakotvuje možnost soudu vydat předběžné opatření za situace, kdy je jednáním účastníka, proti němuž návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele. Rozhodnutí o návrhu předběžného opatření není nijak podmíněno předchozím vykázáním podle zákona o Policii ČR. Tímto předběžným opatřením může předseda senátu uložit účastníku, proti němuž návrh směřuje (tj. agresorovi), určitá omezení a určité povinnosti, přičemž ustanovení § 76b odst. 1 uvádí jejich demonstrativní výčet, když se jedná zejména o:

- povinnost dočasně opustit byt nebo dům společně obývaný s navrhovatelem (dále jen „společné obydlí“) i jeho bezprostřední okolí, nebo nevstupovat do něj;
- povinnost zdržet se setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.

Výjimky vyplývající z plnění těchto povinností, stanoví soud, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům.

²² V souladu s ustanovením § 47 odst. 1 zákona o Policii ČR určuje policista územní rozsah prostoru, na který se vykázání vztahuje, v závislosti na míře požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohr. útokem.

Doba trvání předběžného opatření je jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Jestliže předcházelo rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření vykázaní podle zákona o Policii ČR, počíná uvedená lhůta dnem následujícím po dni, ve kterém uplynula lhůta stanovená v tomto zákoně. Pokud byl podán návrh na prodloužení předběžného opatření (viz níže), lhůta neskončí před tím, než soud o tomto prodloužení rozhodne. Pokud bylo zahájeno řízení ve věci samé, je předseda senátu oprávněn na návrh navrhovatele rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Občanský soudní řád ovšem stanovuje maximální délku trvání předběžného opatření, když uvádí, že toto zanikne nejpozději uplynutím doby jednoho roku od okamžiku jeho nařízení.²³

Vedle zmíněného návrhu na předběžné opatření (které je podmíněno podáním žaloby) může oběť domácího násilí podat řádnou žalobu, aniž by předtím podávala návrh na předběžné opatření. Tento postup je však možno z hlediska prevence považovat za neefektivní, neboť povinnost dokazování je na straně žalujícího (v daném případě oběti), který musí prokázat, že se agresor dopouští protiprávního jednání. Dalším velkým problémem je i délka soudního řízení, kvůli kterému dojde k řešení situace až s poměrně velkým časovým odstupem. Nadto ve většině případů nemají oběti domácího násilí takové znalosti v oboru práva, které by jim umožňovaly příslušných institutů občanského práva ve svůj prospěch využít. V této situaci jim tak může pomoci advokát, který může podání za oběť sepsat, případně různé poradny, jejichž výhodou je to, že poskytují své služby zdarma či za symbolický poplatek. Finanční otázka může hrát důležitou roli i při rozhodování se, zda oběť žalobu podá či nikoliv. Navrhovatel je totiž povinen zaplatit soudní poplatky, což zejména v případě ekonomických forem domácího násilí nebo v sociálně slabších rodinách může být pro oběť velkým problémem. Určitým řešením je zde možnost soudu odpustit soudní poplatky s přihlédnutím k tíživé životní situaci oběti.

2.1.4 Intervenční centra

Oběti domácího násilí mohou za zákonem stanovených podmínek využívat taktéž tzv. intervenčních center. Jejich fungování je rámcově upraveno v ustanovení § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde je uvedeno, že intervenční centra nabízejí pomoc

²³ Viz ustanovení § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby, a to právě na základě vykázaní ze společného obydlí podle zákona o Policii ČR. Nabídka této pomoci musí být přitom učiněna nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra je fakultativně poskytována i na základě žádosti osoby, ohrožené násilným chováním jiné osoby, obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu a to bezodkladně poté, co se pracovníci intervenčního centra o ohrožení osoby násilným chováním dozví.

Sociální služby mohou být v intervenčním centru poskytovány jako služby ambulantní, terénní či pobytové. K základním činnostem, které jsou zde v rámci sociálních služeb poskytovány, náleží sociálně terapeutické činnosti a dále pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Jsou-li sociální služby poskytovány formou pobytových služeb, zahrnují vedle již uvedených základních činností i poskytnutí ubytování a poskytnutí stravy či pomoc při zajištění stravy. Sociální služby poskytované intervenčními centry obnášejí i zabezpečení spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie a ostatními orgány veřejné správy.

2.2 Prevence domácího násilí v oblasti pedagogického působení

Domácí násilí, respektive míru jeho výskytu je možné ovlivňovat i pedagogickým působením. To je možno směřovat do oblasti formování žádoucích vzorců chování při zvládání emocí a dále do oblasti osvěty a rodinné výchovy. Aby bylo pedagogické působení účinné, je nutno s ním započít již útlém věku, poněvadž v pozdějším věku je nutno překonávat již zažitá stereotypy a návyky, což se nemusí vždy podařit.

2.2.1 Formování žádoucích vzorců chování při zvládání emocí

Při jednáních, která je možno označit jako domácí násilí, sehrávají významnou, ne-li stěžejní, roli negativní emoce (nenávisť, hněv, úzkost, strach, znechucení, pohrdání aj.). Snížit výskyt domácího násilí by tak pomohlo, kdyby byl každý jedinec od útlého věku v rámci formativního působení veden k žádoucím vzorcům chování při zvládání emocí, jinými slovy vyjádřeno, aby mu byly vštěpovány strategie kontroly a zvládání emocí. Tyto strategie vycházejí z moderních psychologických teorií, které zdůrazňují adaptivní hodnotu

emocí. V této souvislosti bývají diskutovány schopnosti jedince ovládat své pocity. Kontrolu a zvládnání emocí lze přitom realizovat prostřednictvím sebekontroly a seberegulací.

Pojmem „sebekontrola“ je označován „... rigidní způsob řízení, který odráží vysokou míru negativního afektu, resp. jeho malou regulaci“ (Stuchlíková, 2007, s. 193). Sebekontrola je spjata „... se silnou aktivací tzv. intencí paměti (paměťová reprezentace našich záměrů) a s oslabením přístupu k tzv. sebereprezentacím (naším globálním cílům, potřebám apod.). Sebekontrola je „psychologickým zúžením“ v zájmu realizace aktuálního záměru“ (Stuchlíková, 2007, s. 193, 194).

Seberegulace je naproti tomu spjata „... s pozitivním afektem (anebo se snížením negativního afektu). Takzvaná extenzivní paměť obsahující naše globální cíle, kognitivně emocionální mapy aktuálního stavu apod. je aktivována a poskytuje vysoce integrované sebereprezentace (jak na tom právě teď jsem, co cítím, chci, potřebuji) a rozšířenou síť reprezentací přijatelných výstupů dané situace“ (Stuchlíková, 2007, s. 194).

Jak sebekontrola, tak i seberegulace jsou odrazem jisté „architektury“ osobnosti. Jedinec se v procesu svého vývoje ve větší či menší míře naučí, že obtížné záměry je možné snáze realizovat, pokud je z jeho strany věnována pozornost hlavně podstatným informacím nežli těm, které rozptylují jeho pozornost (hovoříme o kontrole pozornosti), jestliže se zaměřuje na pozitivní motivy a pohnutky spojené s realizací záměru (zde hovoříme o kontrole motivace), pokud dokáže udržovat své emocionální rozpoložení v takovém stavu, aby nenarušovalo udržování záměru (hovoříme o kontrole emocí), vnímá-li zpětnou vazbu o neúspěchu spíše coby příležitost ke zlepšení postupu než jako hodnocení sebe sama. Modulace zmíněných dílčích procesů lze snadněji dosáhnout prostřednictvím seberegulace než skrze sebekontrolu. Tyto mechanismy tedy působí efektivněji, pokud jsou uplatňovány automaticky, bezděčně. K seberegulaci je nezbytné přeučení se shora uvedených dovedností do té míry, že jsou pak implicitní výbavou jedince. Je tak nutné je dostatečně v průběhu učení zpevňovat, což předpokládá výchovný styl, v němž jsou úspěšné projevy kontroly pozornosti, motivace a emocí ceněny nad výsledky činnosti.

2.2.2 Osvěta a rodinná výchova

Smyslem osvěty a rodinné výchovy ve vztahu k prevenci domácího násilí by mělo být informování potenciálních obětí o projevech a rizicích domácího násilí, stejně jako o

možnostech působení proti němu. Současně by měla rodinná výchova směřovat ke zdravému životnímu stylu v rodině. Tyto cíle jsou zahrnuty přiměřeně do rámcových vzdělávacích programů jednotlivých stupňů škol, na které následně navazují školní vzdělávací programy jednotlivých škol.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje ve svém bloku 5.8.2 s názvem Výchova ke zdraví pro 2. stupeň základních škol mimo jiné i následující očekávané výstupy výchovy u žáka (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>):

- respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery a pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (v rodině, komunitě);
- respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery a pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (v rodině, komunitě);
- vysvětlí role členů komunity (rodiny, třídy, spolku) a uvede příklady pozitivního a negativního vlivu na kvalitu sociálního klimatu (vrstevnická komunita, rodinné prostředí) z hlediska prospěšnosti zdraví.

Učivo má být v tomto případě zaměřeno na vztahy ve dvojici (tj. na kamarádství, přátelství, lásku, partnerské vztahy, manželství a rodičovství) i na vztahy a pravidla soužití v prostředí komunity (tj. rodiny, školy, vrstevnická skupiny, obce nebo spolku). Z pohledu řešené problematiky je relevantní učivo, které má vztah k životu v rodině.

Součástí pedagogického působení by mělo být i předávání informací o správném výběru partnera. Ačkoliv agresoři nebývají zařaditelní do nějaké přesné „škatulky“, existují určité typy partnerů (alkoholici, drogově závislí, cholerici, gambleři, lidé autoritářských povah apod.), u nichž lze předpokládat vyšší riziko páčání domácího násilí. Tak tomu může být i v případě, že nás na partnerovi zneklidňují některé temperamentové či povahové rysy, v případě velkých odlišností mezi partnery, že je partner přehnaně žárlivý a emotivní apod. Neexistuje sice stoprocentní souvislost mezi těmito charakteristikami a páčáním domácího násilí, avšak v případě jejich výskytu bychom měli být při výběru partnera (a při volbě partnera do manželství obzvláště) obezřetní.

2.3 Prevence domácího násilí ze strany nestátních neziskových organizací

Kromě již zmíněných orgánů a institucí se na prevenci domácího násilí a na odstraňování jeho následků podílejí i další instituce. Z těchto je možné uvést poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, pedagogiko-psychologické poradny, psychologické ambulance, centra mediace nebo občanské poradny. Tyto instituce poskytují pomoc obětem domácího násilí ve formě výchovného poradenství, poskytování informací, „výuky“, psychologického poradenství, psychoterapie nebo doprovázení (Šmolka, Mach, 2008, s. 16, 17).

Výchovné poradenství vychází z toho, že nemálo problémů souvisí z neznalosti daného problému, v daném případě problému domácího násilí. K jeho řešení může přispět i jen včasná a fundovaná rada, která se může týkat informací, kam je možné se dále s problémem domácího násilí obrátit, jaká jsou v tomto ohledu práva a povinnosti, jakým způsobem je možné řešit vznikající neshody ve vztahu apod. Výchovné poradenství vyplývá z určitých obecně platných zásad.

Psychologické poradenství již nemá takový obecný charakter a je tak mnohem více individualizováno podle situace oběti domácího násilí. Za účinnou intervenci je zde přítomno možno považovat nikoliv jen poskytnutí rady, nýbrž i správně položenou otázku. V některých případech má terapeutické účinky již jen samotné rozhodnutí vyhledat pomoc. Cílem tohoto poradenství není změnit jedince, přičemž se mu snaží pomoci využít jeho vlastní možnosti. Jeho pozornost je upřena na rozumové procesy a z hlediska časového především na přítomnost a na budoucnost. Obvykle se jedná o interakci mezi psychologem a obětí domácího násilí krátkodobého charakteru, která zpravidla nepřekročí deset setkání.

Psychoterapie byla původně rozvíjena hlavně v oblasti léčby duševních poruch, avšak v současnosti se stále více prosazuje i jako prostředek řešení životních těžkostí zdravých lidí, domácí násilí nevyjímaje. Jeho cílem již může být i změna vybraných charakteristik osobnosti, které pak umožňují oběti domácího násilí se s tímto problémem vypořádat. V psychoterapii se častěji pracuje se zážitky z minulosti. Působení v rámci psychoterapie je obvykle dlouhodobějším procesem, který může zahrnovat i několik desítek (v extrémních případech i několik stovek) terapeutických sezení.

Filozofie **doprovázení** vychází z toho, že sdílenou svízeľ lze snáze snášet. Svůj význam má tato forma pomoci tehdy, když oběť domácího násilí nemá objektivně možnost situaci v dané chvíli změnit a je velmi obtížné ji unést. Obvykle není možné tyto problémy řešit v rodinném kruhu, kde k domácímu násilí dochází, stejně jako u dalších příbuzných, které by taková situace rovněž stresovala. Za takové situace může představovat doprovázení sympatizujícím erudovaným odborníkem pro oběť domácího násilí značnou úlevu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 DOMÁCÍ NÁSILÍ VE SVĚTLE EMPIRICKÝCH ÚDAJŮ

Cílem empirické části práce bylo zjistit, nakolik účinné jsou stávající právní instituty, jejichž cílem je eliminovat projevy domácího násilí a v neposlední řadě též zjistit, zda existují využitelné rezervy v jejich využívání. Z toho důvodu byl výzkum prováděn jako kvantitativní, s deskriptivním výzkumným problémem, tedy výzkumným problémem, který zjišťuje, jaká je zkoumaná realita, popřípadě jev reality.

Pro analýzu účinnosti právních institutů, jejichž cílem je eliminovat projevy domácího násilí, i k odhalení využitelných rezerv v jejich využívání, bude využito metody dotazníku. Některé typické formy domácího násilí budou rozebrány formou případových studií.

Dotazník představuje kvantitativní metodu výzkumu, kterou lze v relativně krátkém čase získat poměrně velké množství informací o zkoumaném jevu či procesu. Z toho důvodu byla zvolena tato metoda pro sběr údajů, vztahujících se k účinnosti právních institutů, jejichž cílem je eliminovat projevy domácího násilí i k odhalení využitelných rezerv v jejich využívání. Dotazník obsahoval otázky jak uzavřené, tak i otevřené, aby bylo možné získat optimální množství údajů ke shora naznačeným skutečnostem. Použitý formulář dotazníku je zahrnut v příloze.

Případová studie (case study) se naproti tomu věnuje pouze jednomu případu. Její přednost ovšem spočívá v tom, že jí lze odhalit jevy a souvislosti, které mohou být podkladem ke zkoumání za využití jiných metod, nabízejí podněty a hypotézy, které ovšem v některých případech nemusí být zcela jednoduché ověřit.

3.1 Výsledky výzkumu a jejich diskuse

3.1.1 Charakteristika výběrového souboru

Výzkumu se zúčastnilo 74 žen a 53 mužů v různých věkových kategoriích. Účast na výzkumu tak přijalo celkem 127 osob. Výběrový soubor respondentů byl tvořen záměrným výběrem, respektive výběrem anketním jako způsobem záměrného výběru. U tohoto druhu výběru o výběru respondentů nerozhoduje náhoda, nýbrž úsudek zkoumané osoby, v daném případě úsudek zkoumaných osob (respondentů). Kritériem zařazení jedince do výběrového souboru tak bylo jeho rozhodnutí zúčastnit se výzkumu. Vedle zúčastněných osob ve shora uvedeném počtu bylo osloveno ještě dalších 21, které se však odmítly

výzkumu zúčastnit. Některé z nich své důvody k tomuto kroku nevedly, jiné odkazovaly na časové důvody, jiné osoby se vyjádřily v tom smyslu, že je takové věci zatěžují či je nezajímají..

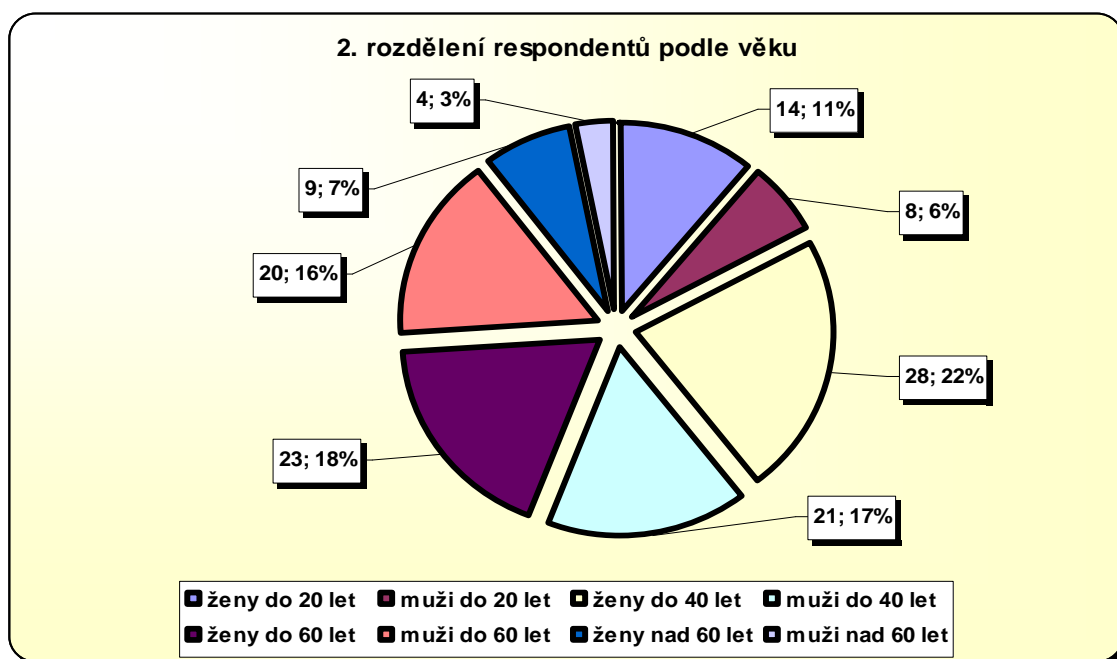
Ot. č. 2 Věk respondentů:

a) do 20-ti let

b) do 40-ti let

c) do 60-ti let

d) nad 60 let

Pokud se týká žen, pak těchto bylo 14 (19 %) ve věku do dvaceti let, 28 (38 %) jich bylo ve věkové kategorii do čtyřiceti let, v další věkové kategorii do šedesáti let jich bylo 23 (31 %) a nad šedesát let mělo 9 respondentek (12 %). Z věkového složení žen ve výběrovém souboru je možné vyvodit, že respondentky již v převážné míře disponují relativně velkými životními zkušenostmi, které bezpochyby zahrnují i zkušenosti z partnerských vztahů, včetně případných zkušeností s domácím násilím. Totéž lze ostatně uvést i o mužích zúčastněných ve výzkumu, neboť těchto se zúčastnilo 8 (15 %) ve věku do dvaceti let, dalších 21 (40 %) bylo ve věku do čtyřiceti let, 20 (38 %) pak ve věku do šedesáti let a zbytek (4 respondenti; 7 %) ve věku nad šedesát let.

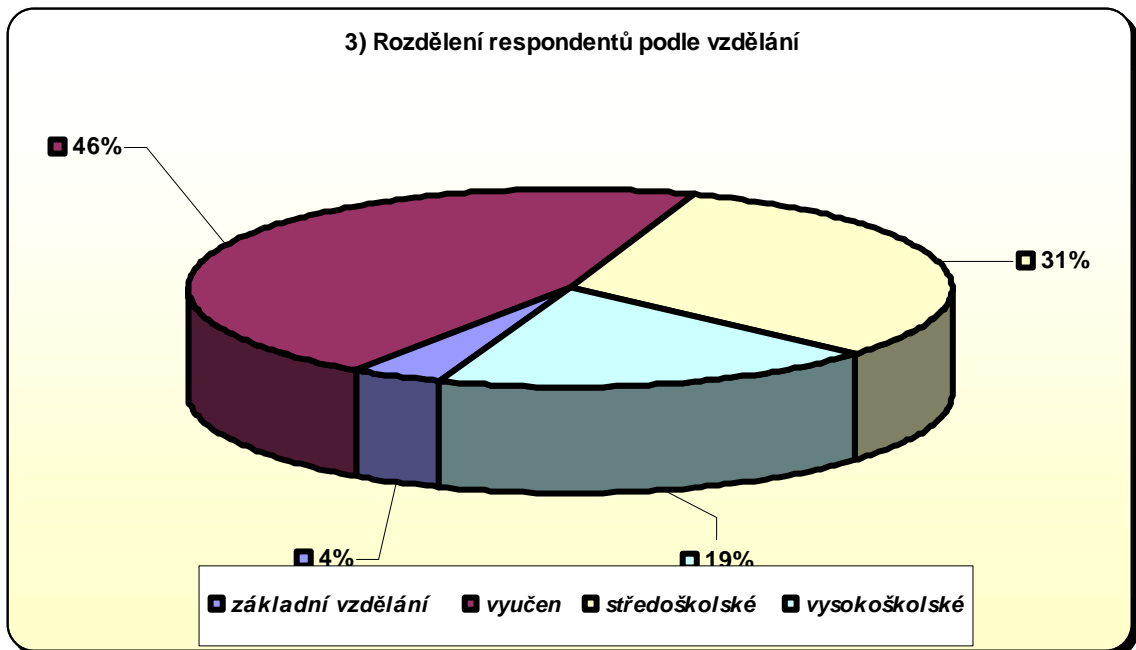
Ot. č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání:

a) základní

b) vyučen

c) středoškolské

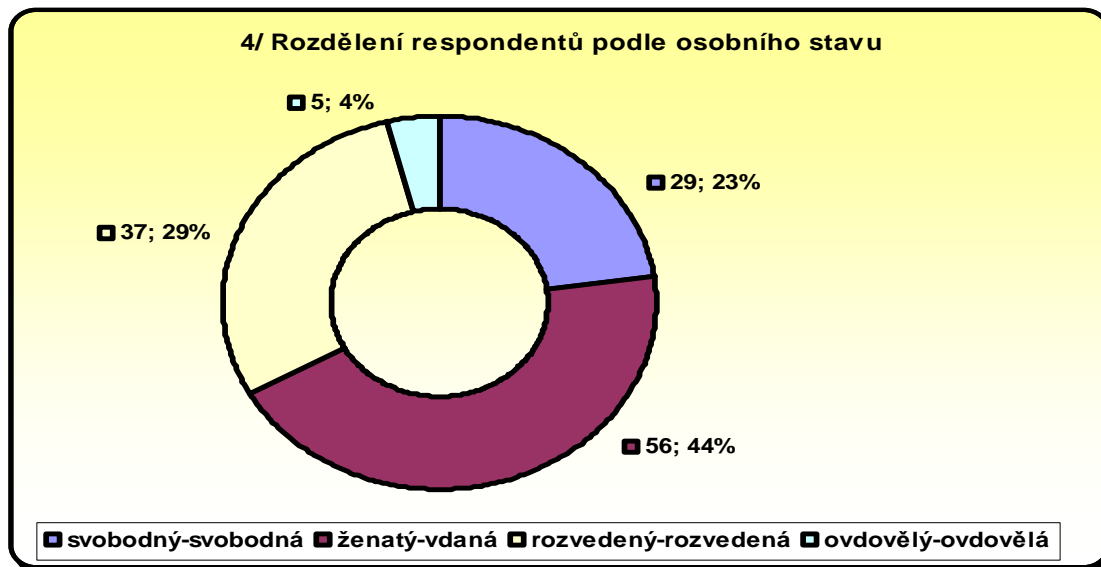
d) vysokoškolské

Z pohledu nejvyššího dosaženého vzdělání bylo zjištěno, že nejvíce respondentů bylo vyučeno. Těchto respondentů bylo 58 (46 %). Druhou nejpočetnější skupinou byly osoby se středoškolským vzděláním, kterých bylo 40 (31 %). Vysokoškolského vzdělání dosáhlo celkem 24 dotázaných (19 %). Pouze základního vzdělání završilo 5 oslovených (4 %). V tomto ohledu je možné konstatovat, že struktura respondentů podle vzdělání zhruba odpovídá struktuře vzdělání ve společnosti.

Ot. č. 4 Rodinný stav:

a) svobodná/svobodný b) vdaná/ženatý c) rozvedená/rozvedený d) ovdovělá/ovdovělý

K respondentům byl z demografických údajů dále zjišťován jejich rodinný stav. Podle tohoto kritéria bylo složení respondentů následující: svobodná/svobodný 29 dotázaných (23 %), vdaných či ženatých 56 (44 %), rozvedených 37 (29 %) a konečně 5 (4 %) oslovených bylo ovdovělých. Rodinný stav tak zhruba odpovídá věkovému složení respondentů.

3.1.2 Dílčí cíl výzkumu

Na základě svých vlastních empirických zkušeností z praxe jsem stanovila následující dílčí cíl, který bude na základě výsledků výzkumu ověřován (verifikován): Ve využívání institutů proti domácímu násilí existují rezervy, jejichž využitím by bylo možné zvýšit efektivnost působení proti tomuto negativnímu jevu.

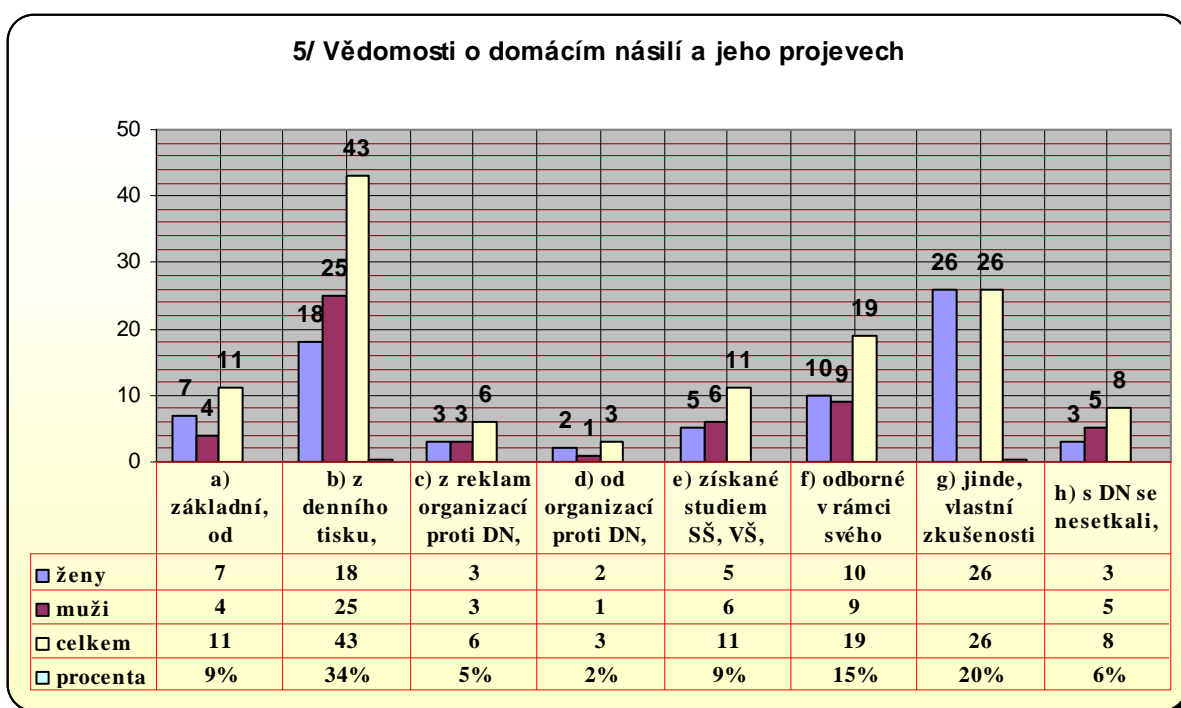
3.1.3 Výsledky výzkumu

V rámci výzkumu byly zjišťovány údaje k několika tematickým okruhům problémů. V první řadě se jednalo o informovanost respondentů o jevu domácího násilí, dále o osobní či zprostředkovanou zkušenost respondentů s tímto jevem, o formy, s nimiž se respondenti setkali, opatření, kterých využili v případě kontaktu s domácím násilím, informace k jejich efektu, o názory respondentů na efektivní opatření proti domácímu násilí, na institut vykázaní a na možné chybějící nástroje k působení proti pachatelům domácího násilí.

Ot. č. 5 Vědomosti o domácím násilí a jeho projevech

Pokud se týká vědomostí respondentů o jevu domácího násilí, měli respondenti na výběr z několika následujících možností:

- základní pouze od známých či spolupracovníků
- základní, z denního tisku či televize
- základní z reklamních letáků a kampaní organizací zabývajících se domácím násilím
- odborné z osobní návštěvy některé z organizací zabývajících se domácím násilím
- odborné získané studiem na střední nebo vysoké škole
- odborné získané v rámci svého povolání soc. pracovníka, lékaře, právníka atd.
- jinde – uveďte:
- ještě jsem se s problematikou domácího násilí nesetkal/a/

Nejvíce respondentů mělo toliko základní vědomosti o domácím násilí a jeho projevech, které získali z médií. Těchto byla jedna třetina, tedy 43 (34 %). Poněkud více bylo v této skupině mužů, kterých bylo 25, zatímco žen bylo jen 18, což bylo méně jak v absolutních, tak i relativních počtech. Druhá nejpočetnější skupina byla tvořena výhradně ženami a jednalo se o skupinu těch, které vědomosti o domácím násilí a jeho projevech nabyli z vlastní zkušenosti. Těchto žen bylo 26 a na celkovém počtu respondentů se podílely 20 %. Tento údaj svědčí o tom, že domácí násilí je skutečně jev poměrně rozšířený, stejně jako o tom, že jeho oběťmi bývají (kromě dětí a starých lidí) nejčastěji právě zástupkyně

něžného pohlaví. Informace o domácím násilí nabyté v rámci své profese má 15 % osob, které se zúčastnily výzkumu. V rámci této skupiny byl počet mužů i žen v podstatě vyrovnaný (10 žen a 9 mužů).

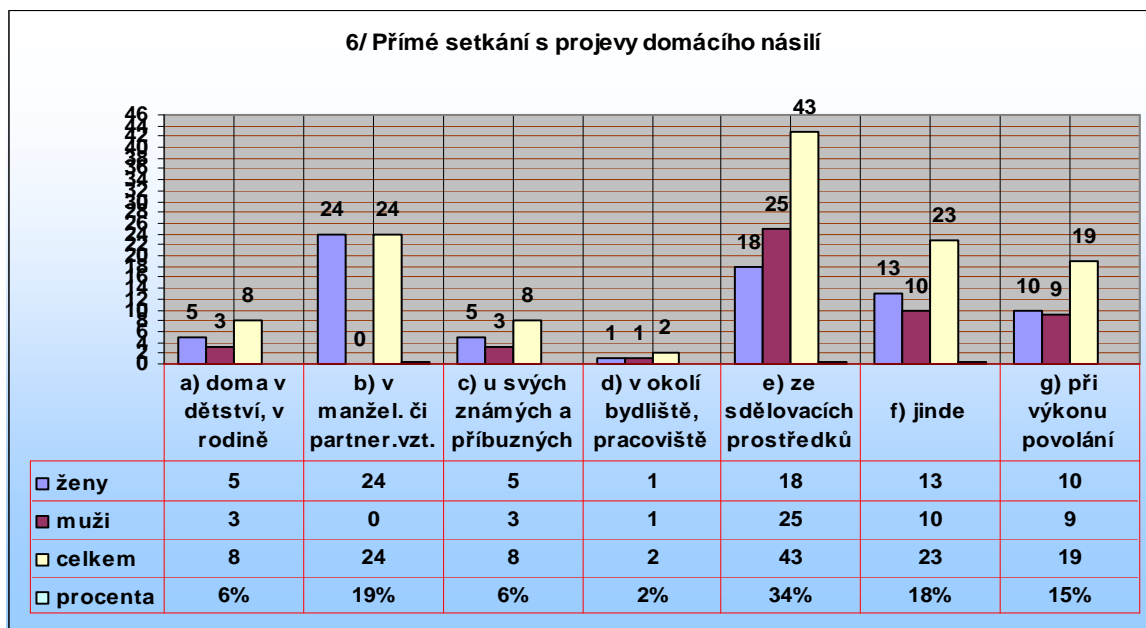
Základní informace o domácím násilí od známých nebo spolupracovníků mělo 11 respondentů (9 %), z nichž bylo 7 žen a 4 muži. Informace o domácím násilí zprostředkované studiem na střední nebo vysoké škole má taktéž 11 respondentů. Poměr žen a mužů v této skupině byl také téměř stejný (5 žen a 6 mužů), což bylo 9 %. Osm respondentů (6 %; 3 ženy a 5 mužů) uvedlo, že se doposud s problematikou domácího násilí nesešli. Pokud se jim tedy tento problém netýká, nemusela u nich vzniknout potřeba získávat o něm nějaké informace. Pouze šest oslovených osob (5 %; po třech ženách a mužích), mělo základní informace z reklamních letáků a kampaní některé z organizací zabývajících se problematikou domácího násilí..

Výsledky svědčí o tom, že tyto reklamní akce a kampaně se do značné míry míjejí svým účinkem. I tak je však nutno podotknout, že akce tohoto typu jsou nesmírně přínosné, protože přispívají k uvědomění si nebezpečnosti domácího násilí ve vědomí veřejnosti. Odborné informace, získané na základě osobní návštěvy některé z organizací zabývajících se domácím násilím, měli tři účastníci výzkumu (2 %; z toho byly dvě ženy a jeden muž).

Další otázka v dotazníku se týkala přímé osobní zkušenosti respondentů s domácím násilím a byla zde možnost uvést více odpovědí.

Ot. č. 6 Setkání respondentů s projevy domácího násilí přímo.

- a) doma v dětství, přímo v rodině
- b) v manželském či partnerském vztahu
- c) u svých známých či příbuzných
- d) ve svém blízkém okolí bydliště, pracovišti atd.
- e) pouze z doslechu nebo ze sdělovacích prostředků
- f) jinde – uveďte:
- g) v rámci výkonu svého povolání – soc. pracovník . lékař, právník atd.
- h) jinde – uveďte kde ?

Odpovědi k této otázce do značné míry kopírovaly odpovědi k otázce předchozí. Drobné odchylky je možné v tomto případě přičítat skutečnosti, že tato otázka umožňovala respondentům uvedení více možností. Stejně jako v předchozí otázce, i zde byla nejpočetnější skupina dotázaných ta, která se s projevy domácího násilí setkala z doslechu či z médií. Takových respondentů bylo 43, což vyjádřeno v procentech bylo 34 %. Více bylo v této skupině opět mužů, jichž bylo 25, zatímco žen bylo pouze 18. V manželském či partnerském vztahu přišlo s projevy domácího násilí do styku 24 dotázaných žen (19 %), ale žádný muž. Celkem 23 respondentů (18 %) uvedlo, že se s domácím násilím setkalo za jiných okolností než měli uvedeny ve výběru.

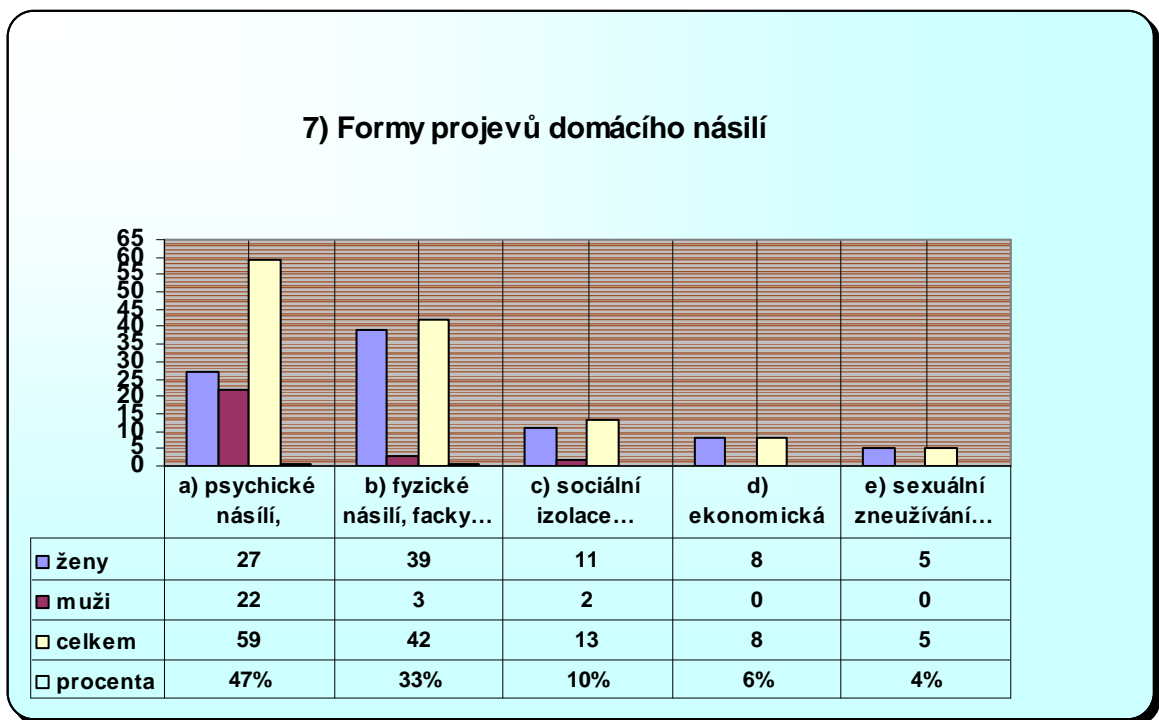
Díky své profesi (např. sociálního pracovníka, lékaře, právníka a jiných) se s projevy domácího násilí setkalo 19 dotazovaných (15 %; 10 žen a 9 mužů). U známých nebo příbuzných mělo možnost pozorovat projevy domácího násilí 8 osob (6 %) z výběrového souboru. Více bylo žen – pět, méně bylo mužů. Tento výsledek je nespíš dán tím, že ženy se s těmito projevy navzájem více svěřují. Muži by se sami mezi sebou svěřovali pouze výjimečně, poněvadž by toto mohli brát jako projev slabosti. Můžeme se tak domnívat, že se jim svěřovaly jejich příbuzné či známé. Doma v rodině a v dětství bylo svědky domácího násilí 5 dotázaných (4 %). Zde výzkum zjistil menší výskyt násilí na dětech, než bývá zjišťován v reprezentativnějších výzkumech. Tento výsledek může souviset s tím, že na tuto skutečnost byly dotazovány i starší osoby, které vnímaly např. fyzické tresty jako výchovný prostředek, nikoliv jako projev domácího násilí. V blízkém okolí, kterým může

být okolí bydliště či pracoviště, se s projevy domácího násilí setkali dva oslovení jedinci (2 %), kdy se jednalo po jednom muži i ženě.

Ot. č. 7 Formy domácího násilí se kterými se respondenti setkali

(možnost označit více odpovědí) :

- a) psychické násilí (např. nadávky, různé vyhrožování, ponižování, odpírání spánku nebo jídla apod.)
- b) fyzické násilí (např. facky, bití pěstmi, kopance, škrčení, strkání, ohrožování zbraní apod.)
- c) sociální izolace (bránění v kontaktech s dalšími osobami, kontrola korespondence, telefonů...)
- d) ekonomická kontrola (soustředění peněz v rukou agresora, snaha nepřipustit zaměstnání oběti...)
- e) sexuální zneužívání (např. znásilnění, nucení k sexu či k odmítaným sexuálním praktikám apod.)

Z respondentů, kteří se setkali s projevy domácího násilí, uvedlo nějakou konkrétní formu domácího násilí celkem 72 (57 %). Z uvedeného počtu bylo 45 žen a 27 mužů. V drtivé většině případů se jednalo o osoby ve věkových kategoriích do čtyřiceti let. I zde se mohlo promítnout rozdílné chápání postavení muže a ženy v partnerském vztahu v minulosti. Lze

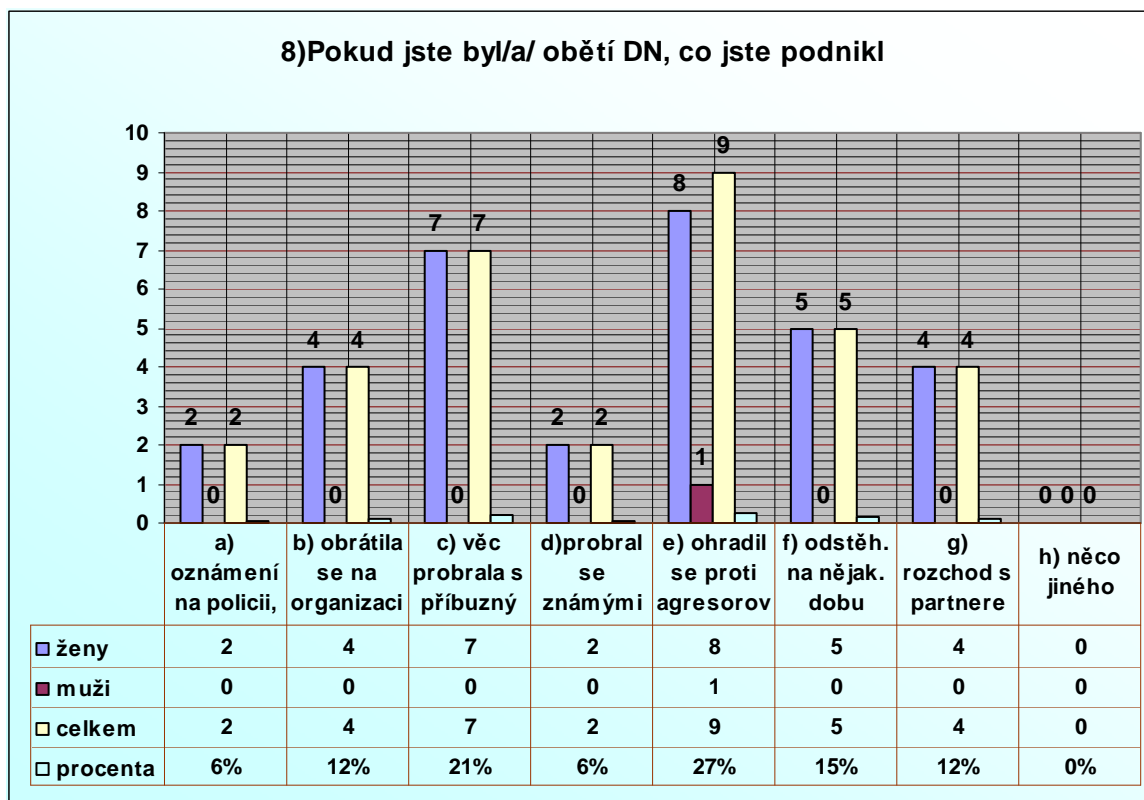
se domnívat, že dnešní mladé ženy jsou k problematice domácího násilí mnohem méně tolerantní, než tomu bylo u předchozích generací.

Z pěti možných skupin projevů domácího násilí se respondenti nejvíce setkávají s psychickým násilím, které je reprezentováno např. nadávkami, různým vyhrožováním, ponižováním, odpíráním spánku či jídla apod. Tyto formy psychického násilí zažilo na vlastní kůži 59 respondentů (47 %). Vyskytovali se mezi nimi jak ženy, tak i muži. Jako velmi rozšířené bylo zjištěno i násilí fyzické (facky, bití pěstmi, kopance, škrcení, ohrožování zbraní apod.), s nímž se setkala 33 % dotazovaných, tj. 42 osob, ze kterých bylo 39 žen a jen tři muži. Z toho je zřejmé, že pro páčání tohoto druhu násilí jsou patrně zpravidla nezbytné určité fyzické dispozice, které jsou vlastní většinou mužům.

Další projevy domácího násilí jsou mnohem méně rozšířené, což však neznamená, že nejsou tak nebezpečné jako předchozí uvedené. Pozvolný devastující účinek na psychiku oběti má sociální izolace, která spočívá v bránění oběti v kontaktech s dalšími osobami, kontrola korespondence, telefonů apod. Sociální izolaci v důsledku domácího násilí zažilo 13 osob zúčastněných na výzkumu (10 %). Byly mezi nimi i dva muži. S ekonomickou kontrolou (soustředěním peněz v rukou agresora, snahou nepřipustit zaměstnání oběti aj.) se v souvislosti s domácím násilím setkala 8 respondentů (6 %). Ve všech případech se jednalo o ženy. Stejně to bylo i v případě sexuálního zneužívání, k němuž je možné zařadit např. znásilnění, nucení k sexu či k odmítaným sexuálním praktikám, které si prožilo pět žen z výběrového souboru (4 %).

Ot. č. 8 Co podnikl respondent pokud byl obětí agrese sám proti domácímu násilí ?

- a) oznámil/a / jsem věc na policii, státní zastupitelství
- b) obrátil/a/ jsem se na některou z organizací věnující se problematice domácího násilí
- c) věc jsem probral/a/ s příbuznými v rámci rodiny, kteří intervenovali u agresora
- d) věc jsem probral/a/ se známými mimo rodinu, kteří intervenovali u agresora
- e) ohradil/a/ jsem se proti agresorovi v očekávání, že jednání nebude opakovat
- f) odstěhoval/a/ jsem se pouze na nějakou dobu od agresora než se opět uklidní
- g) řešil/a/ jsem věc definitivním rozchodem s partnerem /partnerkou/
- h) něco jiného – uveďte:

Celkem 33 osob z výběrového souboru (25, %; z tohoto počtu byl jediný muž) se stalo obětí domácího násilí. U těchto bylo zjišťováno, jaké kroky ve vztahu k agresorovi podnikly. Zde bylo zjištěno, že téměř jedna třetina (27 % z těch osob, které byly oběťmi domácího násilí) nepodnikla vůbec žádné kroky, pouze se ohradili proti agresorovi. Jednalo se převážně o osoby, které čelily násilí psychickému, ale v několika případech se jednalo i o osoby, které zažily ekonomickou kontrolu a sociální izolaci. Zde je možné spatřovat příčinu toho, proč je domácí násilí dlouhodobou záležitostí, která může traumatizovat jeho oběť i po dobu několika let – agresor má dojem, že se mu nemůže nic stát, proto v násilí pokračuje.

Takových respondentek bylo 9 (27 %). Dlužno dodat, že v některých případech může neohrožený postoj oběti agresora na nějakou dobu od dalšího násilí odradit, avšak po čase se situace stejně většinou zopakuje, neboť rozdílné somatické vlastnosti mezi partnery hrají často ve prospěch agresora. Sedm dotázaných (21 %) věc probralo s příbuznými v rámci rodiny, kteří pak následně intervenovali u agresora. Dva poškození (6 %) se obrátilo na policii či státní zastupitelství. Z toho je evidentní, že orgány činné v trestním řízení se dozví jen o určitém zlomku případů, přičemž lze předpokládat, že se dozví zejména o těch případech, kde již oběť nevidí jiné východisko.

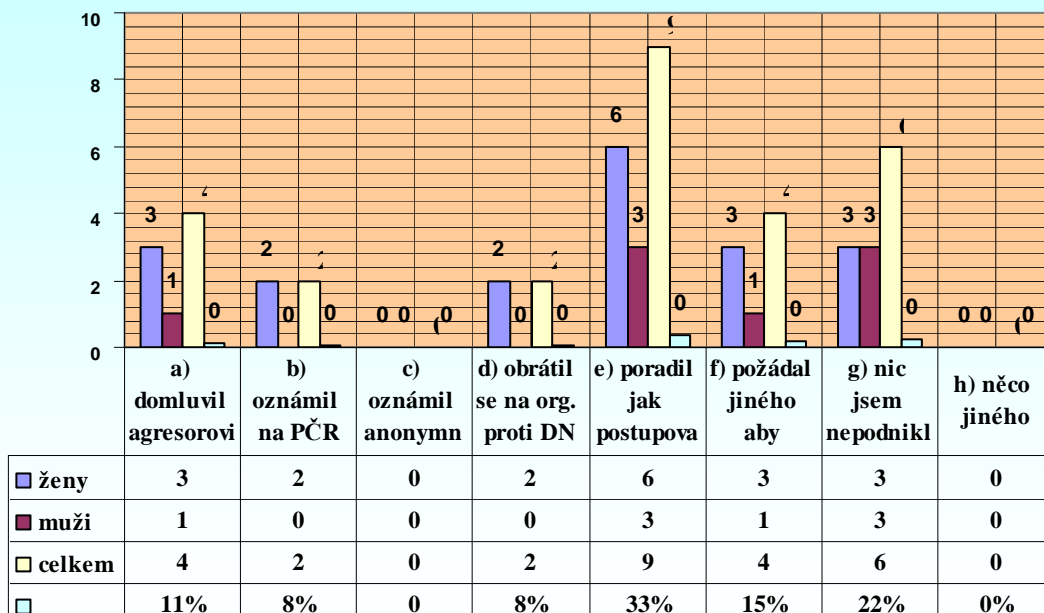
Na některou z organizací, která se zabývá problematikou domácího násilí, se obrátily čtyři z oslovených žen (12 %). Je tedy zřejmé, že ačkoliv takové organizace vyvíjejí činnost u nás již poměrně dlouho, jako jednu z cest nalezení řešení své situace je chápe pouze malá část obětí domácího násilí. Dlužno dodat, že rozsáhlé kampaně proti domácímu násilí, šikaně a dalším patologickým jevům v masmédiích jsou zaznamenávány v posledních letech, mnoho poškozených nemělo možnost získat zprostředkované informace o pozitivním vlivu těchto organizací a proto je předpoklad stoupajícího trendu u této pomoci obětem domácího násilí.

Téměř stejné množství žen pět, 15 % řešilo domácí násilí tím, že se na určitou dobu odstěhovala od agresora do doby, než se napětí mezi nimi uklidní. Čtyři poškozené (12 %) řešily věc tím, že se definitivně rozešly s partnerem. Jak ovšem bylo výše uvedeno, ne vždy je tato eventualita možná, poněvadž oběti jsou na agresorovi po různých stránkách závislé, takže není vždy možné od něj odejít v daném okamžiku. Dva respondenti (6 %) se obrátili na známé mimo rodinu, kteří intervenovali u agresora, což je poměrně vzácný jev, neboť většina poškozených se za neurované rodinné vztahy stydí, neradi se svěřují mimo okruh rodiny, a teprve až se soužití stává pro ně nesnesitelné a prorazili bariéru mlčení v rodinném kruhu jsou ochotni se s tímto problémem svěřovat i jiným osobám..

Ot. č. 9 Co podnikl respondent, pokud byl obětí agrese příbuzný nebo známý proti domácímu násilí ?

- a) důrazně jsem domluvil/a/ agresorovi
- b) oznámil/a/ jsem věc osobně na policii, státním zastupitelství
- c) oznámil/a/ jsem věc anonymně na policii, státním zastupitelství
- d) obrátil/a/ jsem se na některou z organizací věnující se problematice domácího násilí
- e) probral/a/ jsem věc s příbuzným či známým a pouze mu poradil jak má dále postupovat
- f) věc jsem probral/a/ s jinou osobou požádal ji, aby intervenovala u agresora
- g) nic jsem proti agresorovi neučinil v očekávání že jednání nebude opakovat
- h) něco jiného – uveďte:

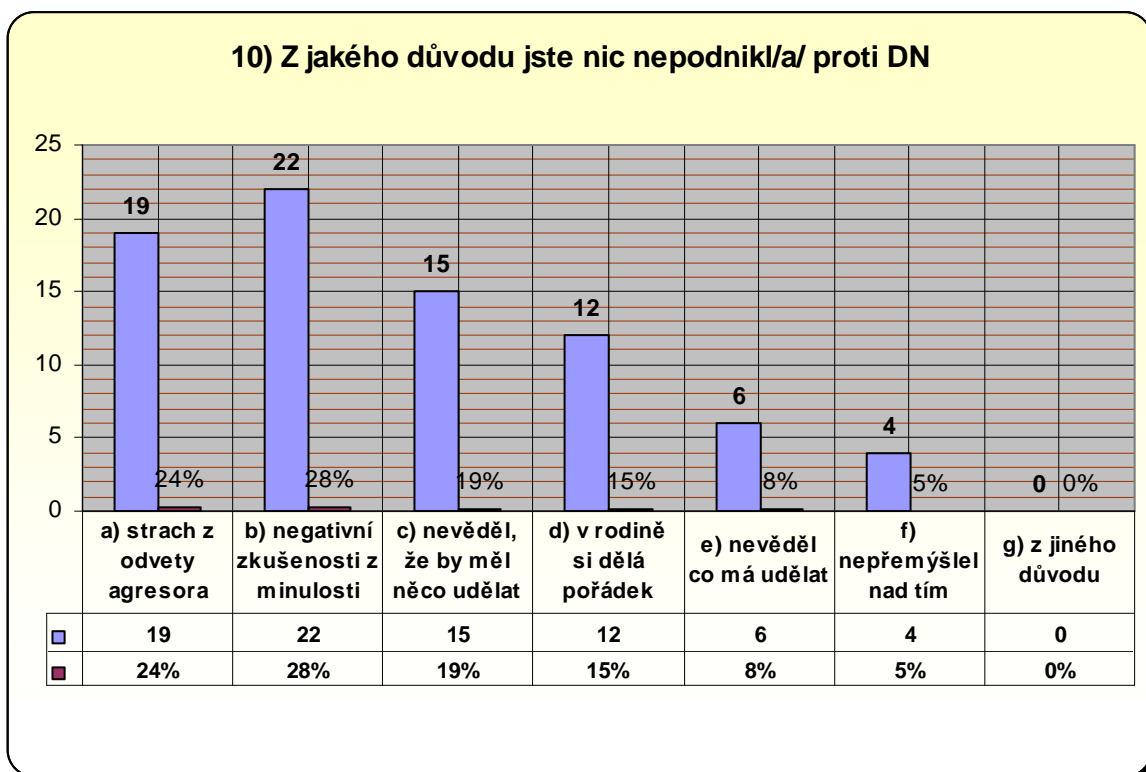
9) Pokud byl obětí DN příbuzný, co jste podnikl/a/

V případě, že se dělo domácí násilí na jiné osobě, než na osobě respondenta, řešili tuto takovou situaci různě. Celkově v takové situaci bylo 27 respondentů (22 %), tedy přibližně jedna pětina. Nejvíce v takové situaci oslovení jedinci probrali se známým či příbuzným a poradili mu, jak má dále postupovat. Takto se stalo v případě devíti oslovených osob (33 %). Pasivní postoj, spočívající v tom, že ničeho proti agresorovi nepodnikli v očekávání, že se jednání agresora nebude opakovat, zaujalo šest osob z výběrového souboru (22 %). Může to svědčit buď o určité lhostejnosti okolí či spíše o tom, že lidé stále považují dění uvnitř rodiny za její privátní záležitost. Čtyři respondenti (15 %) věc probrali s jinou osobou, kterou požádali o to, aby intervenovala u agresora. Důraznou domluvu agresorovi volili jako prostředek řešení domácího násilí čtyři dotázaní (11 %). Osobně učinily oznámení na policii nebo na státní zastupitelství dvě osoby (8 %). Stejný počet osob se obrátil na některou z organizací, které se zabývají problematikou domácího násilí.

Ot. č. 10 Z jakého důvodu respondent nic nepodnikl, pokud se setkal s projevem domácího násilí?

- a) měl/a/ jsem strach z odvety agresora
- b) snažil/a/ jsem se s tím něco dělat už v minulosti a nepomohlo to
- c) nenapadlo mě, že bych s tím něco měl/a/ dělat, (v každé rodině je nějaký problém...)
- d) v rodině si má sjednat pořádek každý sám
- e) nevěděl/a/ jsem, co proti tomu mohu momentálně udělat
- f) nepřemýšlel/a/ jsem nad tím
- g) z jiného důvodu – uveďte:

Respondenti, kteří nepodnikli žádné kroky proti domácímu násilí, s nímž se setkali ať již sami nebo u jiných osob, uváděli různá zdůvodnění tohoto pasivního přístupu. Především samotné oběti domácího násilí uváděly, že se snažily v minulosti s projevy domácího násilí dělat něco v minulosti, avšak nepřineslo to kýžený efekt a postupně se tak dostávaly až do situace úplné rezignace, kdy proti páchanému bezpráví nebyly schopny učinit nějaké adekvátní kroky. Skupina respondentů uvádějících toto zdůvodnění byla nejpočetnější a čítala 22 osob (28 % všech osob).

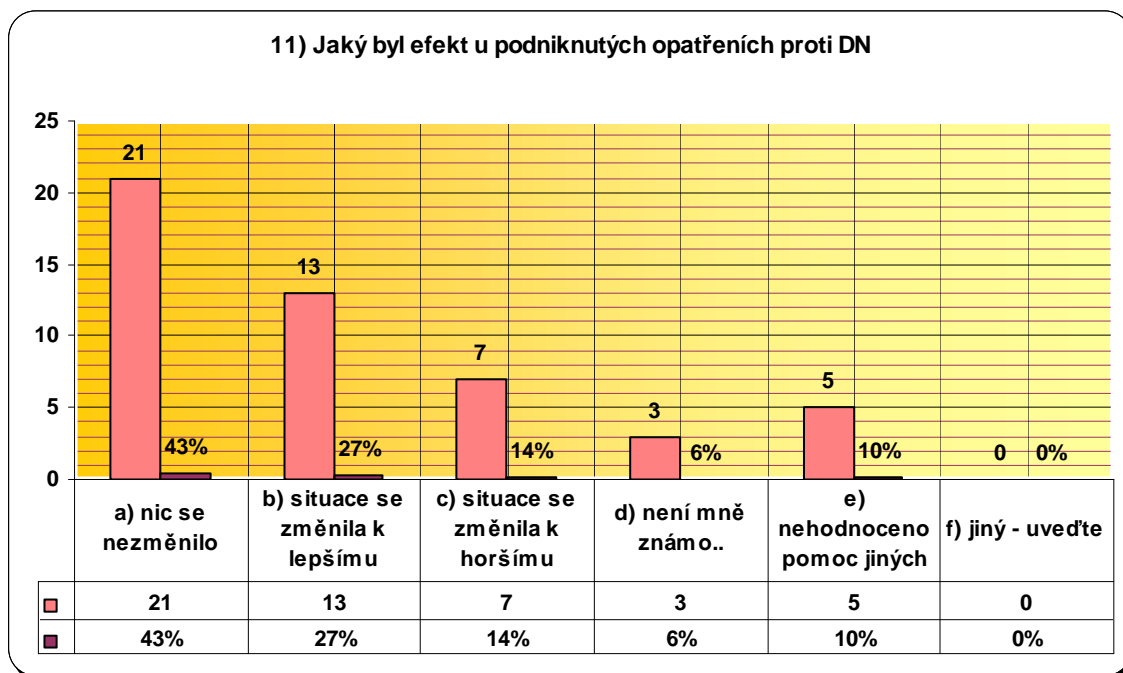
Rovněž v převážné míře samotné oběti domácího násilí nepodnikaly nic proti projevům domácího násilí ze strachu z odvety agresora. Zde zřejmě hrály velkou roli právě somatické rozdíly mezi obětí domácího násilí a agresorem, který vědom si svoje síly nabyt přesvědčení, že mu ze strany poškozené nic nehrozí a může si vůči ni všechno dovolit.

Těchto odpovědí bylo zaznamenáno 19 (24 %). Zde je vidět, nakolik důležitá je opora okolí pro oběti domácího násilí, aby se mu dokázali postavit. Je bohužel smutnou zkušeností, že v mnohých takových případech se oběť domácího násilí po letech neschopnosti odhodlá tento nerovný vztah řešit i tím nejradikálnějším způsobem, jako je vražda druhého partnera. Z knižního zpracování je znám například životní osud Kamily Velikovské, u které psychologové při vyšetření zjistili syndrom týrané ženy, což ji však nemohlo zbavit trestní odpovědnosti a za vraždu manžela, který se odmítl s ní rozvést, byla odsouzena na sedm let do věznice s ostrahou. .

Především u osob, které nebyly sami obětí domácího násilí, se vyskytovala odpověď „nenapadlo mě, že bych s tím něco měl(a) dělat, (v každé rodině je nějaký problém...)“. Tento názor byl uveden patnácti osobami (19 %). V případě tohoto názoru je vidět, že tyto osoby nepochopily rozdíl mezi obyčejnými konflikty, k nimž v partnerském vztahu může dojít, a domácím násilím, které se odlišují svým průběhem i důsledky. Vyřčené je možné uvést i o další skupině respondentů, jichž bylo 12 (15 %), kteří se domnívají, že v rodině si má každý udělat pořádek sám. Víceméně netečný postoj k domácímu násilí projevilo dalších deset respondentů, kteří uvedli buď odpověď „nevěděl/a jsem, co proti tomu mohu momentálně udělat“ (6 respondentů; 8 %) nebo odpověď „nepřemýšlel/a jsem nad tím“ (4 respondenti; 5 %).

Ot. č. 11 Jaký byl efekt u podniknutých opatřeních proti domácímu násilí ?

- a) nic se nezměnilo
- b) situace se změnila k lepšímu
- c) situace se změnila k horšímu
- d) není mně známo, oběť domácího násilí změnila působiště
- e) nemohu hodnotit, oběť využila pomoci dalších osob a organizací
- g) jiný – uveďte: _____

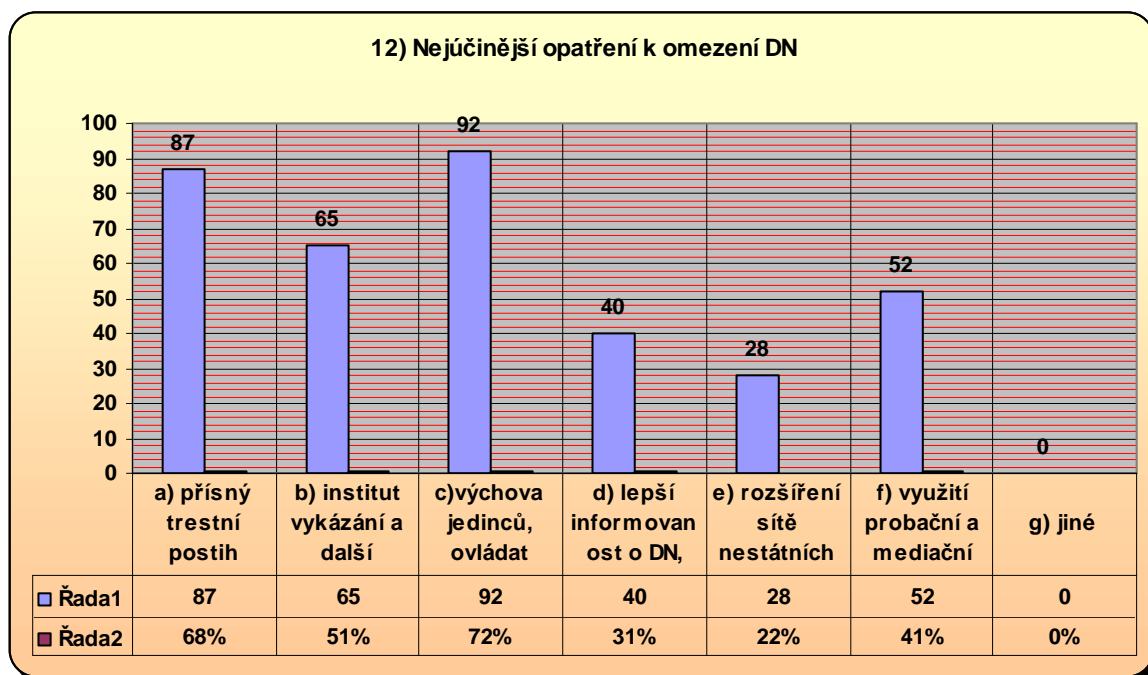
Z celkového počtu 127 respondentů podniklo nějaké kroky proti domácímu násilí 49 jedinců z výběrového souboru. Nejvíce z nich – 21 (43 %) – uvedlo, že po opatřeních, které podnikli, se nic nezměnilo. V rámci této skupiny bylo nejvíce obětí domácího násilí, které se snažily věc řešit tím, že se ohradily proti jednání agresora, popřípadě formou prodiskutování tohoto problému v okruhu svých známých a příbuzných, kteří následně intervenovali u agresora. Poměrně početná byla skupina respondentů, kteří uvedli, že po jejich zásahu se situace změnila k lepšímu. Těchto bylo celkem 13 (27 %), přičemž se jednalo jak o oběti domácího násilí, tak i o osoby z jejich okolí, které se jim snažily nějakým způsobem pomoci. Z forem pomoci zde byly uváděny zejména oznámení věci policii nebo na státní zastupitelství či spolupráce s organizacemi, které jsou zaměřeny na problematiku domácího násilí. S výjimkou jedné respondentky se situace vždy změnila k lepšímu poté, kdy oběť řešila domácí násilí definitivním rozchodem s partnerem.

U sedmi respondentek (14 %) se situace po projevení snahy domácímu násilí nějakým způsobem čelit, situace změnila k horšímu. Opět se jednalo zejména o případy, kdy se oběť snažila situaci řešit pouze sama tím, že se ohradila proti jednání agresora, popřípadě prostřednictvím svých známých či příbuzných. U osmi respondentů nebylo možné efektivnost jimi přijatých opatření hodnotit, poněvadž jim výsledek jejich pomoci nebyl znám. Zde se jednalo vždy o osoby odlišné od obětí domácího násilí. Ve třech případech (6, %) nebylo respondentům známo, jak se situace po jejich zásahu vyvíjela, poněvadž

obětí domácího násilí změnila působiště. Pět dotazovaných (10 %) nemohlo účinnost svého zásahu posoudit, poněvadž oběť současně využila pomoci dalších osob a organizací.

Ot. č. 12 Jaké jsou podle Vašeho názoru nejúčinnější opatření k omezení domácího násilí v současnosti ?

- a) přísný trestní postih
- b) institut vykázání a vytvoření podmínek pro řešení problémů domácího násilí právní cestou
- c) výchova jedinců, aby dokázali ovládat své emoce
- d) lepší informovanost o domácím násilí prostřednictvím medií, informačních kampaní apod.
- e) rozšíření sítě nestátních organizací zabývajících se problematikou domácího násilí
- f) využití probační a mediační služby, uložení léčebných opatření agresorům
- g) něco jiného – uveďte: _____

U této otázky někteří jedinci označili více odpovědí, ačkoliv bylo původně zamýšleno, že bude možno označit odpověď pouze jednu. Z toho důvodu je součet všech procentuálních četností vyšší než původně předpokládaných 100 %.

Pokud se týká názoru respondentů na nejúčinnější opatření, zde se respondenti poměrně jednoznačně přiklání k názoru, že je potřeba vychovávat jedince k tomu, aby dokázali zvládnout své emoce. Výchovu jedinců k tomu, aby dokázali ovládat své emoce, považuje za vhodné opatření k eliminaci domácího násilí 92 respondentů (72 %). Toto by prospělo nikoliv jen prevenci domácího násilí, ale i k prevenci řady dalších sociálně patologických

jevů, je však nutné si uvědomit, že zejména v rodinách je jen minimum rodičů, které ovládají příslušné prostředky výchovy v tomto směru.

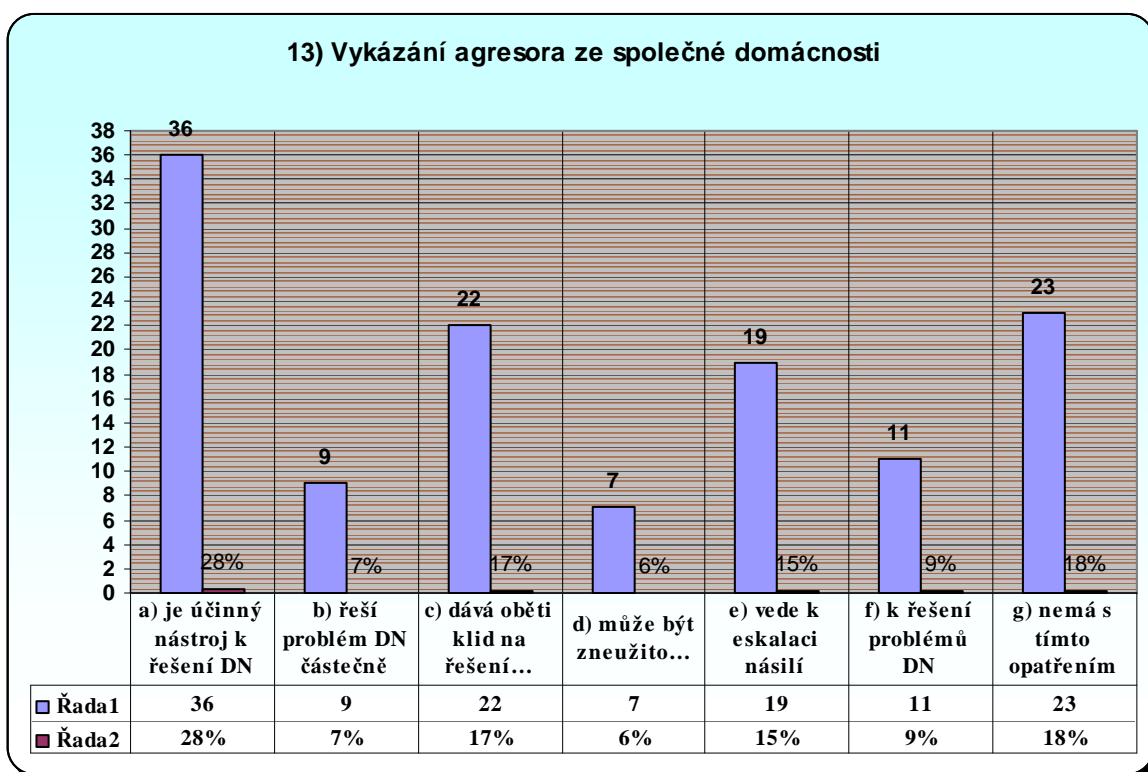
Další poměrně velká skupina dotazovaných osob se vyslovila pro razantní trestní postih agresorů. K této variantě odpovědi se přiklonilo 87 dotázaných jedinců (68 %). S tímto názorem je možné souhlasit, neboť každý případ domácího násilí je nezbytné potrestat, aby to odradilo jak samotného jeho pachatele, tak i další potenciální agresory. Nelze však tento způsob represe považovat za jediný vhodný, protože přichází na řadu až poté, kdy již k domácímu násilí došlo. To je poměrně pozdě.

Institut vykazání a vytvoření podmínek pro řešení problémů domácího násilí právní cestou vidí jako účinné opatření k omezení domácího násilí 65 osob (51 %). Poměrně často se v odpovědích respondentů vyskytla i odpověď, že k eliminaci domácího násilí by přispělo využití probační a mediační služby a uložení léčebných opatření agresorům. Takových odpovědí bylo zaznamenáno 52 (41 %). Lepší informovanost o domácím násilí prostřednictvím médií, informačních kampaní apod. považuje za vhodné opatření k omezení výskytu domácího násilí 40 oslovených osob (31 %). Faktem zůstává, že nemálo obětí domácího násilí nemá povědomí o tom, že je takovou obětí a současně většinou ani neví, jaké jsou cesty k řešení situace, v níž se ocitly. Každá kampaň zaměřená na toto téma je tedy velkým přínosem. Rozšíření sítě nestátních organizací zabývajících se problematikou domácího násilí je cestou k řešení zmiňovaného problému podle 28 respondentů (22 %). Zde má svůj velký význam především poskytnutí možnosti dočasného ubytování, které je překážkou řešení problému domácího násilí u velké části žen. Rozšíření sítě těchto zařízení je zároveň otázkou finanční, která není v dohledné době snadno řešitelná.

Poslední skupina respondentů se klonila k názoru, že nejúčinněji je možné problém domácího násilí řešit tím, že by byly vhodně kombinovány (v závislosti na situaci a podmínkách) různá zde již uváděná opatření. Tento názor je možno označit za oprávněný, poněvadž odpovídá filozofii, že domácí násilí je fenoménem, který má různé projevy a příčiny. Nelze tedy mít za to, že působením prostřednictvím jednoho z uvedených opatření dojde k jeho vyřešení. Zde je nutné uvést, že tato opatření nemusí působit současně, ale v závislosti na úspěšnosti zvoleného je možné volit další, která se jeví jako vhodná v dané situaci.

Ot. č. 13 Vykázání agresora ze společné domácnosti na určitou dobu podle Vás ?

- a) je účinný nástroj k řešení problému domácího násilí a pomáhá obětem
- b) řeší problém domácího násilí částečně, ale oběti moc nepomáhá
- c) dává oběti domácího násilí alespoň klid a čas na řešení situace právní cestou (vyřízení rozvodu, přestěhování...)
- d) může být zneužito jedním z partnerů k vyřizování si osobních účtů ve stádiu rozvodu a podobně
- e) vede k eskalaci násilnického chování či k odplatě a oběť je na tom ještě hůře
- f) k řešení problémů domácího násilí nijak nepomáhá a je zbytečné
- g) nemám s tímto opatřením žádnou zkušenost osobní ani informativní

Institut vykázání agresora na určitou dobu ze společně obývaného domu či bytu je obecně považován za poměrně účinný nástroj ve vztahu k působení na původce domácího násilí.

Podle výsledků výzkumu je názor, že vykázání agresora představuje účinný nástroj k řešení problému domácího násilí a pomáhá oběti, vlastní 36 respondentům (28 %). O něco menší počet respondentů – 22 (17 %) – se domnívá, že institut vykázání dává oběti alespoň klid a čas na řešení situace právní cestou (vyřízení rozvodu, přestěhování aj.). Tyto dva názory je možné označit jako pozitivní vůči institutu vykázání. Další skupina respondentů má institut

vykázání za spíše pozitivní, když se domnívá, že řeší problém domácího násilí částečně, avšak oběti příliš nepomáhá. K tomuto názoru se přiklání devět dotázaných (7 %).

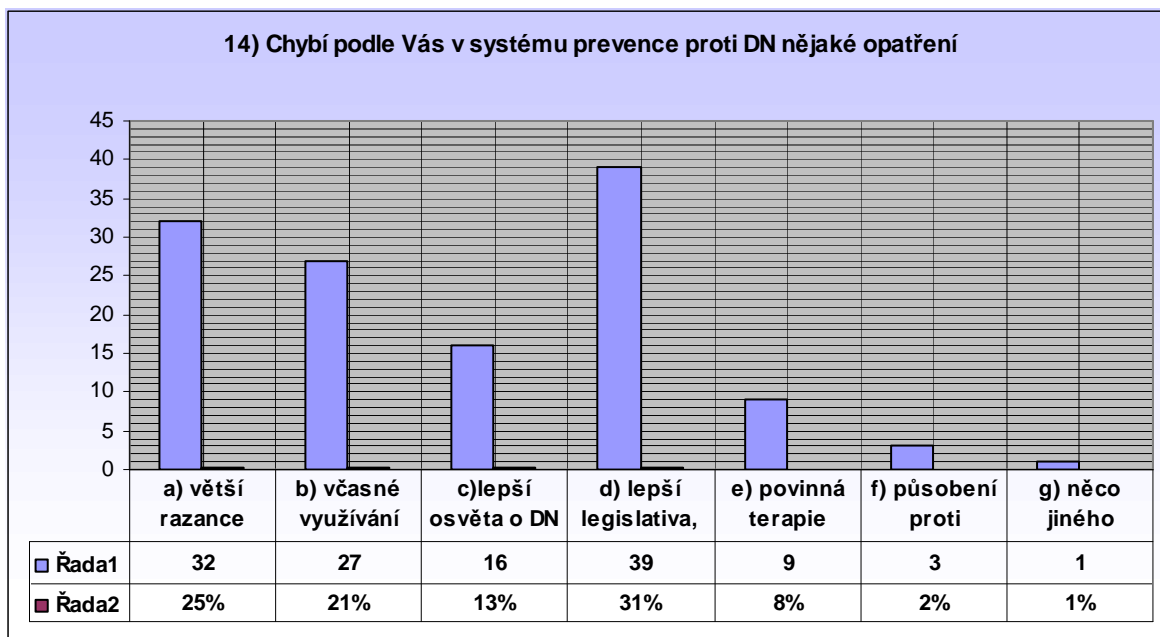
Negativní náhled na institut vykázání mělo zejména 19 respondentů (15 %), podle kterých vede k eskalaci násilnického chování nebo k odplatě, takže oběť je na tom ještě hůře. Dále sem lze zařadit i názor 11 respondentů (9 %), kteří se domnívají, že institut vykázání k řešení problémů domácího násilí nijak nepomáhá a je tudíž zbytečný. Sedm dotázaných (6 %) má za to, že tohoto institutu může být zneužito jedním z partnerů k vyřizování si osobních účtů ve stadiu rozvodu či v jiných podobných situacích.

Zbylých 23 respondentů (18 %) uvedlo, že s tímto opatřením nemají žádnou osobní či informativní zkušenost. Tímto svým postojem chtěli nejspíš naznačit, že na institut vykázání nemají žádný vyhraněný názor.

Názory respondentů na institut vykázání agresora ze společně obývaného domu či bytu je možné konfrontovat se statistickými údaji, které k tomuto institutu jsou k dispozici za rok 2007 a 2008 a jež jsou uvedeny v kapitole 3.3 této práce.

Ot. č. 14 Chybí podle Vás v systému prevence proti domácímu násilí nějaké zásadní opatření?

- a) větší razance příslušných orgánů, případně jiných zainteresovaných subjektů
- b) včasné a častější využívání institutu vykázání agresora ze společné domácnosti a vytvoření podmínek pro právní pomoc obětem
- c) lepší osvěta o domácím násilí v naší společnosti a jeho veřejné odsouzení v hromadně sdělovacích prostředcích
- d) lepší legislativa s přísnějšími tresty pro agresivní pachatele
- e) povinná terapie agresorů v případě prokázání jejich viny, využití také možností probační a mediační služby
- f) vstřícnější postoj veřejnosti k obětem domácího násilí a působení proti lhostejnosti občanů
- g) něco jiného – uveďte:

Výzkum též zjišťoval názory respondentů na to, jaká podle nich absentují v systému prevence domácího násilí opatření zásadního rázu. Zde bylo zjištěno, že podle respondentů je nezbytný razantnější postup vůči agresorům. Téměř třetina z nich (39; což je 31 %) se domnívá, že domácí násilí by bylo možno eliminovat lepší legislativou s přísnějšími tresty pro agresivní pachatele. Otázkou ovšem zůstává, jak by si zastánci tohoto názoru onu přísnější legislativu představovali. Čtvrtina dotazovaných (32; 25 %) se přitom domnívá, že by k řešení problému domácího násilí přispěla větší razance příslušných orgánů, případně jiných zainteresovaných subjektů. Pro razantnější postup vůči pachatelům domácího násilí jsou i ti, kteří mají za to, že cestou řešení problému domácího násilí je včasné a častější využívání institutu vykázaní agresora ze společné domácnosti a vytvoření podmínek pro právní pomoc obětem. Tento názor sdílí 27 respondentů (21 %). Dalších 16 dotázaných v rámci výzkumu (13 %) spatřuje možnost řešení problému domácího násilí v lepší osvětě o domácím násilí v naší společnosti a jeho veřejném odsouzení v hromadných sdělovacích prostředcích. Povinnou terapii agresorů v případě prokázání jejich viny či využití možností Probační a mediační služby považuje na místě devět dotazovaných (7 %). Vstřícnější postoj veřejnosti k obětem domácího násilí a působení proti lhostejnosti občanů je chybějícím prvkem systému prevence domácího násilí podle tří osob (2 %). Jeden respondent (1 %) se domnívá, že v tomto systému chybí možnost poskytnout oběti finanční výpomoc, která by jí umožnila překlenout kritické období.

Závěrem k dílčímu cíli bych chtěla uvést, že na základě shora uvedených výsledků výzkumu je možné konstatovat následující. Respondenti mají poměrně dobré znalosti některých institutů, jichž je možné využívat proti domácímu násilí. Zejména se jedná o znalost institutu vykazání agresora ze společného obydlí, které je vnímáno více jako pozitivní prvek systému prevence domácího násilí, i když pro objektivnost je nutno uvést, že existuje i relativně početná skupina zastánců názoru, že tento institut nic neřeší. Někteří respondenti se kromě toho domnívají, že tohoto institutu je možné zneužít, proto mají k němu negativní postoj. Faktem však zůstává, že dle statistických údajů za roky 2007 a 2008 tento institut měl svůj význam, i když lze předpokládat, že v některých krajích naší republiky není uplatňován ve všech případech, kdy by k jeho uplatnění dojít mělo.

Jako pozitivní je možno označit skutečnost, že většina respondentů má alespoň nějakou představu o tom, že existuje problém domácího násilí. Někteří respondenti mají o tomto fenoménu informace odborného rázu, což umožňuje jejich akceschopnost v situaci, kdy se sami stali oběťmi domácího násilí, tak i zajišťuje schopnost poradit jiné osobě, když má tento problém. Existuje však zároveň početná skupina osob, které o problematice domácího násilí mají jen povrchní či dokonce žádné informace. Domnívám se, že s ohledem na rozšířenost tohoto problému by bylo vhodné, kdyby každý jedinec disponoval alespoň základními vědomostmi o problematice domácího násilí, aby dokázal sobě či jiným jedincům poradit, když toho bude třeba. Je tedy evidentní, že v této oblasti existují poměrně značné rezervy, jejichž využitím by bylo možné s domácím násilím bojovat účinněji.

Výzkum rovněž ukázal, že k většině populace se nedostanou informace, které jsou zaměřeny na problematiku domácího násilí, jež tvoří obsahovou stránku kampaní a reklamních akcí různých státních i neziskových institucí a organizací. Chyba však není v obsahu těchto informací, nýbrž ve formě, která není doposud reálně schopna konkurovat jiným informačním kampaním (např. reklamě apod.), v důsledku čehož se obsah nedostane do povědomí širší veřejnosti. V tomto ohledu existují také značné rezervy.

Zdaleka největší rezervy však lze spatřovat ve výchovném působení na jedince, aby tito byli schopni zvládat lépe svoje emoce. Nezládnuté emoce totiž velmi často stojí za případy domácího násilí s tragickými následky. Tyto rezervy mají svůj původ jak v rodině, tak i v institucionalizované výchově, kde není této otázce věnována taková pozornost, jakou by si zasloužovala. Přitom ovládání emocí je možno považovat za mimořádně důležité

nikoliv jen ve vztahu k prevenci domácího násilí, nýbrž i v řadě dalších činností, které jsou pro jedince důležité (uplatnění v zaměstnání, řízení motorového vozidla aj.).

V návaznosti na shora uvedené je tedy možno vyslovit závěr, že ve využívání institutů proti domácímu násilí u nás existují rezervy. Je zcela nepochybné, že využitím těchto by bylo možné zvýšit efektivnost působení proti tomuto negativnímu jevu. V souladu s tímto tvrzením je možné mít za potvrzenou hypotézu, která byla formulována na počátku výzkumu, a která předpokládala to, že u nás existují při využívání institutů určité rezervy.

3.2 Několik případových studií

Níže uvádím několik případových studií, které blíže ilustrují možný průběh a následky působení domácího násilí. Jména oslovených žen, kterých se jednotlivé příběhy týkají, byla pozměněna z důvodu zachování jejich anonymity. Zdrojem informací pro jednotlivé případové studie byly v případech druhé a třetí kazuistiky policejní spisy vedené v daných věcech, podkladem první kazuistiky byl obsah rozhovoru vedeného se ženou, která byla uvedena jako Jana. V případě kazuistik, vypracovaných na podkladě policejních spisů, je možné k nim dále uvést, že na příslušných případech jsem se dílčím způsobem podílela při provádění šetření v rámci činnosti výjezdové skupiny.

3.2.1 Jana

Janě je v současné době 36 let. Pochází z úplné rodiny, kde se rodiče navzájem respektovali, proto má rodinu za takřka posvátný svazek, který není možné vlastní vinou rozbít. Svého manžela Mirka, který je o 14 let starší, poznala, když jí bylo sedmnáct let. Jana se do něj tak bezhlavě zamilovala, že jí nevadil fakt, že je v té době ženatý. Nejprve s ním udržovala milenecký vztah, avšak toto jí přestalo po čase stačit a pozvolna Mirka přiměla k tomu, aby odešel od manželky. Mírek si do vztahu s ní, jenž byl posléze završen sňatkem, přivedl tři syny z předchozího manželství, které Jana, ačkoliv se nejednalo o její děti, vychovává.

Zpočátku byla Jana v manželství s Mirkem po všech stránkách velmi šťastná. Po materiální stránce bylo jejich manželství díky Mirkovu zaměstnání nadstandardně zajištěno. Rovněž děti ji přijaly bez výraznějších problémů, které se poměrně hojně v obdobných situacích mohou vyskytovat. Po zhruba deseti letech manželství se však začaly vyskytovat první problémy, které vyplynuly z nesouladu v sexuálních potřebách. Zatímco Mírek byl v této

oblasti již za zenitem, Janiny potřeby začaly kulminovat. Jelikož u Mirka nedošlo k jejich naplnění, našla si Jana milence. Mirek tuto skutečnost odhalil a od té doby začal Janu hlídat takřka na každém kroku.

Jeho „pozornost“ spočívala nejen v tom, že se jí při každém odchodu z domu dotazoval na to, kam jde a s kým, nýbrž i v tom, že si její informace pokaždé ověřoval z různých zdrojů, např. procházením jejího mobilního telefonu nebo elektronické pošty, od kamarádek, spolupracovníků v zaměstnání apod. Pokud zjistil nějakou nesrovnalost s tím, co mu řekla, ztropil Janě (nezřídka i před dětmi) žárlivou scénu, při níž Mirek několikrát Janu dokonce uhodil. Po každé takové žárlivé scéně Janin vztah k Mirkovi ochaboval, což on vnímal negativně a jeho žárlivost se tím ještě prohlubovala. V důsledku těchto vztahových problémů neměla Jana dostatek klidu k výchově dětí, což společně s těmito vztahovými problémy vyústilo v exces nejmladšího Mirkova syna, který se pokusil ve věku čtrnácti let znásilnit spolužačku ze třídy. Tato událost Janu motivovala k důkladnému zamyšlení se nad svým dosavadním životem.

Po radě kamarádky navštívila intervenční centrum nejbližší místu bydliště, kde se se svým problémem svěřila a bylo jí potvrzeno, že je obětí domácího násilí. Rovněž tak jí bylo doporučeno, aby svoji situaci řešila rozchodem s manželem, který byl patologicky žárlivý. Svoji situaci by však Jana mohla řešit jen stěží bez pomoci přátel, poněvadž byla do značné míry finančně závislá na manželovi, přičemž tato situace jí de facto znemožňovala se osamostatnit a začít vést život bez manžela. Proto byla ráda za nabídku jednoho dobrého známého, kterou získala zaměstnání ve vzdáleném městě, a to společně s bytem, jehož nájem byl mnohem přijatelnější, nežli pronájem, který by byl pro Janu finančně nedostupný.

Dílčí závěr k případu. V daném případě byla spouštěčem domácího násilí situace, kdy byl mezi manželi poměrně velký věkový rozdíl, který postupem času přerostl v nesoulad ve fyzických potřebách mezi partnery. Manžel tuto situaci neustál a snažil se ji řešit tím nejméně vhodným způsobem – žárlivostí, která však shora naznačený problém pouze vyostřovala a prohlubovala. Výsledkem byl stav, kdy propuklo domácí násilí v některých jeho formách v plné intenzitě, což mělo své fatální následky nikoliv jen pro manžele, ale i pro syna, který se dopustil násilného trestného činu. Teprve až poté začala manželka situaci řešit.

3.2.2 Dáša

Dáša (29 let) byla obyčejná dívka z vesnice, která vystřídala několik známostí, aniž by některý z jejích partnerů měl zájem s ní po delší dobu bydlet a starat se o společnou domácnost. Se svým příjmem kadeřnice tak měla problémy s tím, aby jí vyšly peníze na výdaje na domácnost i na zábavu, kterou měla tolik ráda. V důsledku neuváženého zadlužování nebyla schopna splácet některé své závazky a na její majetek byla vypsána exekuce. V této situaci se seznámila s pohledným občanem Sýrie Mohamadem (34 let), který byl u nás v té době přibližně půl roku a měl u nás zažádáno o azyl.

Byl to intenzivní vztah od samého začátku. Ačkoliv si Dáša v předchozích vztazích žádného ze svých partnerů nepřivedla do své domácnosti, s Mohamadem začali spolu bydlet po týdnů od seznámení. Mohamad za Dášu zaplatil její dluhy, které činily zhruba 60 tisíc Kč, a zároveň uhradil i náklady spojené s užíváním obecního bytu. Byla na ně po ekonomické stránce téměř zcela závislá. Po asi půlroční známosti začali oba plánovat svatbu a vypadalo to na takřka idylický vztah. Problémy nastaly, když Mohamad zjistil, že Dáša si obstarává část finančních prostředků tím, že vydává různým osobám fiktivní potvrzení o výši dosaženého příjmu, kterých pak tyto osoby využívaly při žádosti o poskytnutí půjčky. Tehdy se začali oba partneři hádat a hádky byly pozvolna provázeny i fyzickými útoky (bití, tahání za vlasy apod.) na Dášu. Mohamad jí i několikrát přiložil nůž na krk s tím, že ji podřeže. Několikrát dokonce pořežal sám sebe, a to z toho důvodu, neboť věděl, že Dáša pohled na krev nesnáší. Po zhruba půl roce byl po Dášině oznámení Mohamad policií vykázán z bytu, přičemž mu byl zároveň zakázán styk s ní. Mohamad tento zákaz porušil, za což byl odsouzen pro spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí.

Po propuštění z cely Mohamad odjel do místa společného bydliště, kde si vyzvedl své vozidlo a odjel na penzion, kde před vztahem s Dášou bydlel, aniž by ji navštívil. Po příjezdu na penzion zjistil, že Dáša si odsud odvezla jeho osobní věci včetně elektroniky. Krátce na to mu Dáša volala, že ji předchozí události mrzí a že by chtěla jejich vztah urovnat. Mohamad tedy požádal svého bratrance, aby jej zavezl za Dášou. Ta je zprvu nechtěla pustit do bytu, avšak posléze tak učinila a pozvala je oba na kávu. Během posezení spolu řešili vydání jeho osobních věcí. Mohamad poslal svého příbuzného se svými věcmi do auta a v této době se nepohodl s Dášou, která mu nechtěla vydat některé

věci. To jej rozlítlo natolik, že vytáhl kapesní nůž, který měl v kapse a Dášu několikrát bodnul. Tato svým zraněním podlehla.

Dílčí závěr k případu. V daném případě domácí násilí eskalovalo do té míry, že vyústilo ve vraždu. Ačkoliv bylo využito veškerých nejnovějších právních opatření ve vztahu k působení na násilníka, ani tak se nepodařilo zabránit tragédii s nejzávažnějšími následky. Lze však vyslovit závěr, že poměrně velký podíl na tom měla právě oběť, což však nikterak nesnižuje vinu agresora. Předně je možné konstatovat, že Dáša bez předchozích zkušeností ze soužití s mužem, začala bydlet se svým novým přítelem velmi záhy. V tomto případě se navíc jednalo o cizího státního příslušníka, který pocházel z kultury značně odlišné od té naší. Tuto kulturu Dáša vůbec neznala. Právě skutečnost odlišného kulturního původu Mohamada se nakonec stala jednou z hlavních příčin, proč k tragédii došlo, když tento uvedl, že v Sýrii by k něčemu takovému nemohlo dojít, poněvadž žena by si tam na manžela stěžovat nemohla. Kdyby tam na ni byl manžel zlý, vše by řešila rodina a záležitost by tak zůstala jen v rodině. V Sýrii má muž právo ženu zabít tehdy, pokud hájí svoji čest. Tu podle něj Dáša pošpinila, když na něj zavolala policii. Z tohoto je zřejmé, nakolik je významná znalost kultury partnera ve vztahu, v němž se setkávají dvě různé kultury. Kromě toho Dáša si přisvojila věci svého manžela, které jí nepatřily, což konflikt osudového dne mezi nimi ještě více zostřílo. Psychologické vyšetření prostřednictvím testů Raven a Rorschach byla u Mohamada zjištěna nižší inteligence a problémy v racionální korekci chování.

3.2.3 Radka

Radka (29 let) se se svým přítelem Karlem seznámila poté, kdy jí v pouhých 22 letech zkrachovalo manželství. Novým vztahem zároveň vyřešila i de facto bytovou otázku po rozvodu, poněvadž se nastěhovala záhy ke svému novému příteli. Oba inklinovali k alkoholu a později se přes aplikaci konopí dostali až k pervitinu. Karlovi se závislosti na pervitinu podařilo zbavit, a protože této závislosti chtěl zbavit i Radku, rozhodl se odstěhovat s ní do jiného místa. Svoji roli v tomto rozhodnutí sehrálo též to, že Radka udržovala v místě pobytu milenecký poměr s jiným mužem. Karel tedy vyhlédl v jiném vzdálenějším místě domek, prodal ten stávající, zbytek kupní ceny uhradil formou hypotéky a partneri se i s dvěma dětmi (jedním vlastním, druhým z Radčina manželství) přestěhovali.

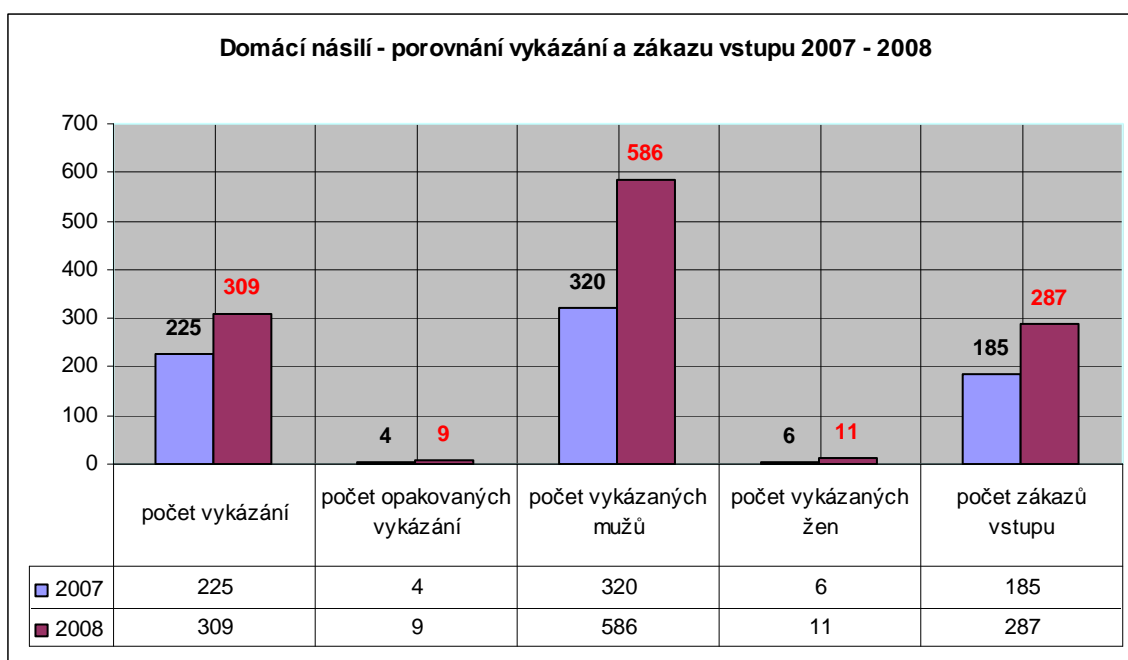
Ani v novém místě však problémy neustaly. Radka se sice také zbavila závislosti na pervitinu, avšak i nadále oba partneři inklinovali k alkoholu, Karel kromě toho dál kouřil konopí. I zde si Radka našla intimního přítele a o tomto Karlovi řekla. Karel jí nadobro přestal věřit a kontroloval ji na každém kroku tím, že zjišťoval, kde se zdržuje, s kým se stýká, kontroloval jí hovory a sms zprávy v telefonu apod. Radky se v průběhu intimních styků neustále dotazoval na to, jací byli její předchozí sexuální partneři a zda je on z nich nejlepší. O tom jej musela Radka neustále ujišťovat. Za této situace vztah nemohl zůstat bez konfliktů. Tyto řešil Karel v některých případech i za použití násilí. Konflikty byly ještě ostřejší poté, kdy Karel získal povolení držet zbraň – bubínkový revolver. Několikrát vyhrožoval Radce svojí smrtí, když mu bude Radka nevěrná. Jednou musela z tohoto důvodu řešit konflikt policie a správní orgány. To bylo tehdy, když Karel vyhrožoval tím, že spáchá sebevraždu. Zasahovat musela z tohoto důvodu zásahová jednotka s vyjednavatelem, který jej od úmyslu spáchat sebevraždu odradil.

Ani tato událost však Radku neodradila od dalšího žití s Karlem. Přitom mohla od něj odejít, protože na něm nebyla nijak závislá. Měla příjem kolem 25 tisíc, z něhož hradila Karlovu hypotéku, výživné na jeho děti a chod domácnosti, protože Karel neměl žádný příjem s výjimkou sociálních dávek. Mohla si tedy pořídit vlastní bydlení a odejít od něj. Přesto s ním zůstala a konflikty byly i nadále na denním pořádku. K prohloubení jejich intenzity došlo poté, kdy Karel kontrolou jejího mobilního telefonu zjistil, že udržuje milenecký poměr se svým zaměstnavatelem i poté, kdy Radka přistihla Karla v choulostivé pozici na oslavě jedné kamarádky právě s touto kamarádkou. Opilý Karel jednoho večera vzal revolver, vložil do jeho bubínku náboj a bubínek roztočil. Po jeho zastavení vložil hlaveň do úst a zmáčkl spoušť, rána však nevyšla a tak znovu roztočil bubínek s nábojem a zkusil totéž s hlavní u svého spánku. Ani nyní však rána nevyšla, tak řekl Radce: „Když jsi neviděla umírat ty mě, uvidím já tebe!“ Nato roztočil bubínek s nábojem a po zamíření na Radku zmáčkl spoušť. Ani napotřetí však rána nevyšla. Radka na nic nečekala, vyběhla z domu a zavolala policii. Karel následně skončil ve vazbě pro podezření ze spáchání pokusu trestného činu vraždy.

Dílčí závěr k případu. Případ Radky je do určité míry specifický. Tato zvláštnost spočívá v tom, že Radka nebyla na Karlovi existenčně závislá. Ba naopak byl na ní závislý v tomto směru Karel. Přesto postupná eskalace domácího násilí málem skončila tragickou událostí, k níž nedošlo pouze shodou okolností. Vcelku nepochopitelné v daném případě se jeví i to,

proč byly Karlovi vráceny legálně držené zbraně za situace, kdy neosvědčil způsobilost k jejich držení. Zbraně mu totiž po vyhrožování sebevraždou byly vráceny, přestože byl pravomocně správním orgánem uznán vinným z přestupku na úseku zbraní a střeliva. Kdyby mu nebyly zbraně vráceny, nemuselo to dojít tak daleko. Lze také mít za to, že pokud by se Radka obrátila na některou z příslušných institucí či organizací, mohlo se jí dostat rady, jak svoji situaci řešit. Možností u ní byla celá řada. Tyto si však uvědomila až teprve poté, co jí to málem stálo vlastní život.

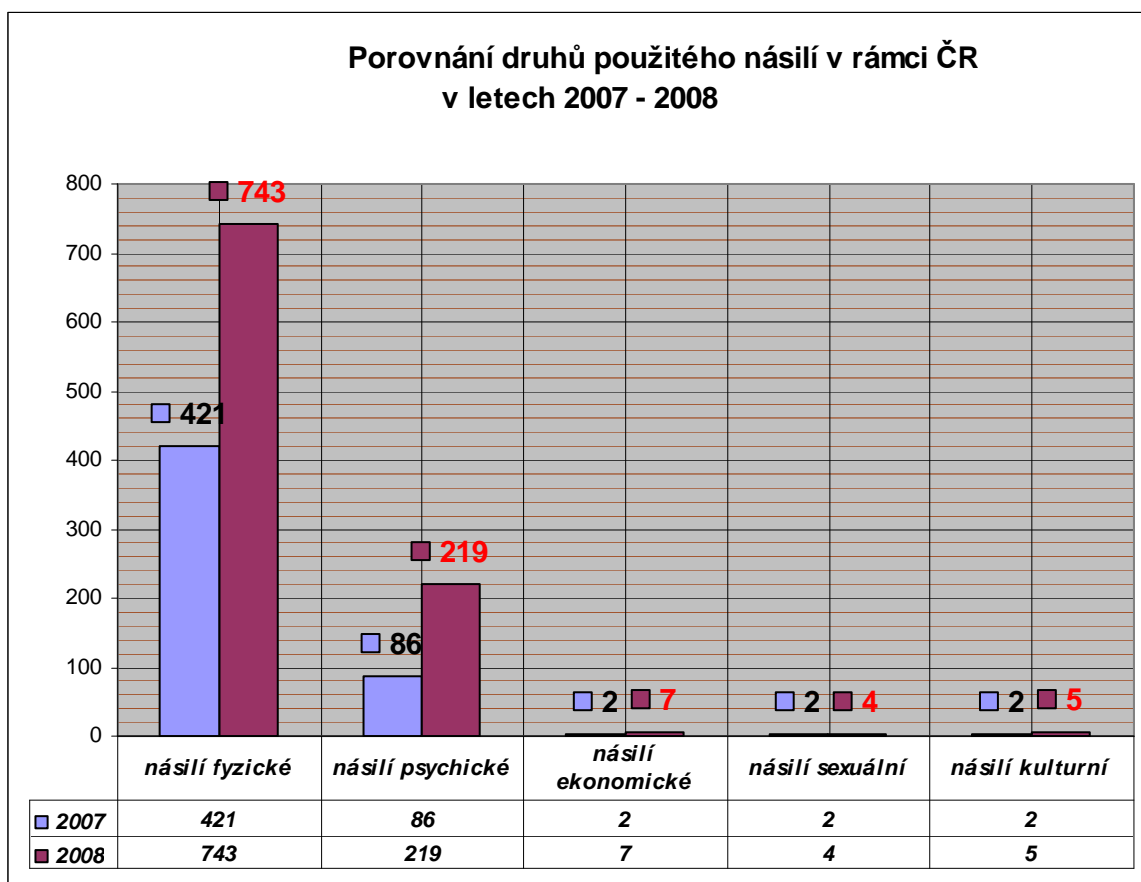
3.3 Statistiky vykázaní za rok 2007 a 2008

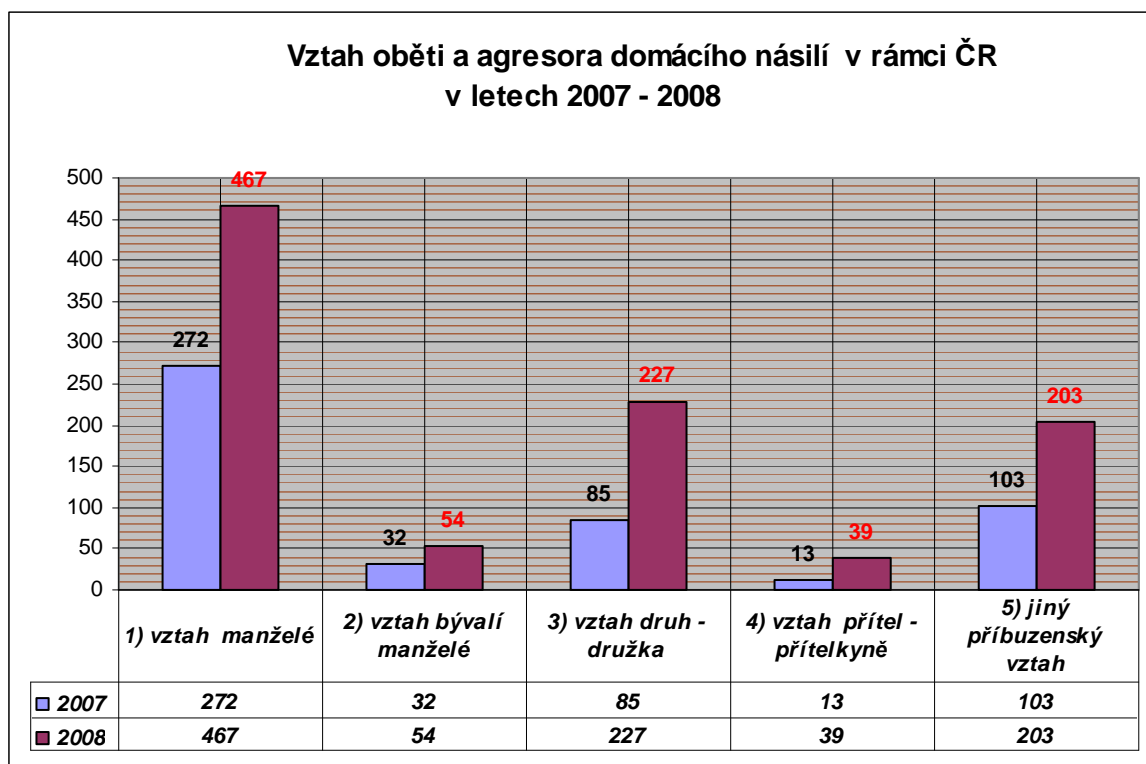
V průběhu roku 2007 bylo u nás vydáno Policií ČR 225 rozhodnutí o vykázaní 185 zákazů vstupu násilné osoby do společného obydlí. Při jejich vydávání policisté zohledňovali případné předchozí incidenty a vyhodnocovali rizika, která v daném případě hrozila. Během téhož roku bylo registrováno 9 případů, kdy museli policisté vydávat rozhodnutí o vykázaní či zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí ve stejné domácnosti opakovaně. Bezprostřední agresí bylo v případě vykázaní, respektive zákazu vstupu do obydlí ohroženo 955 dospělých jedinců, z nichž bylo 742 žen a 139 mužů. Nejvíce byla ohrožena věková kategorie od 31 do 40 let, kam spadalo 39 % ohrožených dospělých osob, po ní pak kategorie 41 až 50 let (25 % všech ohrožených) a následovala kategorie 21 až 30 let (16 %). Děti bylo přítomno násilným incidentům 190. Co se týká pachatelů domácího násilí, v roce 2007 bylo ze společného obydlí vykázáno 320 mužů a pouze 6 žen.

V průběhu roku 2008 bylo Policií ČR vydáno 309 rozhodnutí o vykázání a 287 zákazů vstupu násilnické osoby do společného obydlí. Došlo tedy k meziročnímu nárůstu počtu vydaných rozhodnutí o 86 případů. Zvýšil absolutní i relativní počet opakovaných vykázání či zákazů vstupu v týchž domácnostech. V absolutních počtech došlo k nárůstu z 9 na 29 případů.

Agrese v souvislosti s případy vykázání či zákazu vstupu bezprostředně hrozila 1494 dospělým osobám, ze kterých bylo 1199 žen a 232 mužů. V případě žen se jedná o meziroční nárůst o 457 osob, u mužů byl zaznamenán nárůst o 93 osob. Stejně jako v předchozím roce i v roce 2008 byla nejvíce ohroženou věkovou kategorií kategorie od 31 do 40 let všech ohrožených osob), po ní následují věkové skupiny od 41 do 50 let (22 %) a od 21 do 30 let (15 %). Násilným incidentům a zákroku policie bylo přítomno 225 dětí. V roce 2008 bylo vykázáno ze společného obydlí 586 mužů a 11 žen. U vykázaných mužů se jedná o meziroční nárůst o 266 osob, v případě vykázaných žen jde o nárůst o pět osob.

Z policejních statistik je patrné, že v roce 2008 došlo k nárůstu zjištěných případů fyzického násilí, což mohlo být právě vlivem kampaní proti domácímu násilí v masmédiích v souvislosti se zaváděním nového institutu vykázání a zákazu vstupu, kdy po roce 2007 měli oběti domácího násilí první konkrétnější zkušenosti jak se proti násilí bránit, což mohlo vést k jejich vystoupení z anonymity a ke zvýšení počtu oznámených případů na policii k prověření.

Vyhodnocením vztahu mezi obětí domácího násilí a agresorem za poslední dva roky 2007 a 2008 je patrné, že nejvíce těchto případů se odehrávalo v rámci manželského soužití. V roce 2008 kdy začaly být na veřejnosti známy první konkrétnější zkušenosti s represivním postojem proti domácímu násilí ze strany policie, neboť policisté začali nekompromisně proti agresorům využívat institutu vykázání a zákazu vstupu, což mohlo mít kladný vliv na to, že mnohé manželky se rozhodly svoje rodinné vztahy řešit za účasti patřičných organizací a za pomoci Policie ČR, což se následně odrazilo v rapidním nárůstu zjištěných skutků domácího násilí v rámci manželských vztahů a vztahů druh - družka. K objektivnějším závěrům však bude zapotřebí tento průzkum provést v rámci delšího časového rozmezí.

ZÁVĚR

Domácí násilí, které stojí v centru pozornosti této práce, je jevem, který se bezpochyby vyskytoval již v minulosti, avšak ve větší míře se o něm začalo hovořit a psát teprve v posledních zhruba patnácti letech. Bylo tomu tak zejména v souvislosti s oživením feministického hnutí u nás, v důsledku čehož mám tato problematika genderový akcent, ačkoliv zahrnuje spektrum poněkud širší, když se může jednat nikoliv jen o násilí v partnerských vztazích (v drtivé většině případů na ženách), ale i o násilí na dětech či na seniorech.

O domácím násilí hovoříme v případě opakovaného fyzického, psychického či sexuálního násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. U domácího násilí je potřeba uvést, že se jedná o jev, který se vyznačuje vysokou mírou latence, která vyplývá z toho, že k němu dochází obvykle na neveřejném místě, stran pohledu veřejnosti. Tato skutečnost způsobuje, že k němu může bez povšimnutí docházet řadu let, což zvyšuje utrpení jeho oběti na straně jedné, na straně druhé v agresorovi budí zdání, že se mu nemůže nic stát.

Domácí násilí má své negativní důsledky psychologické a sociální. V oblasti psychologické se může jednat o emoční poruchy a poruchy chování, k nimž náleží zejména úzkostnost, deprese, posttraumatická stresová porucha, alkoholismus, zneužívání omamných a psychotropních látek, sebevražedné myšlenky apod. Pokud je týranou osobou žena, mívají často tyto psychické důsledky podobu syndromu týrané ženy, v případě dítěte podobu syndromu týraného dítěte. V oblasti sociální má domácí násilí negativní vliv na vztahy mezi příslušníky společnosti. Je také problémem zdravotním a v neposlední řadě i ekonomickým, neboť přináší ekonomice každoročně nemalé ztráty.

Prevence domácího násilí je nejvhodnější a nejlevnější cestou jak se vyhnout důsledkům tohoto jevu. Úkolem primární prevence domácího násilí je zvýšit informovanost veřejnosti o problematice domácího násilí. Prevenci je možné dále zaměřit do právní oblasti, do oblasti pedagogického působení a do činnosti nestátních neziskových organizací. V oblasti právní je nutno zmínit roli trestního práva v působení proti domácímu násilí, zejména ustanovení § 215a trestního zákona, které má k řešené problematice přímý vztah, dále mají velký význam instituty vykázání a předběžného opatření dle § 76b občanského soudního řádu. Nezastupitelné místo v této oblasti má činnost intervenčních center. Prevence domácího násilí v oblasti pedagogického působení zahrnuje zejména formování žádoucích

vzorců chování při zvládnání emocí, osvětu a rodinnou výchovu. Prevence domácího násilí ze strany nestátních neziskových organizací spočívá ve výchovném a psychologickém poradenství, psychoterapii a doprovázení.

Cílem empirické části práce bylo zjistit, nakolik účinné jsou právní instituty, jejichž cílem je eliminovat projevy domácího násilí, i odhalit využitelné rezervy v jejich využívání. K analýze účinnosti právních institutů, jejichž cílem je eliminovat projevy domácího násilí, i k odhalení využitelných rezerv v jejich využívání bylo využito metody dotazníku. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že ve využívání institutů proti domácímu násilí u nás existují určité rezervy, jejichž využitím těchto by bylo možné zvýšit efektivnost působení proti tomuto negativnímu jevu. Tím byla potvrzena hypotéza, která byla formulována v obdobném znění, a jež předpokládala rezervy ve využívání institutů zaměřených na působení proti domácímu násilí. Některé typické formy domácího násilí byly kromě toho rozebrány formou případových studií.

Diplomovou práci je možné využít pro studijní účely z řad zájemců o danou problematiku. Dále je možné ji využít při provádění praktických preventivních i represivních opatření ze strany orgánů činných v trestním řízení. V neposlední řadě může posloužit i nestátním organizacím, které se problematikou domácího násilí zabývají, k prohloubení znalostí předmětné problematiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CONWAYOVÁ, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7
- [2] ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika*, 2006b, č. 3.
- [3] ČÍRTKOVÁ, L. Rodinné násilí z pohledu policejního psychologa. In *Domácí násilí – záležitost nikoliv soukromá: sborník příspěvků českých a zahraničních odborníků přednesených na konferenci Koordinačního kruhu prevence násilí na ženách*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997.
- [4] ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006a, 309 s. ISBN 80-86898-73-3
- [5] Domácí násilí – záležitost nikoli soukromá: fakta, názory, právo: sborník příspěvků českých a zahraničních odborníků přednesených na konferenci Koordinačního kruhu prevence násilí na ... : 19.11.1996. [redakce: Dana Potočková, ... et al.] Praha: Koordinační kruh prevence násilí na ženách, 1997, 94 s.
- [6] DUFKOVÁ, I. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. 1. vydání. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, 69, 52 s. ISBN 80-239-5686-8
- [7] DUNOVSKÝ, J, DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada, 1995, 245 s. ISBN 80-7169-192-5
- [8] HOUBOVÁ, D. a kol. *Psychologie pro právníky*. 3. dotisk 2. přepracovaného vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 234 s. ISBN 80-210-1896-8
- [9] HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, 248 s. ISBN 80-239-6230-2
- [10] Kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. 1. vydání. Praha: Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6
- [11] MARTINKOVÁ, M., MACHÁČKOVÁ, R. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí. Dva příspěvky k problematice domácího násilí v České republice (empirické poznatky a rozbor vybrané právní problematiky)*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. ISBN 80-86008-98-3
- [12] MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4
- [13] Metodický pokyn ředitele úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia Policie ČR č. 2/2004.

- [14] STUHLÍKOVÁ, I. *Základy psychologie emocí*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007, 232 s. ISBN 978-80-7367-282-9
- [15] ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9
- [16] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005.
- [17] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2008, sp. zn. 6 Tdo 548/2008.
- [18] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999, 444 s. ISBN 80-7178-214-9
- [19] VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vydání. Praha: proFem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1
- [20] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- [21] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- [22] Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.
- [23] ZEMAN, P. Ochrana před domácím násilím. In: Sondy č. 37/2006.

Internetové zdroje:

- [1] BISKUP, P. Syndrom zanedbávaného, zneužívaného a týraného dítěte. Praha: Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně, 2001, 9. s. Dostupné též on line z: www.cls.cz/dokumenty2/os/r071.rtf
- [2] ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. Datum publikace neuvedeno. On line. [citováno 8. února 2009]. Dostupné z: http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasili
- [3] Důchodce se hádal s manželkou, pak vytáhl zbraň a zmáčkl spoušť. 1. prosince 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/155598- duchodce-se-hadal-s-manzelkou-pak-vytahl-zbran-a-zmackl-spoust.html>
- [4] HABART, P. Týrání a zanedbávání seniorů v zařízeních ústavní péče v České republice. In Spravedlnost ve veřejné politice. 2006. Dostupné též on line na <http://www.cspv.cz/dokumenty/kongres2006/HP%2013/Pavel%20Habart.pdf>
- [5] JELÍNEK, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. In Kriminálnístka, 2005, č. 4, s. 257 až 264.

- [6] KRIMI: Muž týral a znásilňoval těhotnou přítelkyni. 8. prosince 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://azpravy.atlas.cz/domov/krimi/174291-krimi-muz-tyral-a-znasilnoval-tehotnou-pritelkyni.aspx>
- [7] Manželce poškodil brzdy u auta, dostal tři roky vězení. 25. září 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/150462-manzelce-poskodil-brzdy-u-auta-dostal-tri-roky-vezeni.html>
- [8] Muž v Jaroměři zavraždil svou družku, policisté ho zadrželi. 17. ledna 2009. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/158969-muz-v-jaromeri-zavrazdil-svou-druzku-policiste-ho-zadrzeli.html>
- [9] Muž zabil dva psy, hodil je z Nuselského mostu. 4. srpna 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/muz-hodil-z-nuselskeho-mostu-dva-psy-dvh-/krimi.asp?c=A080804_112114_krimi_cen
- [10] Násilí v rodinách stojí českou ekonomiku miliardy. 31. července 2008. On line. [citováno 9. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/146199-nasili-v-rodinach-stoji-ceskou-ekonomiku-miliardy.html>
- [11] PRAŠKO, J. Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení. In HÖSCHL, C., LIBIGER, J., ŠVESTKA, J. *Psychiatrie*. Praha: Tigis, 2002, 1. vyd., s. 501-508. ISBN 80-900130-1-5
- [12] Příznaky PTSD. 7. září 2005. On line. [citováno 8. února 2009]. Dostupné z: https://www.zdravcentra.cz/cps/rde/xchg/zc/xsl/3141_7081.html
- [13] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2007. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. 29. srpna 2007. On line. [citováno 11. února 2009]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>
- [14] VITOUŠOVÁ, P. Vykázání/zákaz vstupu v ČR v roce 2008. Datum publikace neuvedeno. Online. [citováno 5. března 2009]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/vykazani/zakaz-vstupu-v-cr-v-roce-2008/r161>
- [15] VITOUŠOVÁ, P. Vykázání/zákaz vstupu v roce 2007 v ČR. Datum publikace neuvedeno. Online. [citováno 12. prosince 2008]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/vykazani/zakaz-vstupu-v-roce-2007-v-cr/r115>
- [16] Žena v Brně měsíce věznila a mučila milence kvůli penězům. 19. listopadu 2008. On line. [citováno 7. února 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/154731-zena-v-brne-mesice-veznila-a-mucila-milence-kvuli-penezum.html>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I ... Domácí násilí vykázaná za celou Českou republiku v roce 2007

Příloha II ... Domácí násilí vykázaná za celou Českou republiku v roce 2008

Příloha III... Dotazník

**PŘÍLOHA P I: DOMÁCÍ NÁSILÍ VYKÁZANÁ ZA CELOU ČESKOU
REPUBLIKU V ROCE 2007**

Název	Počet
Počet vvkázání	225
Počet opakovaných vvkázání	4
Počet vvkázání, které vvdal OOP	182
Počet vvkázání, které vvdal SKPV	32
Počet vvkázaných mužů/žen	320/6
Počet vvkázaných osob ve věku 15-18 let/mladší 15 let	2/1
Počet zákazů vstupu	185
Počet opakovaných zákazů vstupu	5
Počet zákazů vstupu, které vvdal OOP	126
Počet zákazů vstupu, které vvdal SKPV	0
Počet vvkázaných osob celkem	325
Počet vvkázaných osob ze zemí EU	8
Počet vvkázaných osob ze zemí ne EU	9
Počet ohrožených osob	955
Počet ohrožených mužů / žen	139/742
Počet ohrožených osob ve věku 15-18 let/mladší 15 let	62/128
Počet ohrožených osob ze zemí EU	2
Počet ohrožených osob ze zemí ne EU	8
Násilí fyzické	421
Násilí psychické	86
Násilí ekonomické	2
Násilí sexuální	2
Násilí kulturní	2
Vztah ohrožené a násilné osobv-manželé	272
Vztah ohrožené a násilné osobv-bývalí manželé	32
Vztah ohrožené a násilné osobv-druh nebo družka	85
Název	Počet
Vztah ohrožené a násilné osobv-přítel nebo přítelkyně	13
Vztah ohrožené a násilné osobv-iiný příbuzenský vztah	103
Alkohol u násilné osobv	362
Alkohol u ohrožené osobv	58
Zranění násilné osobv	27
Zranění ohrožené osobv	313
Počet ohrožených osob bvdlicích s násilnou osobou	573
Přítomnost dětí při útoku	256
Přítomnost dětí při zákroku	109
Počet zaslaných rozhodnutí o vvkázání zaslaných na IC	98
Počet zaslaných rozhodnutí o vvkázání zaslaných na OSPOD	45
Počet úředních záznamů o vвіezdu k incidentu DN zaslaných na IC	155
Počet úředních záznamů o vвіezdu k incidentu DN zasl. na OSPOD	87
Počet rozhodnutí o zákazu vstupu zaslaných na IC	124
Počet rozhodnutí o zákazu vstupu zaslaných na OSPOD	67
Počet případů domácího násilí dle kategorie tr. čin/přestupek/č.i.	164/274/271
Celkem evidováno případů	709

PŘÍLOHA P II: DOMÁCÍ NÁSILÍ VYKÁZANÁ ZA CELOU ČESKOU
REPUBLIKU V ROCE 2008

Název	Počet
Počet vykázaní	309
Počet opakovaných vykázaní	9
Počet vykázaní, které vvdal OOP	247
Počet vykázaní, které vvdal SKPV	31
Počet vykázaných mužů/žen	586/11
Počet vykázaných osob věk 15-18 let/mladší 15 let	1 / 1
Počet zákazů vstupu	287
Počet opakovaných zákazů vstupu	20
Počet zákazů vstupu, které vvdal OOP	219
Počet zákazů vstupu, které vvdal SKPV	0
Počet vykázaných osob celkem	457
Počet vykázaných osob ze zemí EU	29
Počet vykázaných osob ze zemí ne EU	11
Počet ohrožených osob	1494
Počet ohrožených mužů/žen	232/1199
Počet ohrožených osob věk 15-18 let/mladší 15 let	62/192
Počet ohrožených osob ze zemí EU	77
Počet ohrožených osob ze zemí ne EU	3
Násilí fyzické	743
Násilí psychické	219
Násilí ekonomické	7
Násilí sexuální	4
Násilí kulturní	5
Vztah ohrožené a násilné osoby-manželé	467
Vztah ohrožené a násilné osoby – bývalí manželé	54
Vztah ohrožené a násilné osoby – druh-družka	227
Vztah ohrožené a násilné osoby – přítel-přítelkyně	39
Vztah ohrožené a násilné osoby – jiný příbuzenský vztah	203
Alkohol u násilné osoby	656
Alkohol u ohrožené osoby	130
Zranění násilné osoby	54
Zranění ohrožené osoby	512
Počet ohrožených osob bydlících s násilnou osobou	986
Přítomnost dětí při útoku	472
Přítomnost dětí při zákroku	225
Počet rozhodnutí o vykázaní zaslaných na IC	147
Počet rozhodnutí o vykázaní zaslaných na OSPOD	91
Počet úředních záznamů o výjezdu se znaky DN zaslaných na IC	238
Počet úředních záznamů o výjezdu se znaky DN zaslaných na OSPOD	169
Počet rozhodnutí o zákazu vstupu zaslaných na IC	214
Počet rozhodnutí o zákazu vstupu zaslaných na OSPOD	128
Počet případů DN dle kategorie trestný čin/přestupek/č.i.	254/449/474
Celkem evidováno případů	1177

PŘÍLOHA P III : DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

KE ZJIŠTĚNÍ ÚČINNOSTI OPATŘENÍ PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ

Vážená respondentko, vážený respondente,

dovoluji si Vám předložit dotazník, jehož cílem je zjistit, nakolik jsou účinná v současnosti přijímaná opatření proti domácímu násilí, jakož i nalézt určité rezervy, jejichž využitím by bylo možné tento jev v budoucnu více eliminovat. Co si však pod pojmem „domácí násilí“ představovat? Lze jím obecně označit chování partnera, který využívá své moci nebo převahy k tomu, aby nezdravě kontroloval chování členů domácnosti. Průvodním znakem domácího násilí je strach obětí z agresora a podřizování se jeho moci. Smyslem dotazníku je zjistit níže uvedené údaje, je naprosto anonymní a dávám Vám záruku, že jeho pravdivé vyplnění nebude spojeno s jakýmkoli rizikem pro Vaši osobu. Pokud není u příslušné otázky uvedeno jinak, označte vždy jen jednu možnost u jedné otázky, a to zakroužkováním písmenka u odpovědi, která nejvíce vystihuje Váš názor, postoj či stav.

1/ Jsem:

a) žena	b) muž	
----------------	---------------	--

2/ Věk:

a) do 20-ti let	b) do 40-ti let	c) do 60-ti let	d) nad 60 let
------------------------	------------------------	------------------------	----------------------

3/ Nejvyšší dosažené vzdělání:

a) základní	b) vyučen	c) středoškolské	d) vysokoškolské
--------------------	------------------	-------------------------	-------------------------

4/ Rodinný stav:

a) svobodná/svobodný	b) vdaná/ženatý	c) rozvedená/rozvedený	d) ovdovělá/ovdovělý
-----------------------------	------------------------	-------------------------------	-----------------------------

5/ Vědomosti o domácím násilí a jeho projevech mám:

- a) základní pouze od známých či spolupracovníků
- b) základní, z denního tisku či televize
- c) základní z reklamních letáků a kampaní organizací zabývajících se domácím násilím
- d) odborné z osobní návštěvy některé z organizací zabývajících se domácím násilím
- e) odborné získané studiem na střední nebo vysoké škole
- f) odborné získané v rámci svého povolání soc. pracovníka, lékaře, právníka atd.
- g) jinde – uveďte:
- h) ještě jsem se s problematikou domácího násilí nesetkal/a/

6/ S projevy domácího násilí jsem se přímo setkal/a/ (lze uvést více odpovědí):

- a) doma v dětství, přímo v rodině
- b) v manželském či partnerském vztahu
- c) u svých známých či příbuzných
- d) ve svém blízkém okolí bydliště, pracovišti atd.
- e) pouze z doslechu nebo ze sdělovacích prostředků
- f) jinde – uveďte:
- g) v rámci výkonu svého povolání – soc. pracovník . lékař, právník atd.
- h) jinde – uveďte kde ?

7/ Pokud jste se setkal/a/ s dom. násilím jednalo se o (můžete označit více odpovědí) :

- a) psychické násilí (např. nadávky, různé vyhrožování, ponižování, odpírání spánku nebo jídla apod.)
- b) fyzické násilí (např. facky, bití pěstmi, kopance, škrčení, strkání, ohrožování zbraní apod.)
- c) sociální izolace (bránění v kontaktech s dalšími osobami, kontrola korespondence, telefonů...)
- d) ekonomická kontrola (soustředění peněz v rukou agresora, snaha nepřipustit zaměstnání oběti...)
- e) sexuální zneužívání (např. znásilnění, nucení k sexu či k odmítaným sexuálním praktikám apod.)

8/ Pokud jste byl/a/ obětí agrese vy sám/a/ podnikl/a/ jste něco proti domácímu násilí?

- a) oznámil/a / jsem věc na policii, státní zastupitelství
- b) obrátil/a/ jsem se na některou z organizací věnující se problematice domácího násilí
- c) věc jsem probral/a/ s příbuznými v rámci rodiny, kteří intervenovali u agresora
- d) věc jsem probral/a/ se známými mimo rodinu, kteří intervenovali u agresora

- e) ohradil/a/ jsem se proti agresorovi v očekávání, že jednání nebude opakovat
- f) odstěhoval/a/ jsem se pouze na nějakou dobu od agresora než se opět uklidní
- g) řešil/a/ jsem věc definitivním rozchodem s partnerem /partnerkou/
- h) něco jiného – uveďte:

9/ Pokud byl/a/ obětí agrese Váš příbuzný nebo známý podnikl/a/ jste proti domácímu násilí ?

- a) důrazně jsem domluvil/a/ agresorovi
- b) oznámil/a/ jsem věc osobně na policii, státním zastupitelství
- c) oznámil/a/ jsem věc anonymně na policii, státním zastupitelství
- d) obrátil/a/ jsem se na některou z organizací věnující se problematice domácího násilí
- e) probral/a/ jsem věc s příbuzným či známým a pouze mu poradil, jak má dále postupovat
- f) věc jsem probral/a/ s jinou osobou požádal ji, aby intervenovala u agresora
- g) nic jsem proti agresorovi neučinil v očekávání, že jednání nebude opakovat
- h) něco jiného – uveďte:

10/ Z jakého důvodu jste nic nepodnikl/a/ při setkání s projevy domácího násilí?

- a) měl/a/ jsem strach z odvety agresora
- b) snažil/a/ jsem se s tím něco dělat už v minulosti a nepomohlo to
- c) nenapadlo mě, že bych s tím něco měl/a/ dělat, (v každé rodině je nějaký problém...)
- d) v rodině si má sjednat pořádek každý sám
- e) nevěděl/a/ jsem, co proti tomu mohu momentálně udělat
- f) nepřemýšlel/a/ jsem nad tím
- g) z jiného důvodu – uveďte:

11/ Jaký byl efekt u Vámi podniknutých opatřeních proti domácímu násilí ?

- a) nic se nezměnilo
- b) situace se změnila k lepšímu
- c) situace se změnila k horšímu
- d) není mně známo, oběť domácího násilí změnila působiště
- e) nemohu hodnotit, oběť využila pomoci dalších osob a organizací
- g) jiný – uveďte:

12/ Jaké jsou podle Vašeho názoru nejúčinnější opatření k omezení domácího násilí v současnosti ?

- a) přísný trestní postih
- b) institut vykázání a vytvoření podmínek pro řešení problémů domácího násilí právní cestou
- c) výchova jedinců, aby dokázali ovládat své emoce
- d) lepší informovanost o domácím násilí prostřednictvím médií, informačních kampaní apod.
- e) rozšíření sítě nestátních organizací zabývajících se problematikou domácího násilí
- f) využití probační a mediační služby, uložení léčebných opatření agresorům
- g) něco jiného – uveďte:

13/ Vykázání agresora ze společné domácnosti na určitou dobu podle Vás ?

- a) je účinný nástroj k řešení problému domácího násilí a pomáhá obětem
- b) řeší problém domácího násilí částečně, ale oběti moc nepomáhá
- c) dává oběti domácího násilí alespoň klid a čas na řešení situace právní cestou (vyřízení rozvodu, přestěhování...)
- d) může být zneužito jedním z partnerů k vyřizování si osobních účtů ve stádiu rozvodu apod.
- e) vede k eskalaci násilnického chování či k odplatě a oběť je na tom ještě hůře
- f) k řešení problémů domácího násilí nijak nepomáhá a je zbytečné
- g) nemám s tímto opatřením žádnou zkušenost osobní ani informativní

14/ Chybí v systému prevence proti domácímu násilí nějaké zásadní opatření?

- a) větší razance příslušných orgánů, případně jiných zainteresovaných subjektů
- b) včasné a častější využívání institutu vykázání agresora ze společné domácnosti a vytvoření podmínek pro právní pomoc obětem
- c) lepší osvěta o domácím násilí v naší společnosti a jeho veřejné odsouzení v hromadně sdělovacích prostředcích
- d) lepší legislativa s přísnějšími tresty pro agresivní pachatele
- e) povinná terapie agresorů v případě prokázání jejich viny, využití také možností probační a mediační služby
- f) vstřícnější postoj veřejnosti k obětem domácího násilí a působení proti lhostejnosti občanů
- g) něco jiného – uveďte:

Děkuji za Váš čas věnovaný vyplněním tohoto dotazníku.

Věra Volková